

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

**ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση
στα ΔΕΠΠΣ και στα ΑΠΣ του
Δημοτικού Σχολείου»**

Επιβλέπων καθηγητής: Γκόβαρης Χρήστος

του Γιάννη Βαρελά
(Α.Μ.: 0105150)

Βόλος 2009

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 7352/1
Ημερ. Εισ.: 21-07-2009
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΔΕ
2009
ΒΑΡ

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	σελ. 5
ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΑΙΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΔΕΠΠΣ) ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ.....	σελ. 9
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ.....	σελ. 14
Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ.....	σελ.24
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ.....	σελ. 36
Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ.....	σελ. 43
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ.....	σελ. 52
Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ.....	σελ. 62

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....σελ.77	
Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....σελ. 91	
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.....σελ. 120	
Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.....σελ. 131	
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ.....σελ. 169	
Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ.....σελ. 172	
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ.....σελ. 177	
Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ.....σελ. 178	
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ.....σελ. 185	
Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ.....σελ. 194	

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ.....σελ. 206	
Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ.....σελ. 210	
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....σελ.216	
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ, ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΕΛΙΚΤΗΣ ΖΩΝΗΣ.....σελ.222	
Επίλογος.....σελ. 228	
Βιβλιογραφία.....σελ. 231	

Εισαγωγή

Οι μετακινήσεις των πληθυσμών ανά τα χρόνια για λόγους επιβίωσης και ευημερίας, καταδεικνύουν τον συνεχόμενο πόθο των ανθρώπων στην εύρεση ενός περιβάλλοντος, το οποίο πέραν των άλλων θα λειτουργούσε ως «παράγοντας βελτίωσης» των συνθηκών ζωής που αδυνατούσαν ως τη δεδομένη στιγμή να καλύψουν τις προσδοκίες και τις φιλοδοξίες τους. Οι περιβαλλοντικές καταστροφές, η ανεργία, οι πόλεμοι, η πείνα, η φτώχεια, οι πολιτικές πεποιθήσεις, η θρησκευτική πίστη και η διατήρηση της οικογενειακής συνοχής αποτελούν τις βασικές παραμέτρους για τις οποίες οι άνθρωποι και οι ομάδες ανθρώπων οδηγούνταν και ωθούνται, ακόμη και τώρα, στην εγκατάλειψη του δικού τους κοινωνικού, γλωσσικού, εθνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος στην εξεύρεση ενός νέου, που θα είναι ικανό να προσφέρει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την συνέχιση της ζωής και της καθημερινότητάς τους σε ένα πιο επιθυμητό πλαίσιο.

Βέβαια, οι μετακινήσεις αυτές συνεπάγονται την αποδοχή κάποιων στοιχείων του νέου πολιτισμικού και εθνολογικού συστήματος (γλώσσα, συνήθειες, τρόποι συμπεριφοράς, ήθη, έθιμα, νόρμες κτλ), τα οποία, τις περισσότερες φορές, διαφέρουν εξ' ολοκλήρου από τα ήδη ενσωματωμένα στην συνείδηση των ανθρώπων. Έτσι, η διαμόρφωση του «νέου εγώ», σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης προσωπικότητας, οδηγεί στην εγκατάλειψη των υπαρχόντων, ή καλύτερα στον αναγκαστικό

παραγκωνισμό τους και στην υιοθέτηση κάποιων άλλων που είναι τα απαιτούμενα για την ενσωμάτωση και την ομαλή επιβίωσή τους στη νέα χώρα.

Αυτό που πρέπει πάντα να μας απασχολεί είναι ότι στην πορεία διαμόρφωσης του «νέου γλωσσικού εγώ», της εκμάθησης δηλαδή της δεύτερης/ ξένης γλώσσας, ανυψώνει αμυντικούς και προστατευτικούς μηχανισμούς, οι οποίοι πηγάζουν από την μητρική γλώσσα του ατόμου και δυσχεραίνουν την ομαλή και απρόσκοπτη ενσωμάτωσή του στη χώρα υποδοχής. Είναι οι ατομικές αντιστάσεις που υπερισχύουν σε κάθε περίπτωση και συνεπάγονται το γνωστό πολιτισμικό σοκ. Η προσωπικότητα και η ιδιοσυγκρασία του κάθε ατόμου λειτουργούν με έναν διαφορετικό τρόπο στον ενστερνισμό των παραγόντων που θα τους επιτρέψουν να γίνουν ισότιμα μέλη της νέας κοινωνίας, αλλά και αποδεκτοί από τον γηγενή πληθυσμό.

Κοινωνικοί θεσμοί, όπως η εκκλησία, τα μουσεία και τα σχολεία, δίνουν τη δυνατότητα σε όλους τους ανθρώπους που προσπαθούν να επιβιώσουν και να λειτουργήσουν στη νέα κοινωνία, να ανακαλύψουν σημεία σύνδεσης ή να βρουν «καταφύγιο» στην πορεία τους για την πλήρη γλωσσική και πολιτισμική τους προσαρμογή. Κυρίως το σχολείο θα λέγαμε που αναλαμβάνει τη διαπαιδαγώγηση και την ανάπτυξη των παιδιών, τόσο γνωστικά όσο και κοινωνικά, είναι από τους βασικότερους παράγοντες, καθώς προσφέρει ένα σταθερό πλαίσιο στην κρίσιμη ηλικία διαμόρφωσης των ανθρώπων.

Βέβαια, η το σχολικό υποστηρικτικό δίκτυο δεν είναι εφικτό να εκπληρώσει τις πολυεπίπεδες απαιτήσεις του εάν δεν προσαρμοστεί και το ίδιο, σαν δομή και σύστημα, στα νέα δεδομένα που φέρει στην επιφάνεια των καιρών η πολυπολιτισμικότητα. Αυτό που επιζητάται είναι η απομάκρυνση του εκπαιδευτικού συστήματος από τον μονόπλευρο πολιτισμικό και γλωσσικό χαρακτήρα και η υιοθέτηση ενός όρου «γενικής παιδείας» με ανοχή απέναντι στον πλουραλισμό, τη διαφορετικότητα και πάνω απ' όλα την διαπολιτισμικότητα. Ο επαναπροσδιορισμός της παραδοσιακής αντίληψης για τον ρόλο και τη λειτουργία του σχολικού θεσμού και η παραδοχή της ποικιλίας και της ετερότητας των μαθητών απαιτεί και αλλαγές στο ρόλο του δασκάλου, ο οποίος καλείται να αποκτήσει ένα πιο διαλλακτικό και ανεκτικό προφίλ, το οποίο συνεπάγεται ειδική επιμόρφωση και προσωπική προσπάθεια.

Ωστόσο, όλα ξεκινούν από τα προγράμματα σπουδών και τις κατευθυντήριες γραμμές που σχεδιάζει και οργανώνει το ΥΠ.ΕΠ.Θ ως προς τις διδακτικές ενέργειες και τις μαθητικές δραστηριότητες. Η αλλαγή των σχολικών εγχειριδίων και η δημιουργία των Δ.Ε.Π.Π.Σ και Α.Π.Σ φαίνεται να δίνουν μια ανανεωτική πνοή στο στενό και μηχανιστικό σχολικό curriculum, πράγμα που επιζητούσαν επί χρόνια όλοι οι εμπλεκόμενοι εκπαιδευτικοί φορείς. Οι αναφορές όμως και οι προοπτικές διαπολιτισμικότητας και προσέγγισης της πολιτισμικής ετερότητας του εκάστοτε μαθητικού πληθυσμού στα προγράμματα

σπουδών είναι μηδαμινά και άκρως περιορισμένα, αφού δεν φαίνεται κάπου άμεσα οι συγκεκριμένες ομάδες να λαμβάνονται υπόψη από άποψη μάθησης, γνώσης, προσέγγισης και ενσωμάτωσης.

Είναι λυπηρό οι ανανεωτικές εκπαιδευτικές πνοές να αναφέρονται μόνο στους αυτόχθονες μαθητές και όχι σε παιδιά που αποζητούν την αναγνώριση της ταυτότητάς τους, αλλά και της διαφορετικότητάς τους. Για να μη μιλάμε όμως καθολικά, τα προγράμματα σπουδών, διαθεματικά και αναλυτικά, κάνουν κάποιες νύξεις, έμμεσες τις περισσότερες φορές, οι οποίες ζητούν από το δάσκαλο να ασχοληθεί με έννοιες πολιτισμού, επικοινωνίας, αποδοχής και παράδοσης και να τις ενσωματώσει στην καθημερινή προσπάθειά του.

Η παρακάτω μελέτη σε όλες τις παραγράφους και τα κεφάλαιά της προσπαθεί να κάνει αυτό ακριβώς το πράγμα. Να αναζητήσει και να επεξηγήσει τις διαπολιτισμικές αναφορές και προσεγγίσεις που με μεγάλη προσπάθεια οι συντάκτες του ΑΠΣ και του ΔΕΠΠΣ παραθέτουν στα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο δημοτικό σχολείο, βάσει των νέων διδακτικών πακέτων (βιβλίο δασκάλου, βιβλίο μαθητή και τετράδιο εργασιών).

**ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΑΙΩΝ
ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΔΕΠΠΣ) ΤΗΣ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ
ΚΡΙΤΗΡΙΑ**

Η συγκεκριμένη ενότητα αποτελεί κατά κύρια βάση τον κορμό της πτυχιακής εργασίας. Στις παρακάτω γραμμές θα επιχειρηθεί μια ενδοσκόπηση των Δ.Ε.Π.Π.Σ μέσα από ένα διαπολιτισμικό πρίσμα. Αναλυτικότερα, μέσα από τα 13 προγράμματα σπουδών που το απαρτίζουν, θα επιχειρηθεί μια προσπάθεια ανίχνευσης των στοιχείων εκείνων που προσδίδουν στο διαθεματικό πλαίσιο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ένα διαπολιτισμικό χαρακτήρα, τόσο σε επίπεδο γνώσεων, όσο και σε επίπεδο στάσεων, αξιών και δεξιοτήτων.

Τα στοιχεία που διερευνούμε στην παρακάτω μελέτη θα μπορούσαμε, με μια πρώτη ανάγνωση, να τα διαχωρίσουμε σε δύο διακριτές κατηγορίες: σε αυτά που περιγράφουν με άμεσο και σαφή τρόπο μια προσπάθεια διαπολιτισμικής προσέγγισης της εκπαίδευσης και σε αυτά που υπονοούνται μέσα από μια πιο ελεύθερη διατύπωση του πλαισίου του κάθε γνωστικού αντικείμενου, αφενός σε επίπεδο στόχων, αφετέρου σε επίπεδο προτεινόμενων θεματικών ενοτήτων και αντίστοιχων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο άρχισε το Φθινόπωρο του 2000 το σχεδιασμό της αναθεώρησης του εκπαιδευτικού συστήματος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης μετά την πρόταση που τέθηκε στο Συντονιστικό Συμβούλιο, αρχικά και στα Τμήματα και στην Ολομέλεια. Το γενικό πλαίσιο χαρακτηρίζεται από δύο κυρίως παραμέτρους. Την ισόρροπη κάθετη κατανομή της διδακτέας ύλης από τάξη σε τάξη, ένα νέο δηλαδή ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών χωρίς άχρηστες επικαλύψεις και πρωθύστερα, και την εφικτή οριζόντια διασύνδεση των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών (Α.Π.Σ.) των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων, παράμετρος που τιτλοδοτήθηκε ως «διαθεματική προσέγγιση». Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι στην περίπτωση της εν λόγω διαθεματικής προσέγγισης δεν καταργείται η αυτονομία των μαθημάτων (πλην της περίπτωσης της Ευέλικτης Ζώνης), τα οποία ωστόσο δικτυώνονται με βασικές διαθεματικές έννοιες και δραστηριότητες με τέτοιο τρόπο, ώστε να προβάλλεται η «παράμετρος της διαθεματικότητας» στη σχολική πράξη (Π.Ι., 2003α, Αλαχιώτης 2002δ, Ματσαγγούρας 2002β, Καρατζιά . Σταυλιώτη, 2002, Θεοφιλίδης, 1997).

Η σχετική διαδικασία εκπόνησης του εκπαιδευτικού υλικού που άρχισε το Μάιο του 2003 προκάλεσε μεγάλη συμμετοχή της εκπαιδευτικής κοινότητας και της ελληνικής διανόησης. Περίπου 2000 υποψήφιοι κριτές-αξιολογητές ή υποψήφιοι συγγραφείς συμμετείχαν στην πρόσκληση του Π.Ι.

Η κρίση-αξιολόγηση του εν λόγω εκπαιδευτικού υλικού έγινε με μοριοδοτημένα κριτήρια που συμπεριελάμβαναν διάφορες παραμέτρους όπως λ.χ. την επιστημονική και παιδαγωγική καταλληλότητα, την αισθητική του βιβλίου, την αποτύπωση της διαθεματικότητας, τη διαδραστικότητα, τη διαθεματικότητα και τη δημιουργικότητα των ανοικτών λογισμικών κ.ά. Τα σχεδιασθέντα κριτήρια και τα αντίστοιχα Α.Π.Σ. ενισχύουν τη δυνατότητα να παρέχονται από τα νέα βιβλία ίσες ευκαιρίες, να καλλιεργούνται στάσεις για τη συνεργασία, την αλληλεγγύη, την αποδοχή της διαφορετικότητας και να συμβάλλουν στη δημιουργία φιλικότερου και θετικότερου κλίματος μάθησης. Για να αποκτήσουν οι μαθητές τις κατάλληλες γνωστικές δομές, γνωστικοκοινωνικές δεξιότητες και μεταγνώσεις για τις προκλήσεις της ζωής της συναρπαστικής εποχής μας για να έχουμε υπαρκτό και συγκεκριμένο αντίλογο στη λεγόμενη από τον Bernstein (1999) αναποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος.

Ενημερωτικά, τα Δ.Ε.Π.Π.Σ που θα εξεταστούν ενδελεχώς αναφέρονται στα ακόλουθα γνωστικά αντικείμενα (όπως αυτά ορίζονται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο):

- ✦ Γλώσσα
- ✦ Μαθηματικά
- ✦ Γεωγραφία
- ✦ Ιστορία
- ✦ Θρησκευτικά
- ✦ Μελέτη Περιβάλλοντος

- ✦ Φυσικές Επιστήμες
- ✦ Εικαστικά
- ✦ Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή
- ✦ Αγωγή Υγείας
- ✦ Ευέλικτη ζώνη
- ✦ Μουσική
- ✦ Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Από την προσέγγιση των παραπάνω διδακτικών πακέτων των εκάστοτε επιστημονικών αντικειμένων, αυτό που επιδιώκεται είναι η αναζήτηση της αναφοράς τους στο διαφορετικό. Και όταν λέμε διαφορετικό εννοούμε το μαθητή ή τη μαθήτριά από ένα πολιτισμικό περιβάλλον διαφορετικό του ελληνικού. Άρα πώς το Δ.Ε.Π.Π.Σ λαμβάνει υπόψη του τις εν λόγω περιπτώσεις μαθητών; Ποιους στόχους θέτει για την απρόσκοπτη ενσωμάτωση τους τόσο στο πολιτισμικό όσο και στο γνωστικό κομμάτι της σχολικής κοινότητας; Οι δραστηριότητες και το πληροφοριακό υλικό που αυτό προτείνει και ενσωματώνει στην καθημερινή διδασκαλία ανταποκρίνονται τελικά σε μη γηγενείς μαθητές και με ποιο τρόπο;

Οι προβληματισμοί και οι σκέψεις που προβάλλονται στις ανωτέρω παραγράφους, σκιαγραφούν σε γενικές γραμμές την διαπολιτισμική πλευρά του ελληνικού σχολείου και κατ' επέκταση του σχολικού προγράμματος σπουδών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αν τελικά τα παιδιά, που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και για ποικίλους λόγους

φοιτούν σε ελληνικά σχολεία, συνυπολογίζονται στην προσπάθεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου να ενσωματώσει σε ένα πλαίσιο όλο το διαθεματικό πρόγραμμα σπουδών, αυτό θα διαφανεί στη συνέχεια της μελέτης.

Το εγχείρημα της προαναφερθείσας διαπολιτισμικής προσέγγισης παρουσιάζεται λεπτομερώς ανά γνωστικό αντικείμενο στις επόμενες τμηματικές ενότητες.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας των Εικαστικών

Οι συντάκτες του συγκεκριμένου διαθεματικού προγράμματος σπουδών αναφέρουν ότι μία από τις επιδιώξεις-στόχους της διδασκαλίας του μαθήματος των Εικαστικών είναι και «η κατανόηση της πολιτιστικής διάστασης των τεχνών στον πολιτισμό διαχρονικά και συγχρονικά». Ο τονισμός της πολιτισμικής σημασίας των τεχνών μέσα στο χωροχρόνο επιτρέπει στους μαθητές και τις μαθήτριες να αντιληφθούν τις αλληλεπιδράσεις και την έλλειψη περιορισμών που χαρακτηρίζουν όλες τις μορφές τεχνών.

Ως προς τους άξονες, τους γενικούς στόχους και τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης

Η εξέταση των εν λόγω κατηγοριών θα πραγματοποιηθεί ανά τάξη. Αναλυτικά:

Για τις τάξεις Α' και Β' Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Διαβάζοντας προσεκτικά τις στήλες του πίνακα του ΔΕΠΠΣ Εικαστικών παρατηρούμε, ως προς το διαπολιτισμικό του πνεύμα, πως οι άξονες, γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η

διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου, καλύπτουν τα πεδία των μορφών εικαστικών τεχνών και των έργων τέχνης.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που τίθενται για την εκπλήρωση αυτών των αξόνων και έχουν αντίκρισμα στις διαπολιτισμικές επιταγές των καιρών μας είναι οι μαθητές:

- ✓ **Να αποκτήσουν γνώσεις και πληροφορίες για τις εικαστικές τέχνες.** *Η γλώσσα της τέχνης είναι καθολική και παγκόσμια. Μαθαίνοντάς την, το παιδί ανοίγει διάπλατα τους ορίζοντες του μυαλού του. Εθνοπολιτισμικές διαφορές, προκαταλήψεις και ιδιαιτερότητες παραμερίζονται ¹.*
- ✓ **Να ανακαλύψουν ότι η τέχνη είναι ένας σπουδαίος τρόπος έκφρασης.** *Τα βιώματα και οι εμπειρίες του κάθε παιδιού από οποιοδήποτε πολιτισμικό περιβάλλον και αν προέρχονται, βρίσκουν την έκφρασή τους μέσω της ελεύθερης και αβίαστης ενασχόλησης με την τέχνη σε οποιαδήποτε καλλιτεχνική δημιουργία που αυτή αναφέρεται.*
- ✓ **Να χρησιμοποιούν ορολογία για να εκφράζουν τις σκέψεις, τις απόψεις και τα συναισθήματά τους για τα έργα της τέχνης.** *Το να μπορείς, για κάποιο έργο τέχνης, να διατυπώνεις γραπτώς και με την ανάλογη γλώσσα, στοιχεία που προέρχονται από τον εσωτερικό σου κόσμο και*

¹ Με την πλάγια γραφή, ο συντάκτης της πτυχιακής εργασίας παραθέτει τα προσωπικά του σχόλια.

σχηματίζουν την προσωπική σου οπτική, είναι μια ικανότητα επικοινωνιακού τύπου που μπορεί να αμβλύνει τις αποστάσεις και τις διαφορές και να δημιουργήσει γεφυρώματα και κοινά σημεία σύνδεσης με ανθρώπους από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα που αντίστοιχα επιδιώκουν το ίδιο εκφραστικό αποτέλεσμα.

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στις πρώτες αυτές τάξεις θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που σχετίζονται με την διαπολιτισμική προοπτική που σχολιάσαμε στην ανάλυση των γενικών στόχων:

Πολιτισμός. *Είναι η κυρίαρχη έννοια-κλειδί που συνοδεύει το άτομο σε όλη την πορεία της ζωής του και είναι παγιωμένη σε κάθε πτυχή της προσωπικότητας και της ιδιοσυγκρασίας του. Επηρεάζει τον τρόπο θεώρησης των πραγμάτων και το πώς ο κάθε άνθρωπος ερμηνεύει τα μηνύματα από το περιβάλλον, στο οποίο αλληλεπιδρά με τους άλλους ανθρώπους.*

Παράδοση. *Το σύνολο ηθών και εθίμων, στάσεων και αντιλήψεων που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς ενός ατόμου. Η κατανόηση και ο σεβασμός της παράδοσης του καθενός δημιουργεί ευοίωνες συνθήκες προσέγγισης, μεταξύ ανθρώπων με διαφορετικές αφετηρίες.*

Χώρος. Η αντίληψη των διαστάσεων του και των λεπτομερειών που τον χαρακτηρίζουν, βοηθά να συλλέξουμε πληροφορίες και να εξάγουμε συμπεράσματα, όταν αυτός είναι συνδεδεμένος με κάποια ανθρώπινη παρουσία, ή με κάποια ομοιογενή ομάδα ανθρώπων.

Επικοινωνία. Το μάθημα των Εικαστικών παρέχει πολλαπλές και πολυεπίπεδες εκφραστικές δυνατότητες, λεκτικές και μη λεκτικές επικοινωνιακές τεχνικές, οι οποίες επιτρέπουν σε κάθε παιδί να προσεγγίσει το άλλο σε ένα πρίσμα ανεκτικότητας και ενσυναίσθησης απέναντι στο διαφορετικό.

Ομοιότητα-διαφορά. Το χαρακτηριστικό που κινητοποιεί αυτές τις αλληλένδετες έννοιες είναι αυτό της σύγκρισης. Τα Εικαστικά επιτρέπουν την έκφραση της διαφορετικής άποψης κι έκφρασης, καθώς επίσης και την ταύτιση αυτών μεταξύ ανθρώπων που συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν πολιτισμικά.

☞ Για τις τάξεις Γ' και Δ' Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Εδώ, οι άξονες, γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου, περιορίζονται στα πεδία του θέματος-περιεχομένου και των μορφών εικαστικών τεχνών.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που τίθενται ως προς τους άξονες και έχουν κατά τη γνώμη του γράφοντος μια διαπολιτισμική χροιά είναι οι μαθητές:

- ✓ **Να κατανοήσουν ότι τα έργα τέχνης εκφράζουν απόψεις, αξίες και ιδέες του πολιτισμού μας και άλλων πολιτισμών. Ο στόχος αυτός αντικατοπτρίζει την άμεση αναφορά και προσπάθεια των συντακτών του ΔΕΠΠΣ να προσδώσουν στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ένα χαρακτήρα εμφανώς διαπολιτισμικό.**
- ✓ **Να επιδεικνύουν τις ικανότητές τους σε ατομικές και ομαδικές, καλλιτεχνικές εργασίες. Ο στόχος αυτός αφορά, πέρα της ατομικής δημιουργίας και έκφρασης, την αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητικών ομάδων και κατ' επέκταση των ανομοιογενών, την ανταλλαγή ιδεών και απόψεων και την συμμετοχή σε δραστηριότητες που προϋποθέτουν συνεργασία, ομαδικό πνεύμα και σύμπνοια τόσο σε επίπεδο καλλιτεχνικής εργασίας, όσο και σε επίπεδο συλλογικής δημιουργίας.**

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που διαθέτουν έναν διαπολιτισμικό χαρακτήρα που αναφέραμε στην ανάλυση των ανωτέρω γενικών στόχων:

Ιδέα. *Στις συγκεκριμένες ηλικίες, η νοητική εξέλιξη των μαθητών διατρέχει το στάδιο της διαμόρφωσης της προσωπικής ταυτότητας, αυτό που ονομάζουμε «εγώ». Στο μάθημα των Εικαστικών, μέσα από την ανταλλαγή απόψεων και ιδεών ο κάθε μαθητής έχει τη δυνατότητα να εκθέσει τα πρότυπα και τις αντιλήψεις του, προκειμένου όλοι οι υπόλοιποι να γίνουν κοινωνοί της κοσμοθεωρίας του. Ίσως κάτι τέτοιο να επιτυγχάνεται μόνο μέσα από το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο.*

Πολιτισμός. *Βλ. παραπάνω (Α' και Β' Δημοτικού)*

Παράδοση. *Βλ. παραπάνω*

Επικοινωνία. *Βλ. παραπάνω*

Αλληλεπίδραση. *Μια πολύ σημαντική έννοια που διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και όχι μόνο. Αυτή η έννοια αποτελεί θεμέλιο λίθο στην καθημερινή διαμόρφωση δυναμικών σχέσεων μεταξύ ετερόκλητων πολιτισμικά ατόμων ή ομάδων ατόμων με αποτέλεσμα να εμφανίζονται θετικές εξελίξεις,*

τόσο σε επίπεδο επιρροών, όσο και σε επίπεδο ανταλλαγών ιδεών, στάσεων, αξιών και αντιλήψεων.

Ομοιότητα-διαφορά. Βλ. παραπάνω

☞ **Για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' Δημοτικού**

Ως προς τους άξονες

Στις τελευταίες τάξεις οι άξονες, γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου, πέρα από τα πεδία του θέματος-περιεχομένου και των μορφών εικαστικών τεχνών, επεκτείνονται και σε αυτό της Ιστορίας Τέχνης και τους Καλλιτέχνες.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που τίθενται ως προς τους άξονες στα μεγαλύτερα παιδιά του Δημοτικού και έχουν διαπολιτισμικές προεκτάσεις είναι οι μαθητές:

- ✓ Να αναγνωρίζουν μορφές και μορφικά στοιχεία που εκφράζουν ιδέες, αξίες και απόψεις σε έργα διαφορετικών πολιτισμών. Άλλος ένας άμεσος, γενικός στόχος που καθορίζει το πλαίσιο, μέσα στο οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες έρχονται σε επαφή με τα ποικίλα, εθνολογικά,

χαρακτηριστικά και τις ιδιαίτερες πολιτισμικές δομές, πέραν των μέχρι τώρα οικείων .

- ✓ **Να δέχονται τις νέες πληροφορίες και να τις μετουσιώνουν, για να εμπλουτίσουν τα έργα τους . Η διεύρυνση των γνωστικών οριζόντων και η όξυνση του νου και της κριτικής σκέψης επιτυγχάνονται με την εισροή και την οικοδόμηση όλων των νέων στοιχείων που έχουν να αφομοιώσουν οι μαθητές. Το διαπολιτισμικό εύρος των πληροφοριών αυτών κάνει την ειδοποιό διαφορά στον τομέα του εμπλουτισμού των εικαστικών δημιουργιών.**

ω **Επιπλέον στην τάξη ΣΤ'**

- ✓ **Να κατανοούν τις ιστορικές παραμέτρους των τεχνών. Η ιστορική διάσταση επηρέασε ουσιαστικά και διαμόρφωσε στο πέρασμα των χρόνων τις πολιτισμικές εκφάνσεις κάθε λαού. Η κατανόηση αυτής της πορείας από τα παιδιά συμβάλλει στην αποσαφήνιση ξένων προς αυτά πολιτισμικών αναφορών σε επίπεδο διαχρονίας.**
- ✓ **Να αναγνωρίζουν ότι υπάρχουν διάφορες απόψεις για ένα καλλιτεχνικό θέμα και ότι μπορούν να δοθούν διαφορετικές λύσεις. Η διαδικασία αντιπαράθεσης και αντιπαραβολής απόψεων με διαφορετική θεώρηση, αλλά ενίοτε και με πολιτισμική συγκρότηση στο μάθημα των εικαστικών, οδηγεί**

στη σύνθεση εποικοδομητικών και γόνιμων εκτιμήσεων, απαλλαγμένων από τη μονομέρεια της ατομικής σκέψης.

- ✓ **Να χρησιμοποιούν πληροφορίες για καλλιτέχνες, για τις προθέσεις των καλλιτεχνών και για το κοινωνικό περιεχόμενο προσιτών έργων τέχνης. Με την χρήση γνωστών έργων που το περιεχόμενό τους δεν απαιτεί δυσνόητες και πολυεπίπεδες ερμηνείες, οι μαθητές συνειδητοποιούν μέσα από την κοινωνική επίδραση, είτε του ίδιου του δημιουργού, είτε του παραγόμενου έργου, τη δύναμη της τέχνης, ως κοινού σημείου αναφοράς σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη, σπάζοντας κάθε είδους διαχωριστική γραμμή.**
- ✓ **Να αναγνωρίζουν τη σημασία και τη σπουδαιότητα της τέχνης σε διάφορους πολιτισμούς. Είναι προφανές το ειδικό βάρος της τέχνης και της «γλώσσας» της, στη συγκρότηση της μοναδικής πολιτισμικής ταυτότητας του κάθε λαού που απαρτίζει το παγκόσμιο χωριό μας. Και ως γνωστόν στο χωριό οι σχέσεις συνήθως είναι πολύ ισχυρές και πολύ βαθιά ριζωμένες!**

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που διαθέτουν έναν διαπολιτισμικό χαρακτήρα που αναφέραμε στην ανάλυση των ανωτέρω γενικών στόχων:

Ιδέα. *Βλ. παραπάνω*

Πολιτισμός. *Βλ. παραπάνω*

Παράδοση. *Βλ. παραπάνω*

Μεταβολή. *Η κινητικότητα που χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη έννοια, είναι αντίθετη με νοοτροπίες που τις χαρακτηρίζει η στασιμότητα, ο συντηρητισμός και το τέλμα παγιωμένων αντιλήψεων και δογματικών περιχαρακώσεων.*

Εξέλιξη. *Η εξέλιξη είναι συνεπακόλουθη κατάσταση μιας θετικής μεταβολής. Από τις ηλικίες των 11-12 ετών, στις οποίες απευθύνεται η εξέλιξη, αποτελεί εφελτήριο για την ανάπτυξη, μέσω των εικαστικών, μιας προσωπικότητας που συνεχώς βελτιώνεται και εξαπλώνει τις δημιουργικές της αρετές, διαπερνώντας κάθε λογής σύνορα.*

Επικοινωνία. *Βλ. παραπάνω*

Αλληλεπίδραση. *Βλ. παραπάνω*

Μήνυμα. *Οι εικαστικές τέχνες λειτουργούν ως όχημα που μεταφέρει πλήθος διαφορετικών μηνυμάτων, τα οποία καλούνται οι μαθητές να αποκωδικοποιήσουν σε ένα πλαίσιο διαπλεκόμενων*

παραγόντων όπου υπεισέρχονται παράγοντες πολιτισμικής ετερότητας.

Σύμβολο. Με τη χρήση των συμβόλων, μπορεί κάποιος να εκφράσει με έμμεσο τρόπο τον εσωτερικό του κόσμο και να αναπαραστήσει ψυχικές διεργασίες που δε θα μπορούσε εύκολα να παρουσιάσει. Διαπολιτισμικά, τα μηνύματα-στόχοι των συμβολισμών εδραιώνονται υποσυνείδητα και αυτοματοποιημένα στο μυαλό των παιδιών, όσον αφορά, στην προσέγγιση ανθρώπων, ιδεών και πολιτισμών.

Ομοιότητα-διαφορά. Βλ. παραπάνω

<p style="text-align: center;">Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ (ΑΠΣ)</p>
--

Οι συντάκτες του αναλυτικού προγράμματος σπουδών του μαθήματος των Εικαστικών, έχουν μεριμνήσει να εμπλουτίσουν, είτε άμεσα, είτε έμμεσα το περιεχόμενό του με ειδικούς σκοπούς που λαμβάνουν υπόψη τις διαπολιτισμικές τάσεις που επηρεάζουν ολοκληρωτικά το σύγχρονο παιδαγωγικό γίγνεσθαι. Αυτούς τους ειδικούς σκοπούς παραθέτουμε και αναλύουμε στη συνέχεια.

Ως προς τους ειδικούς σκοπούς

- ✓ Να γνωρίσουν διάφορες τεχνικές και τρόπους, για να εκφράζονται με δημιουργικό τρόπο και να μεταβιβάζουν απόψεις, συναισθήματα και βιώματα. *Η ανάπτυξη ποικίλων τεχνικών και τρόπων έκφρασης από τα παιδιά συμβάλλει στη δημιουργία κοινής «γλώσσας» και κοινών επικοινωνιακών καναλιών, ανεξαρτήτως πολιτισμικού περιβάλλοντος κι αν προέρχονται.*
- ✓ Να γνωρίσουν την ορολογία, τα σύμβολα, τα μορφικά στοιχεία και τις μορφές που χρησιμοποιούν οι εικαστικοί καλλιτέχνες και να εξοικειωθούν με αυτά. *Όπως μόλις αναφέρθηκε, η εξοικείωση με την κοινή γλώσσα της Τέχνης, εκμηδενίζει πολιτιστικές αποστάσεις και διαφορές.*
- ✓ Να προσεγγίζουν, να κατανοούν και να απολαμβάνουν το φαινόμενο της Τέχνης και να έχουν θετική στάση και συμπεριφορά απέναντι στα έργα τέχνης. *Και σε αυτόν τον ειδικό σκοπό «υποκρύπτεται» μια διαπολιτισμική διάσταση, καθώς μέσα από τη θετική στάση για τα έργα τέχνης δεν είναι λίγες οι φορές που αίρονται τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις.*
- ✓ Να γνωρίσουν τα ποικίλων μορφών εικαστικά έργα τέχνης, να τα κατανοήσουν, να τα αναλύσουν, να τα ερμηνεύσουν, να τα κρίνουν και να εκτιμήσουν την ελληνική και την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά. *Η οικουμενικότητα της*

Τέχνης «αγκαλιάζει» τους πολίτες αυτού του πλανήτη και μπορεί να τους φέρνει σε κοινά κανάλια επικοινωνίας.

Ως προς τους στόχους, τις θεματικές ενότητες και τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

Ενδεικτικά, αναφέρουμε μετά από σχολαστική παρατήρηση, (ανά τάξη, ανά άξονα κι ανά στήλη), τους στόχους, τις θεματικές ενότητες και αντίστοιχες δραστηριότητες-οδηγίες που κατά τη γνώμη του γράφοντος θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν προς χάριν της διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

☞ **Για τις τάξεις Α' και Β' Δημοτικού**

4^{ος} ΑΞΟΝΑΣ «ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ»

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες²

- * ενθαρρύνεται η ελεύθερη έκφραση
- * αποδοχή της διαφορετικότητας στα έργα των παιδιών
- ** ατομικά και ομαδικά έργα

5^{ος} ΑΞΟΝΑΣ «ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ»

Ως προς τους στόχους

² Όταν στην αρχή της πρότασης κάνει την εμφάνισή του το σύμβολο *, ο συντάκτης της πτυχιακής εργασίας αναφέρεται σε **οδηγίες**, ενώ με το σύμβολο ** αναφέρεται σε **δραστηριότητες**.

- ✓ Γνωρίζουν και ονομάζουν ορισμένα είδη ελληνικής παραδοσιακής τέχνης.
- ✓ Γνωρίζουν και ονομάζουν ορισμένα είδη της τοπικής τους παραδοσιακής τους τέχνης.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

Έργα τέχνης από:

- ✓ Ελληνική παραδοσιακή τέχνη
- ✓ Τοπική τέχνη
- ✓ Μοντέρνα τέχνη
- ✓ Σύνδεση της τέχνης με παραμύθια, διηγήσεις, κ.ά.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

Ως προς τη Γλώσσα, διαθεματικά: συζήτηση, έκφραση προτιμήσεων.

* Π.χ., στη Σάμο τα πήλινα λαβομάννα, στο Πήλιο τα ξυλόγλυπτα κ.ά.

* Ένα-δύο έργα του Φ. Λεζέ, του Παρθένη, του Μόραλη.

➤ Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Ο χώρος του σχολείου-της τάξης.

Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με εικαστική αποτύπωση, κατασκευή απλών μακετών, εικαστικές παρεμβάσεις στον χώρο, συζήτηση, σύνθεση κειμένων, συλλογές εικόνων, συγκρίσεις.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Χώρος, ομοιότητα-διαφορά, συνεργασία.

Θέμα: Εικονογράφηση παραμυθιού ή κειμένου παιδικής λογοτεχνίας.

Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με ανάγνωση, συζήτηση, ερμηνεία, σύνθεση κειμένων, εικονογράφηση, παρουσίαση, δημιουργία βιβλίου.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Πολιτισμός, παράδοση.

 Για τις τάξεις Γ' και Δ' Δημοτικού

3ος ΑΞΟΝΑΣ «ΘΕΜΑ - ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΟ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Δημιουργούν έργα με θέματα που σχετίζονται με άλλα θέματα.
- ✓ Δημιουργούν έργα με αφορμή μια ιστορία, ένα παραμύθι ή μια παροιμία.
- ✓ Αποδίδουν θέματα.
- ✓ Αποδίδουν θέματα που περιγράφουν ή περιέχουν αντιθέσεις.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

Θέματα από:

- ✓ Σχολικές εορτές

- ✓ Δραστηριότητες
- ✓ Άλλα μαθήματα
- ✓ Ιστορίες, παραμύθια, παροιμίες
- ✓ Αντιθέσεις

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

- ** Χριστούγεννα, 25^η Μαρτίου, κ.τ.λ., κάνουμε διακοσμήσεις, κάρτες.
- * Απλές εικονογραφήσεις ή περαιτέρω διαθεματική επεξεργασία.
- ** Ιστορίες από το μάθημα της Ιστορίας ή άλλες.
- ** Αντίθεση περιεχομένου (μέρα **Νύχτα, παιδιά-γονείς, κ.τ.λ.).
- ** Αντιθέσεις μορφικές (μεγάλο-μικρό, σκούρο-φωτεινό, κ.τ.λ.)

4^{ος} ΑΞΟΝΑΣ «ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Σχεδιάζουν με περιγράμματα και αυξανόμενη ακρίβεια ανθρώπους, ποικίλα πράγματα και στοιχεία του περιβάλλοντος σε χώρο με διάφορες οπτικές γωνίες.
- ✓ Ζωγραφίζουν με έντονη παραστατικότητα και αφηγηματικότητα.
- ✓ Συνδυάζουν εικόνα και γραπτό λόγο.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

- ** Ενθαρρύνεται η ελεύθερη έκφραση.

** Αποδοχή της διαφορετικότητας στα έργα των παιδιών.

** Αφόρμηση από ποίημα ή άλλο κείμενο.

5^{ος} ΑΞΟΝΑΣ «ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να αναγνωρίζουν τις διάφορες περιόδους στα έργα τέχνης.

Ως προς τις θεματικές ικανότητες

Έργα τέχνης από:

- ✓ Παραστατική - μη παραστατική τέχνη από ευρωπαϊκούς και εξευρωπαϊκούς πολιτισμούς.
- ✓ Σύνδεση έργων με δραστηριότητες και παιχνίδια.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

** Η ενασχόληση με τα έργα τέχνης μπορεί να περιλαμβάνει ερωτήσεις, παιχνίδια, κ.ά.

** Ένα έργο παραστατικό, π.χ., του Μονέ κι ένα έργο μη παραστατικό (αφηρημένο), π.χ., του Καντίνσκι ή μια γιαπωνέζικη λιθογραφία και ένα αραβούργημα.

6^{ος} ΑΞΟΝΑΣ «ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εκφράζουν τη γνώμη τους, την προτίμησή τους, τις σκέψεις τους για έργα τέχνης.
- ✓ Να εκφράζουν αυτό που νιώθουν μέσα από ένα έργο τέχνης.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Προφορική έκφραση προτιμήσεων, σκέψεων και απόψεων.
- ✓ Συζήτηση για έργα τέχνης.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

- ** Θέαση κατάλληλων έργων τέχνης, π.χ., μητέρα και παιδί, ευρωπαίοι και αφρικανοί κ.τ.λ.
- ** Ενθάρρυνση και πρόκληση συζητήσεων, είτε αυθόρμητων, είτε οργανωμένων γύρω από τα παιδικά έργα ή έργα τέχνης.

➤ Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Πήλινες κατασκευές με θέματα από τα γνωστικά αντικείμενα της τάξης.

Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με συζήτηση. Επιλογή θεμάτων σχετικών με Ιστορία, Μελέτη Περιβάλλοντος, κ.τ.λ. Συλλογή φωτογραφιών πήλινων κατασκευών με τη χρήση τεχνικών επεξεργασίας πηλού. Χρωματισμός, διακόσμηση. Παρουσίαση. Δημιουργία ντοσιέ.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Πολιτισμός, παράδοση.

☞ Για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' Δημοτικού

3^{ος} ΑΞΟΝΑΣ «ΘΕΜΑ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ - ΝΟΗΜΑ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να περιγράφουν και σχολιάζουν εμπειρίες από το περιβάλλον τους.
- ✓ Να αξιοποιούν τη φαντασία τους με εικαστικό τρόπο.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Θέματα από τη φύση, το χωριό ή την πόλη.
- ✓ Θέματα από εμπειρίες, ιδέες και ιδανικά ή πιο ελεύθερα θέματα.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

** Εικαστικά έργα ή εικαστικές εφαρμογές με την ευκαιρία εθνικών, θρησκευτικών ή τοπικών εορτών.

4^{ος} ΑΞΟΝΑΣ «ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εκφράζουν συναισθήματα, ιδέες, εμπειρίες και εμπειρίες, είτε ελεύθερα, είτε με σύμβολα.
- ✓ Να συμμετέχουν σε μια ομαδική ζωγραφική.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

* Αναλόγως του θέματος και των στόχων δίνονται οδηγίες και δείγματα στα παιδιά, είτε αφήνονται ελεύθερα στην οργάνωση και απόδοση του θέματος.

** Σατιρικά σκίτσα προσώπων ή καταστάσεων.

** Εικονογράφηση παραμυθιών, ιστοριών, ποιημάτων ή άλλων μαθημάτων.

** Φωτογράφιση, φωτόγραμμα, φωτοεπικόλληση, φωτοϊστορία, έκθεση, συλλογή.

5ος ΑΞΟΝΑΣ «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ»

Ως προς τους στόχους

✓ Να συγκρίνουν έργα και να ανακαλύπτουν απλές ομοιότητες και διαφορές.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

✓ Συμβολισμός (έκφραση συναισθημάτων με εικόνες και σύμβολα από το φυσικό περιβάλλον).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

* Οι πληροφορίες αφορούν τη θεματολογία, την τεχνική και την ιστορία για το έργο, τον καλλιτέχνη ή το θέμα του.

6^{ος} ΑΞΟΝΑΣ «ΑΠΛΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΡΓΟΥ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να συμμετέχουν ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από τα έργα τέχνης.
- ✓ Να περιγράφουν απλά πως νιώθουν και τι σκέφτονται όταν βλέπουν ένα έργο.
- ✓ Να κατανοούν «τι θέλει να μας πει» ο καλλιτέχνης μέσα από ένα εύγλωττο έργο.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Προτιμήσεις, απλές κρίσεις, γνώμες.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

- ** Βιωματική προσέγγιση όρων και εννοιών μέσα από σχετικές εμπειρίες και παραδείγματα.
- * Ενθάρρυνση στη διατύπωση οποιασδήποτε προσωπικής γνώμης και κρίσης.
- ** Οργάνωση συζητήσεων και ανταλλαγή απόψεων με την ευκαιρία εκθέσεων ή δημιουργίας έργων.

➤ **Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας**

Θέμα: Ανάλυση έργου.

Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με αφορμή ένα μουσικό, ένα εικαστικό, ένα λογοτεχνικό και ένα θεατρικό έργο με κοινό θέμα, π.χ., ελευθερία, αγάπη και που αφορούν την περιγραφή, την απλή μορφική ανάλυση και τη νοηματική επεξεργασία, τη συλλογή πληροφοριακού υλικού, τη μελέτη κειμένων, κ.τ.λ.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: πολιτισμός, παράδοση, εξέλιξη, ομοιότητα-διαφορά.

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία

Οι μεθοδολογικοί στόχοι που επιλέχθηκαν από το γράφοντα, έμμεσα θα μπορούσαν να διαποτίσουν την καθημερινή διδασκαλία με διαπολιτισμικές εκπαιδευτικές πρακτικές. Παρατίθενται οι εξής:

- ✓ Να στηρίζεται η διδασκαλία στην επικοινωνία των παιδιών με το δάσκαλο και στην ομαδική και στην εξατομικευμένη διδασκαλία.
- ✓ Να έχει δημιουργικό και όχι γνωσιολογικό χαρακτήρα η αισθητική προσέγγιση των έργων τέχνης και η θεωρητική ενασχόληση με αυτά. Να συνδέεται δηλαδή με την καλλιτεχνική δημιουργία.
- ✓ Να κατανοηθεί η βιωματική προσέγγιση της τέχνης ως η σημαντικότερη μέθοδος εικαστικής αγωγής στο Δημοτικό.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας της Γλώσσας

Στο διαθεματικό πρόγραμμα του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου, ενός από τα δύο πιο βασικά γνωστικά αντικείμενα της βαθμίδας του Δημοτικού (μαζί με τα Μαθηματικά), οι συντάκτες αποσαφηνίζουν με πλήρη διαφάνεια την ουσιώδη συνεισφορά και συμβολή της Γλώσσας στην Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Στον σκοπό της διδασκαλίας του μαθήματος εστιάζουμε στις εξής προφανείς διατυπώσεις:

«Ειδικότερα, η γλώσσα συνιστά φορέα και μέσο υλοποίησης των σκοπών των υπόλοιπων μαθημάτων και γενικά της εκπαίδευσης. Ωστόσο, η αντιμετώπιση της γλώσσας ως εργαλείου (μάθησης στον σχολικό και εξωσχολικό χώρο αλλά και διεξαγωγής του μαθήματος) συνυπάρχει με τη θεώρησή της ως αξίας και ως φορέα πολιτισμού.

Από την άλλη πλευρά, η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως μέσο δράσης και αλληλεπίδρασης των ανθρώπων, καθώς και ως μέσο κατανόησης, έκφρασης, περιγραφής και μετατροπής της πραγματικότητας, αλλά και δημιουργίας πραγματικότητας. Εξάλλου, με τη λογοτεχνία η γλώσσα γίνεται όχημα και αποτέλεσμα τέχνης και αισθητικής καλλιέργειας. Επίσης τα κείμενα της λογοτεχνίας, παρέχουν διάφορες οπτικές και ερμηνείες του κόσμου, εμπλουτίζουν την αντίληψη των μαθητών για τον κόσμο, διευρύνουν τον ορίζοντα των εμπειριών τους,

ευνοούν την κατανόηση της διαφορετικότητας και την ανάπτυξη της ανεκτικότητας».

Επίσης, ολοκληρωτικά διαφωτιστικές είναι η τελευταία πρόταση στην ενότητα της θεώρησης του μαθήματος:

«Τέλος, με δεδομένο το πολυπολιτισμικό στοιχείο της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, η γλώσσα προτείνεται ως μέσο ένταξης των αλλοδαπών στην κοινωνία αυτή».

Ως προς τους άξονες γνωστικού περιεχομένου, τους γενικούς στόχους και τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης

Το εν λόγω ΔΕΠΠΣ αποτελείται από 7 άξονες, οι οποίοι απευθύνονται σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού. Η εξέταση των εν λόγω κατηγοριών θα πραγματοποιηθεί με βάση τους άξονες και το αντίστοιχο περιεχόμενο των άλλων επεξηγηματικών στηλών. Θα επιλεγούν και θα αναλυθούν τα συμφραζόμενα εκείνα που μπορούν να προσδώσουν ένα διαπολιτισμικό χαρακτήρα στο διαθεματικό πλαίσιο της Γλώσσας. Πιο συγκεκριμένα:

☞ Για όλες τις τάξεις του Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Οι 7 άξονες γνωστικού περιεχομένου που απαρτίζουν το ΔΕΠΠΣ της Γλώσσας, είναι οι παρακάτω:

1^{ος} ΑΞΟΝΑΣ

Προφορικός λόγος ομιλία και ακρόαση. Ανακοινώσεις, αφηγήσεις, περιγραφές. Διαλογικές και μονολογικές μορφές επικοινωνίας. Λειτουργία του προφορικού λόγου

2^{ος} ΑΞΟΝΑΣ

Γραπτός λόγος - Ανάγνωση. Φωνημική επίγνωση. Πρώτη ανάγνωση. Δομή συλλαβής, λέξης, πρότασης, παραγράφου. Είδη ανάγνωσης. Είδη κειμένων. Επιτονισμός.

3^{ος} ΑΞΟΝΑΣ

Γραπτός λόγος - Γραφή και παραγωγή γραπτού λόγου. Πρώτη γραφή Αντιγραφή, γραφή, τονισμός, στίξη, καλλιγραφία. Στάδια γραψίματος. Δομή κειμένου. Γλωσσικές πράξεις. Είδη λόγου, τύποι κειμένων. Περίληψη. Συνοχή και συνεκτικότητα. Κριτήρια αξιολόγησης.

4^{ος} ΑΞΟΝΑΣ

Λογοτεχνία. Βιωματικός λόγος. Γλωσσικά μέσα των λογοτεχνημάτων

5^{ος} ΑΞΟΝΑΣ

Λεξιλόγιο. Θεματικά, σημασιολογικά, ετυμολογικά πεδία. Ορισμός. Πολυσημία.

6^{ος} ΑΞΟΝΑΣ

Γραμματική. Προτασιακή Δομή. Παρατακτική και υποτακτική σύνταξη. Πυρηνική, ελλειπτική και επαυξημένη πρόταση. Στίξη. Δείκτες συνοχής και συνεκτικότητας. Τα μέρη του λόγου. Κλιτικά συστήματα. Φωνολογική δομή της γλώσσας. Τονισμός και επιτονισμός. Ιδιαιτερότητα της δομής της Ελληνικής. Σχήματα λόγου.

7^{ος} ΑΞΟΝΑΣ

Διαχείριση της Πληροφορίας.

Ως προς τους γενικούς στόχους (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

Ενώ στο γενικό σκοπό του μαθήματος της Γλώσσας είναι προφανείς και άμεσοι οι στόχοι που έχουν να κάνουν με ένα διαπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον, στη στήλη που περιγράφει τους γενικούς στόχους δεν υπάρχει ή καλύτερα δεν έχει προβλεφθεί μια ευθεία αναφορά ή παραπομπή σε αυτή τη σύγχρονη και επιτακτική οπτική των παιδαγωγικών δρώμενων.

Σίγουρα, από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι καθολικά, οι γενικές γνώσεις, ικανότητες, δεξιότητες, αξίες και στάσεις που μεταδίδει το μάθημα της Γλώσσας συμπεριλαμβάνουν έμμεσα, μέσα από τις διατυπώσεις των γενικών στόχων του διαθεματικού προγράμματος, τα εχέγγυα

εκείνα που χρειάζονται για να σχεδιαστεί, να οργανωθεί και να υλοποιηθεί μια διδασκαλία του γλωσσικού, γνωστικού αντικειμένου με διαπολιτισμικά δεδομένα.

Δεν δύναται όμως, κατά την προσωπική μου άποψη, ίσως το πιο σημαντικό μάθημα για την καλλιέργεια και τη διάπλαση αυριανών πολιτών με μη στερεοτυπικές αντιλήψεις και με προσανατολισμό στο σεβασμό και στην ενσυναίσθηση του «ξένου» και του διαφορετικού, να μην έχει σαφείς και ξεκάθαρες τοποθετήσεις και κατευθύνσεις, όσον αφορά στον διαπολιτισμικό χαρακτήρα της Γλώσσας.

Συμπερασματικά, θα ισχυριζόμουν ότι οι γενικοί στόχοι της Γλώσσας είναι ελλιπείς στο φλέγον ζήτημα της διαπολιτισμικότητας, κάτι το οποίο θεωρώ βαρύτατο ολίσθημα για ένα πολιτικό-εκπαιδευτικό φορέα όπως είναι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και κατά προέκταση το προϊστάμενο Υπουργείο Παιδείας. Θα πρέπει, λοιπόν κάποια στιγμή οι υπεύθυνοι για την εκπαιδευτική πολιτική της χώρας μας να επιληφθούν του μείζονος αυτού ζητήματος και να αναθεωρήσουν το γλωσσικό διαθεματικό πλαίσιο, βάζοντάς το σε μια ρότα που θα συμβαδίζει με το μοντέλο της πολυπολιτισμικής κοινωνίας που σταδιακά αποκτά σάρκα και οστά στην ελληνική επικράτεια και μορφοποιεί αντιλήψεις, παραδόσεις, ήθη και έθιμα. Τα τωρινά, πρόχειρα και άνευ ουσιαστικού προσανατολισμού ευχολόγια και διακηρύξεις, εντείνουν ακόμα περισσότερο τη στασιμότητα που χαρακτηρίζει εξ

ολοκλήρου το χώρο της Παιδείας, όταν έχει να κάνει με ριζοσπαστικές τομές.

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Για όλες τις τάξεις παρατίθενται οι παρακάτω έννοιες που σχετίζονται με τους άξονες και τους γενικούς στόχους που θέτουν οι συντάκτες του ΔΕΠΠΣ για το μάθημα της Γλώσσας:

Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Δομή, Σύστημα, Σύστημα-Οργάνωση, Ομοιότητα-διαφορά,

Ο γράφων θα επιλέξει να εστιάσει, μέσα από ένα διαπολιτισμικό πρίσμα, στις έννοιες της επικοινωνίας, της αλληλεπίδρασης και της ομοιότητας-διαφοράς.

Επικοινωνία. *Το μάθημα της Γλώσσας είναι το κατεξοχήν μάθημα εκμάθησης της προφορικής και της γραπτής αλληλοσύνδεσης των ανθρώπων. Παρέχει πλήθος επικοινωνιακών τεχνικών και εκφραστικών δυνατοτήτων σε κάθε μαθητή και μαθήτριά για να διευρύνουν τον ορίζοντα των εμπειριών τους, ως αποτέλεσμα της ανταλλαγής πληροφοριών, γνώσεων, απόψεων και στάσεων με απώτερο σκοπό την ανεμπόδιστη και απροκατάληπτη γνωριμία και προσέγγιση διαφορετικών ανθρώπων και πολιτισμών.*

Ομοιότητα-διαφορά. Όπως έχουμε ξαναδηλώσει, το χαρακτηριστικό που κινητοποιεί αυτές τις αλληλένδετες έννοιες είναι αυτό της σύγκρισης. Η Γλώσσα, κινούμενη μέσα στα πλαίσια του προφορικού και γραπτού λόγου, δίνει την ευκαιρία στους «άπειρους» νεαρούς χρήστες της, μέσα από το δίπολο της ομοιότητας και διαφοράς να αντιληφθούν τη μοναδικότητα της κυρίαρχης εθνικής γλώσσας και να την αντιπαραβάλλουν με άλλες γλωσσικές δομές, εντοπίζοντας κοινά σημεία αναφοράς ή σύμπλευσης, ή διαφορές που κάνουν τις συγκρινόμενες γλώσσες να ξεχωρίζουν με τα ιδιαίτερα και πολλές φορές μοναδικά χαρακτηριστικά τους.

Αλληλεπίδραση. Μια πολύ σημαντική έννοια που διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και όχι μόνο. Αυτή η έννοια αποτελεί θεμέλιο λίθο στην καθημερινή διαμόρφωση δυναμικών σχέσεων και συναλλαγών μεταξύ ετερόκλητων πολιτισμικά ατόμων ή ομάδων ατόμων. Το γνωστικό αντικείμενο της Γλώσσας μπορεί να προσφέρει στους διδασκόμενους τα πιο χρήσιμα και εποικοδομητικά εφόδια για τη διαμόρφωση επικοινωνιακού ανοίγματος και σχέσεων με συνανθρώπους που προέρχονται από την τοπική έως την παγκόσμια κοινότητα.

Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ (ΑΠΣ)

Και στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του μαθήματος της Γλώσσας, περιλαμβάνονται, είτε άμεσα, είτε έμμεσα ειδικοί σκοποί που λαμβάνουν υπόψη τις διαπολιτισμικές τάσεις που διαποτίζουν το πνεύμα των εκπαιδευτικών πρακτικών της εποχής μας. Αυτούς τους ειδικούς σκοπούς παραθέτουμε και αναλύουμε στη συνέχεια.

Ως προς τους ειδικούς σκοπούς

- ✓ Να χρησιμοποιεί τη γλώσσα ως κώδικα επικοινωνίας, αλλά και ως σύστημα σκέψης, για να ανακαλύπτει και να κατανοεί νέες γνώσεις και εμπειρίες και να ικανοποιεί έτσι τις πρακτικές, συναισθηματικές, πνευματικές και κοινωνικές του ανάγκες. *Στεκόμαστε ιδιαίτερα στο σκέλος των πρακτικών και κοινωνικών αναγκών που πρέπει να ικανοποιήσει ο μαθητής, ως εκκολλητόμενος πολίτης ενός κράτους που σε καμιά περίπτωση δεν είναι φυλετικά και πολιτισμικά ομοιόμορφο.*
- ✓ Να αποκτήσει τις βάσεις μιας κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, ώστε να μπορεί να αξιολογεί αντικειμενικά τα μηνύματα. *Η καλλιέργεια κριτικού πνεύματος και σκέψης από το μαθητή, όχι μόνο στη γλώσσα, είναι το μεγαλύτερο στοίχημα στην Παιδαγωγική τα τελευταία χρόνια. Οι*

προεκτάσεις αυτής της «πρόκλησης» δεν αφήνουν επ' ουδενί αδιάφορους τους ερευνητές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, καθώς η εμφύσηση στα παιδιά της φιλοσοφίας του «να μαθαίνεις πως να μαθαίνεις» θα μπορούσε να αξιοποιηθεί προς όφελος μιας εναλλακτικής θεώρησης και αξιολόγησης από τα ίδια τα παιδιά του πολυεθνικού πλαισίου, μέσα στο οποίο ζουν και συμμετέχουν.

✓ **Να συνειδητοποιήσει την κοινωνική και τη γεωγραφική ποικιλία της ελληνικής γλώσσας.** *Συνειδητοποιώντας την ποικιλία και διαφορετικότητα αρχικά σε εθνικό επίπεδο, θα είναι πιο εύκολο και επόμενο να συνειδητοποιήσει τις γλωσσικές αντιθέσεις σε επίπεδο κρατών και φυλών, είτε εντός, είτε εκτός της χώρας καταγωγής του.*

✓ **Να εξοικειωθεί με την τεχνολογία των ηλεκτρονικών υπολογιστών έτσι ώστε:**

α) να αποκτήσει ευχέρεια πρόσβασης στις πληροφορίες που παρέχονται μέσω του Διαδικτύου και των πολυμέσων και

β) να μπορεί να επεξεργάζεται στοιχειωδώς κείμενα σε Η/Υ.

Το διδακτικό μέσο των ΤΠΕ στο σχολείο είναι μια νέα κατάσταση στη σχολική καθημερινότητα που σταδιακά καθιερώνεται, καλώς ή κακώς, ως το βασικό υλικό με το οποίο θα δομηθεί το σχολείο του μέλλοντος. Αν και στην Ελλάδα αυτή η προοπτική φαντάζει ακόμα αρκετά μακρινή, η ραγδαία αυξανόμενη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή σε όλον τον κόσμο και ο οικουμενικός χαρακτήρας του

Διαδικτύου αποτελούν μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία για να περιοριστεί και γιατί όχι να εξαλειφθεί το διαπολιτισμικό χάσμα και στη θέση του να αναπτυχθεί ένας κοινός πολιτισμικός κώδικας επικοινωνίας που με τη σειρά του θα δημιουργήσει τη μαγιά για κοινές, οικουμενικές κουλτούρες. Ήδη, τα πρώτα σημάδια της ψηφιακής επανάστασης είναι πλέον ορατά.

- ✓ **Να κατανοήσει τη θέση που κατέχει η γλώσσα, γενικά, στον πολιτισμό ενός λαού, τη σημασία της για τα έθνη, και να έρθει σε επαφή και με γλωσσικής υφής πολιτισμικά στοιχεία άλλων λαών. Ένας άμεσος, διαπολιτισμικός στόχος που η διατύπωσή του είναι άκρως κατατοπιστική.**
- ✓ **Να εκτιμά και να σέβεται τη γλώσσα του άλλου και να συμβιώνει αρμονικά με αλλόγλωσσους. Άλλος ένας ειδικός στόχος, προφανώς διαπολιτισμικά προσανατολισμένος.**

Όσον αφορά τον αλλοδαπό μαθητή, τον ενταγμένο σε τάξη, στην οποία χρησιμοποιείται η ελληνική ως μητρική γλώσσα, αυτός πρέπει:

- ✓ **Μέσα σε πλαίσιο φυσικής επικοινωνίας να εσωτερικεύσει αβίαστα ορισμένες δύσκολες γι' αυτόν γλωσσικές δομές της ελληνικής γλώσσας. Ο πρώτος από τους δύο στόχους που απευθύνονται ειδικά στους αλλοδαπούς μαθητές. Το ΑΠΣ προβλέπει για τα παιδιά από διαφορετικό περιβάλλον (ο όρος αλλοδαπός είναι περιοριστικός και ανεπαρκής), τρόπους κατάκτησης της γλώσσας της χώρας υποδοχής.**

- ✓ Να βιώσει μέσα από τη γλώσσα τον ελληνικό πολιτισμό και να υιοθετήσει θετική στάση απέναντί του. Ο έτερος στόχος είναι πολύ σημαντικός, καθότι η υιοθέτηση από πολύ μικρή ηλικία μιας θετικής στάσης απέναντι στον πολιτισμό και την χώρα, στην οποία θα ζήσει από εδώ και εμπρός, αποτρέπει σε σημαντικό βαθμό, δημιουργία φαινομένων όπως ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, το μίσος και η γκετοποίηση.

Ως προς τους στόχους, τις θεματικές ενότητες και τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

Οι συντάκτες με βάση τους άξονες που προαναφέραμε στα ΔΕΠΠΣ, θέτουν τους στόχους, τις θεματικές ενότητες και τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες που θα αποτελέσουν τον κορμό του ΑΠΣ της Γλώσσας. Μέσα στις στήλες αυτές θα αποπειραθούμε να υποδείξουμε τα στοιχεία εκείνα που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.

Δυστυχώς και εδώ, στο γνωστικό κομμάτι του ΑΠΣ είναι έκδηλη η απουσία προσεγγίσεων και αναφορών στη σημερινή γλωσσική ποικιλία του σχολείου. Εξετάζοντας ενδελεχώς όλες τις στήλες του ΑΠΣ, διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει ούτε μία ευθεία αναφορά σε διαπολιτισμικού τύπου θεματικές ενότητες, πρακτικές και δραστηριότητες. Μοναδικές, σπασμωδικές και χωρίς οργανωμένο σχεδιασμό εξαιρέσεις, κάποιες πιο εμφανείς αναφορές που συναντάμε στον άξονα της Λογοτεχνίας. Πχ.:

Στον άξονα Λογοτεχνία για την Α' και Β' Δημοτικού, στη στήλη ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες, παρατηρούμε:

Αφήγηση από το δάσκαλο επιλεγμένων κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, καθώς και παραμυθιών άλλων λαών (π.χ. παραμύθια των βαλκανικών λαών, παραμύθια από την Ευρώπη, παραμύθια από την Ασία). *Αποσπασματική αναφορά για μια γνωριμία και αντιπαραβολή με αντίστοιχα πολιτισμικά στοιχεία άλλων λαών. Δε γίνεται καμία σύνδεση με αντίστοιχους στόχους και θεματικές ενότητες που να παραπέμπουν σε διαπολιτισμικές πρακτικές.*

Στον άξονα Λογοτεχνία για την Ε' και ΣΤ' Δημοτικού, στις στήλες των στόχων και των ενδεικτικών δραστηριοτήτων-οδηγιών, παρατηρούμε:

Ως προς τους στόχους

Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας. *Γενικόλογος στόχος για γνωριμία με κείμενα που προέρχονται από «ξένα», προς την ελληνική κουλτούρα, πολιτισμικά περιβάλλοντα.*

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

Σύγκριση κειμένων διαφορετικών περιοχών, περιόδων, συγγραφέων, τόσο ως προς το θέμα και τη λογοτεχνική γραφή όσο και ως προς την οπτική γωνία μέσα από την οποία αντιμετωπίζεται ένα θέμα ή πρόβλημα. *Προσωπικά, πιστεύω ότι είναι η μόνη δραστηριότητα που διακατέχεται από το πνεύμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αλλά η προσθήκη της έχει γίνει χωρίς να συνειδητοποιήσουν οι συντάκτες του ΑΠΣ τη σπουδαιότητα ενός τόσο επίκαιρου ζητήματος, όπως είναι το ταίριασμα διαφορετικών πολιτισμών και κοσμοθεωριών.*

Ακολουθούν, κατόπιν επιλογής, διαθεματικά σχέδια εργασίας που απευθύνονται σε μαθητές, όχι αλλοδαπούς όπως λανθασμένα αναφέρονται, αλλά σε παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.

➤ **Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας**

Θέμα: Λεξικό (βαπτιστικών) ονομάτων.

Οι μαθητές, αφού οργανωθούν σε ομάδες, επικοινωνούν μέσω διαδικτύου με συμμαθητές τους άλλων τάξεων από απομακρυσμένα γεωγραφικά διαμερίσματα και ανταλλάσσουν πληροφορίες για τα «μικρά» (βαπτιστικά) τους ονόματα. Στη συνέχεια συντάσσουν σύντομο ετυμολογικό-ιστορικό λεξικό βαπτιστικών ονομάτων και πραγματοποιούν έρευνα για την

γεωγραφική κατανομή των ονομάτων, την οποία και προσπαθούν να εξηγήσουν.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Πληροφορία. Προεκτάσεις στη Γεωγραφία, την Ιστορία, τα Θρησκευτικά, τους Η/Υ.

Θέμα: Λέξεις και φράσεις σε διαφορετικές γλώσσες.

Σε τάξεις με αλλοδαπούς μαθητές, δημιουργούνται ανομοιογενείς ομάδες μαθητών, οι οποίοι με τη βοήθεια των οικογενειών τους αναζητούν λέξεις με κοινές ρίζες, τρόπους διατύπωσης ευχών με τυχόν συντακτική ή νοηματική αντιστοιχία, παροιμίες με ανάλογο περιεχόμενο, κοινά έθιμα, ή παρόμοιους θρύλους, σχολιάζοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Πληροφορία. Προεκτάσεις στη Γεωγραφία, την Ιστορία, τη Μελέτη Περιβάλλοντος, το Λαϊκό Πολιτισμό..

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία

Η μεθοδολογική προσέγγιση του γνωστικού αντικειμένου της Γλώσσας, όσον αφορά στο περιεχόμενο των διδακτικών εγχειριδίων, περιλαμβάνει ήρωες, κείμενα και δραστηριότητες που εναρμονίζονται με τα διαπολιτισμικά πρότυπα. Οι παραπομπές και τα έμμεσα μηνύματα στην διαφορετικότητα ατόμων και ομάδων ατόμων διατρέχουν τις σελίδες των βιβλίων των μαθητών

και των τετραδίων εργασιών όλων των τάξεων της βαθμίδας του Δημοτικού.

Είμαι όμως στη δυσάρεστη θέση και σε αυτό το κομμάτι του ΑΠΣ, να επαναλάβω την ολοκληρωτική έλλειψη διαπολιτισμικών αναφορών. Πέρα από κάποια τυχαία ψήγματα διατυπώσεων που συμπεριλαμβάνουν τα ζητούμενα για την εργασία κριτήρια, το τραγελαφικό της υπόθεσης ολοκληρώνεται με μια σύντομη τοποθέτηση και μια υποσημείωση στις τελευταίες σελίδες της μεθοδολογικής ανάλυσης. Τις παραθέτω άμεσα:

Προκειμένου να υποβοηθείται η συνδιδασκαλία αλλοδαπών μαθητών⁶ με ανεπαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας, προτείνονται τα εξής (τα οποία πρέπει να συνοδεύονται από διδακτικές οδηγίες):

- Να δίδεται βαρύτητα στην προφορική άσκηση και στη χρήση παραγλωσσικών μέσων, τα οποία προσφέρονται κυρίως με τον καθημερινό φυσικό διάλογο, τη δραματοποίηση, το σχολικό θέατρο, το τραγούδι, τις συμμετοχικές σχολικές εκδηλώσεις κ.ά..
- Να προσφέρονται για προφορική επεξεργασία άφθονες φραστικές δομές.
- Να δίδεται έμφαση στη διδασκαλία των ιδιαίτερων δομικών χαρακτηριστικών της ελληνικής γλώσσας, που παρουσιάζουν δυσκολίες για τους ξένους, όπως π.χ. είναι το φωνολογικό και κλιτικό σύστημα καθώς και ο τονισμός.

Υποσημείωση

⁶ Όπως φαίνεται από το περιεχόμενο του εδαφίου, στην προκειμένη περίπτωση γίνεται λόγος για τη διδακτική αντιμετώπιση μεμονωμένων περιπτώσεων μαθητών. Το ευρύτερο θέμα της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης και ξένης γλώσσας στο σύνολο των αλλοδαπών μαθητών αντιμετωπίζεται με τη σύνταξη αντίστοιχων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών.

Ως προς την αξιολόγηση

Παρομοίως, στη συγκεκριμένη διδακτική φάση, όπως αυτή καθορίζεται από τη συντακτική ομάδα του ΑΠΣ της Γλώσσας δεν προβλέπονται μέθοδοι αξιολόγησης που να λαμβάνουν υπόψη τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες των μαθητών και το βαθμό δυσκολίας ως προς την πρόσκτηση, εμπέδωση και κατάκτηση της βαθειάς και επιφανειακής δομής της γλώσσας.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας της Γεωγραφίας

Εστιάζουμε στα παρακάτω σημεία των σκοπών της διδασκαλίας του μαθήματος, και συγκεκριμένα:

- ✓ **Στις θέσεις:** οι άνθρωποι και οι τόποι έχουν διαφορετικές γεωγραφικές και σχετικές θέσεις πάνω στη Γη, οι οποίες συνδέονται με ροή αγαθών, πληροφοριών και ιδεών. Η γνώση τους διευκολύνει την ερμηνεία της χωρικής κατανομής φαινομένων και διαδικασιών και την κατανόηση των τοπικών και παγκόσμιων αλληλεπιδράσεων.
- ✓ **Στα χαρακτηριστικά των τόπων:** Οι τόποι έχουν διαφορετικά φυσικά και ανθρωπογενή χαρακτηριστικά, η γνώση των οποίων αποτελεί τη βάση για τη κατανόηση των σχέσεων μεταξύ ανθρώπων και τόπων.

Τα επιλεγμένα σημεία υποδεικνύουν περίτρανα τη διαπολιτισμική χροιά που πάντα έχει το γνωστικό αντικείμενο της Γεωγραφίας και την ικανότητα που έχει να «μεταφέρει» τους μαθητές και τις μαθήτριες πέρα από ένα στενό εθνοκοινωνικό πλαίσιο. Η άποψη αυτή ενισχύεται και συμπυκνώνεται στην τελική αποτύπωση του σκοπού της διδασκαλίας του μαθήματος:

Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος της Γεωλογίας-Γεωγραφίας είναι να αποκτήσουν οι μαθητές τις βασικές γνώσεις

και να εξοικειωθούν με μεθόδους που συμβάλλουν στην κατανόηση της δομής του χώρου και διευκολύνουν την ερμηνεία των αλληλεπιδράσεων και αλληλεξαρτήσεων που ανθρώπου και του φυσικού περιβάλλοντος. Παράλληλα επιδιώκεται η αποδοχή/υιοθέτηση των πανανθρώπινων αξιών και η διαμόρφωση θετικών στάσεων τόσο απέναντι στο άμεσο περιβάλλον, όσο και απέναντι των άλλων λαών στον πλανήτη.

Ως προς τους άξονες, τους γενικούς στόχους και τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης

Στο ΔΕΠΠΣ της Γεωγραφίας, μεταξύ άλλων, αναφέρονται και οι εξής γενικοί στόχοι γνώσης και μεθοδολογίας που προσδίδουν μια διαπολιτισμική οπτική:

- ✓ Να αναγνωρίζουν το χώρο, τη συνέχειά του και τη γεωγραφική κατανομή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.
- ✓ Να γνωρίζουν, να κατανοούν και να εκτιμούν, όσο γίνεται καλύτερα, το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον στις ποικίλες αλληλεξαρτήσεις του και τη δυναμική του υφή σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, μέσα από την αποσαφήνιση βασικών εμπειριών και εννοιών.

Ως προς τη συνεργασία και την επικοινωνία αναφέρουμε τους παρακάτω γενικούς στόχους:

- ✓ Να αναπτύσσουν στάσεις και συμπεριφορές που θα τους επιτρέψουν να ενταχθούν ομαλά και δημιουργικά στο φυσικό και κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον της χώρας τους.
- ✓ Να αναγνωρίζουν την ανάγκη παγκόσμιας κατανόησης και συνεργασίας μεταξύ των λαών για τη λύση κοινών προβλημάτων όλων των ανθρώπων.

Ως προς την επιστήμη και την καθημερινή ζωή:

- ✓ Να εφαρμόζουν τη γεωγραφική γνώση σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο και να αναγνωρίζουν τη συμβολή της Γεωλογίας και της Γεωγραφίας στη βελτίωση της ποιότητας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- ✓ Να διακρίνουν ορισμένες πολιτιστικές διαφορές των ανθρώπων (φυλές, γλώσσες, θρησκείες) και τη σημασία τους στη διαμόρφωση του πολιτιστικού πλούτου της ανθρωπότητας.
- ✓ Να διακρίνουν τις σχετικές ομοιότητες των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι σε όλη την επιφάνεια της Γης και την ποικιλία των λύσεων τις οποίες δίνουν ανάλογα με τις πολιτιστικές τους ιδιαιτερότητες.
- ✓ Να αναπτύσσουν τις απαραίτητες διαθέσεις και στάσεις που θα τους επιτρέψουν να ενταχθούν ομαλά και δημιουργικά στο φυσικό και κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον της χώρας τους.

GR Για τις τάξεις Α' και Β' Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Με μια γρήγορη ανάγνωση του πίνακα του ΔΕΠΠΣ Γεωγραφίας παρατηρούμε, ως προς το διαπολιτισμικό του πνεύμα, πως οι άξονες, γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου, καλύπτουν τα πεδία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που τίθενται για την εκπλήρωση αυτών των αξόνων και έχουν αντίκρισμα στις διαπολιτισμικές επιταγές των καιρών μας είναι οι μαθητές:

- ✓ **Να διακρίνουν τα επιμέρους στοιχεία που αποτελούν το φυσικό περιβάλλον τους. Να αναγνωρίζουν, να καταγράφουν με απλά μέσα και να περιγράφουν συνήθεις εποχιακές μεταβολές στο περιβάλλον τους. Η εξερεύνηση και εξοικείωση με το φυσικό χώρο, τα μορφολογικά στοιχεία και οι περιβαλλοντικές μεταβολές που λαμβάνουν χώρα στον τόπο στον οποίο ζει, είναι από τις πρώτες σημαντικές γνωστικές κατακτήσεις για τα «πρωτάκια» και τα «δευτεράκια», είτε είναι πολιτιστικά γηγενή, είτε όχι.**

Άλλωστε, και για τις δύο περιπτώσεις, το φυσικό περιβάλλον είναι κάτι κοινό.

- ✓ **Να διακρίνουν ανθρωπογενή στοιχεία στο άμεσο περιβάλλον τους. Να αναπτύσσουν θετικές στάσεις για την προστασία του άμεσου περιβάλλοντος τους. Η διάκριση και η παρατήρηση των ανθρωπογενών στοιχείων στο χώρο μελέτης των παιδιών, αλλά και η ανάπτυξη θετικών στάσεων διαμορφώνουν τις κατάλληλες συνθήκες για τη σταδιακή ενσωμάτωση και συμμετοχή όλων ανεξαιρέτως των παιδιών στον κοινωνικό ιστό και στα κοινωνικά δρώμενα που αυτός (ο ιστός) περικλείει.**

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στις πρώτες αυτές τάξεις θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που σχετίζονται με την διαπολιτισμική προοπτική που σχολιάσαμε στην ανάλυση των γενικών στόχων:

Σύστημα. *Το περιβάλλον, μέσα στο οποίο κινούμαστε και δρούμε, δηλαδή σε συνδυασμό με το ανθρώπινο στοιχείο, είναι τα μέρη ενός συστήματος, όπου τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του είναι καθολικής και ισομερούς σημασίας.*

Διάσταση. Η αντίληψη των διαστάσεων του περιβάλλοντος χώρου μελέτης όλων των παιδιών, τα βοηθά να εξοικειωθούν, να προσαρμοστούν και να λειτουργήσουν καλύτερα.

Αλληλεξάρτηση. Η σχέση ανθρώπου και περιβάλλοντος είναι αλληλένδετη. Υπερβαίνει τις εθνικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές διαφορές και ιδιαιτερότητες και αποτελεί οικουμενική προτεραιότητα η διαφύλαξη της αρμονικής συμβίωσης και της προστασίας του περιβάλλοντος. Κάτι που στις μέρες μας φέρνει όλους μας ακόμα πιο κοντά.

Μεταβολή. Οι μεταβολές στο περιβάλλον, είτε από φυσικά, είτε από ανθρωπογενή αίτια, προκαλούν, χωρίς καμία διάκριση, επιδράσεις και πολλές φορές επιπτώσεις σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη του γήινου περιβάλλοντος.

 Για τις τάξεις Γ' και Δ' Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Πανομοιότυπα, οι άξονες, γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου, περιορίζονται στα πεδία του φυσικού και κυρίως του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (σχέσεις ανθρώπου και περιβάλλοντος).

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που τίθενται ως προς τους άξονες και έχουν κατά τη γνώμη του γράφοντος μια διαπολιτισμική χροιά είναι οι μαθητές:

- ✓ **Να εξοικειωθούν με τη χρήση γεωγραφικής ορολογίας.** *Η συγκεκριμένη ορολογία οδηγεί τους μαθητές με πολιτιστικό πλουραλισμό στην σταδιακή οικειοποίησή τους με το χώρο, στον οποίο ζουν, είτε αυτός είναι μια πόλη, είτε ένα γεωγραφικό διαμέρισμα ή μια χώρα. Ακολούθως, αυτή η οικειοποίηση οδηγεί τα εν λόγω παιδιά στην συνειδητοποίηση της ιδέας της συμμετοχής και δράσης τους στο χωρικό πλαίσιο που έχουν επιλέξει οι γονείς τους να ζουν.*
- ✓ **Να διακρίνουν και να περιγράφουν με συγκεκριμένα παραδείγματα αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ ανθρώπων και στοιχείων του χώρου.** *Να αναπτύσσουν θετικές στάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Η αναγνώριση αυτή οδηγεί στην κατανόηση των παραγόντων πρόκλησης των σύγχρονων κοινωνικών φαινομένων που οδηγούν στη δημιουργία πολυπολιτισμικών κρατών. Ένα σχετικό παράδειγμα είναι η μετανάστευση και ο εκτοπισμός εξαιτίας ανθρωπογενών περιβαλλοντικών μεταβολών.*

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που διαθέτουν έναν διαπολιτισμικό χαρακτήρα που αναφέραμε στην ανάλυση των ανωτέρω γενικών στόχων:

Σύστημα. *Βλ. παραπάνω (Α' και Β' Τάξη Δημοτικού)*

Διάσταση. *Βλ. παραπάνω.*

Αλληλεξάρτηση. *Βλ. παραπάνω.*

Μεταβολή. *Βλ. παραπάνω.*

ω **Για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' Δημοτικού**

Ως προς τους άξονες

Στις Ε' και ΣΤ' Δημοτικού, οι άξονες γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου σχετίζονται με τον προσανατολισμό-καθορισμό θέσης, το φυσικό περιβάλλον και το ανθρωπογενές περιβάλλον.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που τίθενται ως προς τους άξονες στα μεγαλύτερα παιδιά του Δημοτικού και έχουν διαπολιτισμικές προεκτάσεις είναι οι μαθητές:

- ✓ Να διακρίνουν τις σχέσεις αλληλεπίδρασης που αναπτύσσονται μεταξύ της Ελλάδας και του περιβάλλοντος χώρου αλλά και μεταξύ τόπων στο εσωτερικό της Ελλάδας λόγω της σχετικής τους θέσης. *Άλλος ένας άμεσος, γενικός στόχος που καθορίζει το πλαίσιο, μέσα στο οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να προσανατολιστούν και να διακρίνουν τα γεωγραφικά εκείνα στοιχεία που διαμορφώνουν επιδράσεις και εξαρτήσεις μεταξύ ανθρώπων ή πολιτισμικών ομάδων, αφενός εντός της ελληνικής επικράτειας, αφετέρου με τα όμορα ή γείτονα κράτη.*
- ✓ Να αναγνωρίζουν τα στοιχεία που αποτελούν το σύστημα του φυσικού περιβάλλοντος στο χώρο της Ελλάδας. *Όπως προειπώθηκε, βαθύτερη γεωγραφική γνώση του ελληνικού φυσικού τοπίου σημαίνει και μεγαλύτερη οικειοποίηση και εξοικείωση με τον τόπο διαμονής και τα στοιχεία που το χαρακτηρίζουν.*
- ✓ Να διακρίνουν την επίδραση του ανθρώπου στην οργάνωση του χώρου της Ελλάδας. Να συσχετίζουν τρόπους ατομικής και κοινωνικής ζωής και ιστορικά γεγονότα με συγκεκριμένες επιδράσεις και εξαρτήσεις που αναπτύσσονται μεταξύ του

ανθρώπου και του φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Να διακρίνουν και να ερμηνεύουν όσο τους επιτρέπει η ηλικία τους, τη γεωγραφική κατανομή των Ελλήνων στην επιφάνεια της Γης. *Η ανθρωπογενής επίδραση στην ελληνική φύση και στην οργάνωση του εθνικού χώρου μπορεί να δώσει σημαντικές πληροφορίες στα παιδιά των μεταναστών, έτσι ώστε να κατανοήσουν καλύτερα, σε γενικές γραμμές, τη χωροταξική δομή και τα ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία που την έχουν ως τώρα διαμορφώσει. Ως προς τη γεωγραφική κατανομή των Ελλήνων στο παγκόσμιο στερέωμα, ο παραλληλισμός με τη σημερινή πολυπολιτισμική κατάσταση στην Ελλάδα συνεισφέρει ένα πολύτιμο διαπολιτισμικό μάθημα, όσον αφορά στη διασπορά ανθρώπων και πολιτισμών.*

- ✓ **Να διακρίνουν την επίδραση του ανθρώπου στην οργάνωση της επιφάνειας της Γης.** *Η διάκριση της επίδρασης αυτής μπορεί να διαφωτίσει τα παιδιά, για το πως ο άνθρωπος έχει οργανώσει και διευθετήσει τις σχέσεις του με τόπους, ανθρώπους, κοινωνικές ομάδες και όμοιες ή διαφορετικές κουλτούρες σε ατομικό ή κοινωνικό επίπεδο, καθώς επίσης σε τοπικό ή σε παγκόσμιο.*

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που διαθέτουν έναν διαπολιτισμικό χαρακτήρα που αναφέραμε στην ανάλυση των ανωτέρω γενικών στόχων:

Σύστημα. *Βλ. παραπάνω (Α' και Β' Τάξη Δημοτικού)*

Διάσταση. *Βλ. παραπάνω.*

Αλληλεξάρτηση. *Βλ. παραπάνω.*

Μεταβολή. *Βλ. παραπάνω*

<p>Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ</p>
--

Το αναλυτικό προγράμματος σπουδών του μαθήματος της Γεωγραφίας, λόγω της φύσης του μαθήματος και ειδικά λόγω της αναφοράς του σε θέματα φυσικού περιβάλλοντος και ανθρωπογεωγραφίας, τα οποία αλληλεπιδρούν και αλληλοεξαρτώνται, διαδραματίζει άμεσα ή έμμεσα έναν εποικοδομητικό ρόλο στην διαπολιτισμική εκπαίδευση. Σημειώνουμε ότι στις τέσσερις πρώτες τάξεις του Δημοτικού

Σχολείου η Γεωγραφία είναι ενταγμένη στο μάθημα της Μελέτης του Περιβάλλοντος και μετατρέπεται σε αυτοτελές μάθημα μόνο στις δύο τελευταίες. Ας περάσουμε, λοιπόν, στους επιμέρους σκοπούς που θα μας απασχολήσουν.

Ως προς τους ειδικούς σκοπούς

- ✓ Η γνώριμία με το φυσικό περιβάλλον και η παρατήρηση της γεωγραφικής κατανομής των ανθρώπων και των δραστηριοτήτων τους. Είναι πολύ σημαντικό για όλα τα παιδιά να αντιληφθούν και να εμπεδώσουν το πολυποίκιλο και ανομοιόμορφο μωσαϊκό που υφίσταται στο παγκόσμιο χωριό μας, είτε σε επίπεδο φυσικού περιβάλλοντος, είτε σε επίπεδο ανθρωπογεωγραφικής κατανομής.
- ✓ Η μελέτη των αλληλεπιδράσεων και αλληλεξαρτήσεων που αναπτύσσονται μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρώπων. Όπως προαναφέραμε και στο ΔΕΠΠΣ, μέσα από αυτού του είδους τη μελέτη θα μπορέσουν να εξάγουν συμπεράσματα σχετικά με τα νέα δεδομένα που δημιουργούνται σε πολλές χώρες σε επίπεδο πληθυσμιακής αναδιάταξης και σύνθεσης, αλλά και πολιτισμικής μετεξέλιξης.
- ✓ Η αναγνώριση της σημασίας που έχει η ορθολογική διαχείριση του περιβάλλοντος. Οι επιπτώσεις από τη μη ορθολογική διαχείριση του περιβάλλοντος είναι καταλυτικές, τόσο για την ποιότητα και τη διατήρηση των

οικοσυστημάτων, όσο και για τις επιλογές των ανθρώπων σε θέματα τόπου και τρόπου ζωής.

- ✓ **Η ευαισθητοποίηση για τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα και η ανάπτυξη των απαραίτητων στάσεων για κατανόηση, αποδοχή, επικοινωνία, συνεργασία και αλληλεγγύη με τους άλλους λαούς.** *Μια άμεση στοχοθέτηση με διαπολιτισμικό περιεχόμενο που προσπαθεί να υπερκεράσει τα χάσματα και τις διαφορές των λαών και να οδηγήσει τους «εκκολλητόμενους» πολίτες σε συνεργασία και σε έμπρακτη σύγκλιση απόψεων και κοσμοθεωριών.*
- ✓ **Η υιοθέτηση στάσεων και συμπεριφορών που θα επιτρέψει στους μαθητές να ενταχθούν ομαλά στο φυσικό και κοινωνικό-πολιτιστικό τους περιβάλλον.** *Ο σκοπός αυτός, ο οποίος λειτουργεί εν πολλοίς συμπληρωματικά στον προηγούμενο, τονίζει σαφώς την σπουδαιότητα του τρόπου ένταξης σε ένα νέο περιβάλλον. Η ομαλή και απρόσκοπτη ένταξη που προκύπτει από την καλοπροαίρετη ανταλλαγή στάσεων και αξιών, διασφαλίζει μελλοντικά αρμονία, συνεργασία και συναίνεση τόσο σε επίπεδο σεβασμού και διαφύλαξης του φυσικού πλούτου, όσο και σε επίπεδο συμβίωσης και επαγγελματικής συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων.*

Ως προς τους στόχους. τις θεματικές ενότητες και τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

Παρακάτω, μέσα από τους σχετικούς πίνακες που οργανώνονται ανά θεματικές ενότητες, επιλέγονται και αναφέρονται από τις 3 στήλες οι πληροφορίες εκείνες που μπορούν να χρησιμεύσουν για μια διαπολιτισμική προσέγγιση του μαθήματος.

✍ Για την Ε' τάξη Δημοτικού

1^η ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΟΙ ΧΑΡΤΕΣ. ΕΝΑ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ »

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εξοικειωθούν με τη χρήση της κλίμακας.
- ✓ Να ορίζουν τη σχετική θέση τόπων.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η ταυτότητα του χάρτη (ο τίτλος, το υπόμνημα, η κλίμακα).
- ✓ Προσδιορισμός θέσεων και αποστάσεων.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι μαθητές:

- ✓ Να υπολογίζουν αποστάσεις με τη βοήθεια της κλίμακας.

- ✓ Να προσανατολίζονται στο χάρτη της πόλης τους ακολουθώντας συγκεκριμένες οδηγίες.
- ✓ Να περιγράφουν τη σχετική θέση ενός τόπου ως προς άλλα σημεία του χώρου στο διαμέρισμα που ζουν.

2^η ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να χαρακτηρίζουν τη σχετική θέση της Ελλάδας ως προς άλλα γεωγραφικά στοιχεία του χώρου.
- ✓ Να επισημαίνουν και να αξιολογούν πλεονεκτήματα που προσφέρει στην Ελλάδα η γεωγραφική τους θέση.
- ✓ Να διακρίνουν τις διαφοροποιήσεις του κλίματος στις διάφορες περιοχές της χώρας, να τις περιγράφουν συνοπτικά και να τις συγκρίνουν.
- ✓ Να συσχετίζουν, όσο τους το επιτρέπει η ηλικία τους, τις κλιματικές συνθήκες με τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η θέση της Ελλάδας στον κόσμο, στην Ευρώπη και στη Μεσόγειο.
- ✓ Το κλίμα της Ελλάδας. Η έννοια του κλίματος - διαφορές καιρού και κλίματος. Συσχετισμός κλίματος και ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Προσδιορίζουν και περιγράφουν τη θέση της Ελλάδας σε χάρτες και καταγράφουν τα πιθανά πλεονεκτήματα που της προσφέρει.
- ✓ Προσδιορίζουν τη σχετική θέση της Ελλάδας ως προς άλλες χώρες ή ως προς άλλα στοιχεία της επιφάνειας της Γης και την περιγράφουν.
- ✓ Επιχειρηματολογούν σχετικά με τη σημασία της θέσης της Ελλάδας για τις θαλάσσιες συγκοινωνίες, την ανάπτυξη του εμπορίου, τη διακίνηση των ιδεών (Ιστορία, Γλώσσα).
- ✓ Συζητούν τις διαφορές κλίματος και καιρού.
- ✓ Χρησιμοποιούν κείμενα από εφημερίδες και περιοδικά ή βιβλία και άλλο εποπτικό υλικό για να διακρίνουν σχέσεις μεταξύ κλίματος και ανθρώπινων δραστηριοτήτων.
- ✓ Καταγράφουν προβλήματα που μπορεί να δημιουργήσουν οι ακραίες καιρικές συνθήκες στην καθημερινή ζωή.
- ✓ Συμπεραίνουν για τη σημασία της πρόγνωσης του καιρού σε σχέση με τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

3η ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να αναγνωρίζουν την ιστορική συνέχεια στο χώρο της Ελλάδας από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα.

- ✓ Να συσχετίζουν τη μεταβολή του πληθυσμού μιας περιοχής με κάποιους από τους παράγοντες που την επηρεάζουν.
- ✓ Να αναγνωρίζουν ότι οι άνθρωποι, επιλέγουν το χώρο κατοικίας τους ανάλογα με τις ανάγκες τους.
- ✓ Να αναγνωρίζουν την αξία των συγκοινωνιών για την οικονομική, την τουριστική και γενικότερα την πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας.
- ✓ Να υιοθετήσουν θετικές στάσεις και αντίστοιχες συμπεριφορές σχετικά με την ανοχή των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των άλλων λαών.
- ✓ Να ερμηνεύουν, όσο τους επιτρέπουν η ηλικία και οι γνώσεις τους τη διασπορά του ελληνισμού στον κόσμο.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι Έλληνες: Ένας λαός με μεγάλη και συνεχή ιστορία.
- ✓ Ο πληθυσμός της Ελλάδας και η γεωγραφική κατανομή του.
- ✓ Οι συγκοινωνίες στην Ελλάδα.
- ✓ Η Ελλάδα και η Ενωμένη Ευρώπη. Η σημασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- ✓ Ο ελληνισμός της διασποράς.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Με τη βοήθεια χαρτών και συνοπτικών κειμένων καταγράφουν την ιστορική συνέχεια των Ελλήνων στο χώρο της Ελλάδας και τον ευρύτερο χώρο της Μεσογείου.

- ✓ Παρατηρούν τις φωτογραφίες μιας περιοχής με πολλά εργοστάσια και μιας άλλης αγροτικής. Συμπεραίνουν για το ποια περιοχή προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης στους ανθρώπους και συσχετίζουν αυτή την ιδιότητα με τον αριθμό των ανθρώπων που είναι πιθανό να συγκεντρωθούν σε καθεμιά από αυτές.
- ✓ Συζητούν λόγους που κάνουν τους ανθρώπους να μετακινούνται από και προς τις πόλεις και τις επιπτώσεις που αυτό έχει στην πόλη τους. (π.χ., αύξηση των καταστημάτων, ανάπτυξη συγκοινωνιών κλπ.).
- ✓ Παρακολουθούν στο χάρτη της Ελλάδας τους μεγάλους άξονες του οδικού και του σιδηροδρομικού δικτύου και συμπεραίνουν για τη σημασία τους για την οικονομική ανάπτυξη και την επικοινωνία της χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο.
- ✓ Συζητούν και ανταλλάσσουν απόψεις για τη σημασία που έχει ο σεβασμός των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων (γλώσσας, θρησκείας, εθίμων) κάθε ομάδας μέσα σε κάθε χώρα χωριστά αλλά και σε ολόκληρη την Ε.Ε.
- ✓ Παρατηρούν σε κατάλληλο χάρτη τη διασπορά και την κατανομή του Ελληνισμού σε ολόκληρο τον κόσμο.
- ✓ Συζητούν για τα αίτια της διασποράς αλλά και τη σημασία που έχει σήμερα για την Ελλάδα.

➤ **Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας**

Θέμα: Ιστορική συνέχεια στον ελλαδικό χώρο.

Εκπόνηση ομαδικών εργασιών και διεξαγωγή έρευνας μέσα από γραπτά μνημεία ή μνημεία της τέχνης προκειμένου να αποδείξουν και να ερμηνεύσουν τη συνεχή παρουσία των Ελλήνων στο συγκεκριμένο χώρο.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Διάσταση, Μεταβολή.

Θέμα: Τουριστικός οδηγός της Ελλάδας ή συγκεκριμένου γεωγραφικού διαμερίσματος.

Εκπόνηση κοινής εργασίας με σκοπό τη συγκέντρωση ιστορικών, πολιτισμικών, γεωμορφολογικών στοιχείων του τόπου που οι μαθητές επιλέγουν. Στόχος η σύνθεση των εργασιών και η εκπόνηση κοινής εργασίας για όλη την τάξη.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Διάσταση, Μεταβολή, Αλληλεπίδραση.

 Για την ΣΤ' τάξη Δημοτικού

2η ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να επισημαίνουν τις συνέπειες που έχουν τα φαινόμενα αυτά για τον άνθρωπο.

- ✓ Να αποκτούν τη διάθεση και τη θέληση να συμπαρίστανται και να βοηθούν εκείνους που πλήττονται από φυσικές καταστροφές.
- ✓ Να κατανοούν ότι και οι ανθρώπινες δραστηριότητες είναι παράγοντας μεταβολών της επιφάνειας της Γης.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Αλλαγές στην επιφάνεια της Γης. Οι φυσικές καταστροφές και οι συνέπειες στη ζωή των ανθρώπων. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες ως παράγοντας μεταβολών στην επιφάνεια της Γης.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι μαθητές:

- ✓ Διαβάζουν στην τάξη κείμενα για την έκρηξη της Θήρας, του Κρακατάο και σύγχρονων παρόμοιων φαινομένων και συμπεραίνουν για την επίδρασή τους στη ζωή των ανθρώπων.
- ✓ Καταγράφουν μεταβολές που προκαλούν οι άνθρωποι στην επιφάνεια της Γης (π.χ., δάση πριν και μετά την ίδρυση μιας πόλης ή τοπίο πριν και μετά την κατασκευή φράγματος).

3^η ΕΝΟΤΗΤΑ: «Η ΓΗ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να διαπιστώσουν τη συνεχή αύξηση του πληθυσμού της Γης με την επεξεργασία κατάλληλων πληροφοριών.
- ✓ Να αναγνωρίζουν ορισμένες πολιτιστικές διαφορές των ανθρώπων.
- ✓ Να διακρίνουν τη γεωγραφική κατανομή θρησκειών και γλωσσών.
- ✓ Να αποκτήσουν θετική στάση και να υιοθετήσουν αντίστοιχη συμπεριφορά απέναντι στις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες των άλλων λαών.
- ✓ Να εκτιμούν τη σημασία που έχει η διεθνής κατανόηση και συνεργασία των λαών και να ενστερνίζονται τα ανθρώπινα και δημοκρατικά ιδεώδη.
- ✓ Να ερμηνεύουν με την ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι προσαρμόζονται στις συνθήκες κάθε περιοχής και ταυτόχρονα αλλάζουν το χώρο γύρω τους.
- ✓ Να συγκρίνουν τρόπους ζωής των ανθρώπων σε διαφορετικά φυσικά περιβάλλοντα και να καταγράψουν τις ευκαιρίες και τις δυσκολίες που δημιουργεί κάθε χώρος.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η κατανομή του πληθυσμού στη Γη.

- ✓ Γλώσσες και θρησκείες.
- ✓ Η ζωή του ανθρώπου σε διαφορετικά φυσικά περιβάλλοντα.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Παρατηρούν πίνακες και διαγράμματα που αναφέρονται στην εξέλιξη του αριθμού των ανθρώπων και συμπεραίνουν για τη συνεχή αύξησή του.
- ✓ Παρατηρούν χάρτη της Γης που παρουσιάζει την κατανομή του πληθυσμού και σημειώνουν τις 4-5 μεγαλύτερες συγκεντρώσεις ανθρώπων.
- ✓ Παρατηρούν και σχολιάζουν χάρτες και παρουσιάζουν την κατανομή των βασικών γλωσσών και θρησκειών στον κόσμο.
- ✓ Βλέπουν βίντεο και εικόνες από μεγάλα θρησκευτικά κέντρα του κόσμου. Συζητούν για την ανάγκη ανεξιθρησκίας σε κάθε χώρα του κόσμου.
- ✓ Διακρίνουν τις «διεθνείς» γλώσσες και δίνουν ερμηνείες στη διάδοσή τους.
- ✓ Κατασκευάζουν έναν πίνακα στον οποίο είναι γραμμένη η ίδια πρόταση σε πολλές διαφορετικές γλώσσες.
- ✓ Παρατηρούν εικόνες και φωτογραφίες από διαφορετικά περιβάλλοντα, περιγράφουν τις συνθήκες που επικρατούν και εξηγούν τη σχέση μεταξύ του φυσικού Περιβάλλοντος και του τρόπου ζωής του ανθρώπου.
- ✓ Αναζητούν και συγκεντρώνουν κείμενα , φωτογραφίες από διαφορετικά και άλλο υλικό σχετικά με τις αλληλεξαρτήσεις

ανθρώπου και χώρου και τις θετικές ή αρνητικές συνέπειες των δραστηριοτήτων του ανθρώπου.

4^η ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΟΙ ΗΠΕΙΡΟΙ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να καταγράψουν και να αξιοποιούν πληροφορίες για τους λαούς της ηπείρου και τα πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά (γλώσσες, θρησκείες).
- ✓ Να αποκτούν θετική στάση απέναντι στους άλλους λαούς, να εκτιμούν τη σημασία που έχει η συνεργασία των λαών και να εκτιμούν τα ανθρωπιστικά και δημοκρατικά ιδεώδη.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η Ευρώπη. Το κλίμα και οι ανθρώπινες δραστηριότητες. Οι κάτοικοι και τα κράτη. Πολιτιστικά χαρακτηριστικά των λαών της Ευρώπης. Αξιοθέατα-μνημεία και ιστορική συνέχεια των λαών της Ευρώπης. Οι σχέσεις των κρατών.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Αξιοποιούν προηγούμενες γνώσεις τους για να συγκρίνουν χάρτες, να αναλύσουν στοιχεία και να ανακαλύψουν σχέσεις.
- ✓ Αναλαμβάνουν να παρουσιάσουν την «ταυτότητα» της ηπείρου με στοιχεία που επιλέγουν οι ίδιοι ως πιο σημαντικά.

- ✓ Κάνουν υποθετικά κτίρια σε χώρες ή πόλεις και περιγράφουν κλίμα, ρούχα, κτίρια, πολιτιστικό περιβάλλον και αξιοθέατα (εκμετάλλευση βιβλιογραφικών πηγών).
- ✓ Κάνουν υποθετικά ταξίδια σε πολυεθνικά πλωτά ποτάμια και περιγράφουν τη διαδρομή.

➤ **Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας**

Θέμα: Η κουζίνα της Ευρώπης / του κόσμου:

Εκπόνηση ομαδικών εργασιών και διεξαγωγή έρευνας μέσα από πηγές (βιβλία, διαδίκτυο, αλληλογραφία), συγκέντρωση συνταγών, μελέτη των διατροφικών συνηθειών των διαφόρων λαών, σύνδεσή τους με τις κλιματολογικές ή άλλες συνθήκες που επικρατούν στις διάφορες περιοχές.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Διάσταση, Μεταβολή, Αλληλεξάρτηση.

Θέμα: Τραγούδια ή μύθοι απ' όλο τον κόσμο: Εκπόνηση ομαδικών εργασιών και διεξαγωγή έρευνας μέσα από πηγές (βιβλία, διαδίκτυο, αλληλογραφία), συγκέντρωση τραγουδιών, μύθων, κτλ., μελέτη των παραδόσεων των διαφόρων λαών, σύνδεσή τους με την ιστορία και την κουλτούρα των λαών στο πλαίσιο της γεωγραφικής μελέτης.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Διάσταση, Μεταβολή, Αλληλεξάρτηση.

Θέμα: Τα δάση ή οι θάλασσες του κόσμου:

Οργάνωση ομαδικών εργασιών για τη διερεύνηση της κατανομής των δασών και των θαλασσών στον κόσμο, μελέτη και κατασκευή σχετικών χαρτών, σύνδεσή τους με συγκεκριμένες δραστηριότητες των ανθρώπων, συγκέντρωση φωτογραφιών.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Διάσταση, Μεταβολή, Σύστημα, Αλληλεπίδραση.

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία

Για να εισχωρήσει μια διαπολιτισμικού χαρακτήρα φιλοσοφία στη διδασκαλία του μαθήματος της Γεωγραφίας, θα πρέπει να υπάρξει:

- Αποφυγή του δασκαλοκεντρικού προτύπου και εφαρμογή της ευρείας συνεργασίας κατά ομάδες.
- Συνεχή προσπάθεια σύνδεσης των δεδομένων με το άμεσο και οικείο περιβάλλον των παιδιών μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα.
- Αξιοποίηση της ενεργητικής μάθησης μέσω της διερεύνησης και της ανακάλυψης.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας της Μελέτης Περιβάλλοντος

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας, λοιπόν, επιλέγουμε από τα γραφόμενα το συντακτών το παρακάτω απόσπασμα: «Ο γενικός σκοπός της Μελέτης του Περιβάλλοντος είναι η απόκτηση γνώσεων και η ανάπτυξη δεξιοτήτων, αξιών και στάσεων, που επιτρέπουν στο μαθητή να παρατηρεί, να περιγράφει, να ερμηνεύει και σε κάποιο βαθμό να προβλέπει τη λειτουργία, τους συσχετισμούς και τις αλληλεπιδράσεις του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η ανθρώπινη δραστηριότητα στο χώρο και στο χρόνο,...», καθώς επίσης και το ακόλουθο: «Η διαδικασία αυτή αποσκοπεί στη δημιουργία μιας σφαιρικής αντίληψης για τη ζωή που συνιστά κυρίως την ανάπτυξη γνωστικών διασυνδέσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ διαφορετικών αντικειμένων,...».

Μέσα από τη χρήση της συγκεκριμένης φρασεολογίας, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, όπως και στο συγγενές μάθημα της Γεωγραφίας, δίνει μεγάλη έμφαση, όπως είναι φυσικό, σε ότι συσχετίζει το φυσικό με το ανθρωπογενές περιβάλλον. Αυτό, σε συνδυασμό με την πρόθεση δημιουργίας μιας σφαιρικής αντίληψης για τη ζωή μπορεί να αξιοποιηθεί εμμέσως και διαπολιτισμικά στο να κατανοήσουν τα παιδιά το πλαίσιο και τα γεγονότα, μέσα στα οποία οι άνθρωποι αναπτύσσουν ανάλογες και ξεχωριστές

συμπεριφορές, και πως μέσα από τις αλληλεπιδράσεις και τις αλληλεξαρτήσεις διαμορφώνουν έναν ιδιαίτερο τρόπο ζωής και μοναδικά, πολιτισμικά γνωρίσματα.

Ως προς τους άξονες, τους γενικούς στόχους και τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης

Στους πίνακες του ΔΕΠΠΣ της Μελέτης Περιβάλλοντος, το διαπολιτισμικό μας ενδιαφέρον θα εστιαστεί στα παρακάτω στοιχεία των τριών στηλών:

 Για την Α' Τάξη Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Τους άξονες γνωστικού περιεχομένου που πιστεύουμε εδώ, σε αυτή την τάξη ότι είναι διαποτισμένοι από ένα διαπολιτισμικό πνεύμα, είναι αυτοί του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και της αλληλεπίδρασης ανθρώπου-περιβάλλοντος, ειδικότερα, τα πεδία: η τάξη μου, το σχολείο μου, η γειτονιά μου, ο τόπος που ζω-τοπική ιστορία, οι ανάγκες του ανθρώπου και ο πολιτισμός του τόπου μου.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που μας ενδιαφέρουν για την έρευνά μας και διαμορφώνονται από τους παραπάνω άξονες :

- ✓ **Να αποκτήσουν μία πρώτη επαφή με την κοινωνική ομάδα.**
Οι πρώτες απόπειρες κοινωνικοποίησης σε αυτή την ηλικία είναι επιπλέον μια παρακαταθήκη για το μέλλον, όσον αφορά στη σύναψη σχέσεων επί ίσοις όροις και χωρίς πολιτισμικούς διαχωρισμούς.
- ✓ **Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα των κανόνων για τη εύρυθμη λειτουργία της σχολικής τάξης.** *Οι κανόνες και η κατανόηση της αναγκαιότητας αυτών, συμβάλλει στην οικοδόμηση αλληλοσεβασμού και στην ανύψωση του πολιτισμικού επιπέδου σήμερα στην τάξη, αύριο στην κοινωνία.*
- ✓ **Να επισημαίνουν τις κοινές ανάγκες που ικανοποιεί η τάξη.**
Οι ανάγκες υπό κοινό πρίσμα, αμβλύνουν κάθε είδους διαφορές, καθώς δημιουργούν συνθήκες άμιλλας και ομοψυχίας για την αντιμετώπιση των θεμάτων που απασχολεί όλους και όλες εξίσου.
- ✓ **Να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας για την πραγματοποίηση κοινών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων στο χώρο του σχολείου.** *Ομοιάζει με τον προαναφερθέντα στόχο, με τη μόνη διαφορά ότι μεταφερόμαστε σε πρακτικά ζητήματα στο επίπεδο του σχολείου.*
- ✓ **Να αναπτύξουν ενδιαφέρον και αγάπη για την πατρίδα και την πολιτιστική τους κληρονομιά.** *Πολύ σημαντική προϋπόθεση από αυτήν την ηλικία να μάθουν τα παιδιά να εκτιμούν το πολιτισμικό τους περιβάλλον.*

- ✓ Να αποκτήσουν περισσότερη εξοικείωση με τον ευρύτερο χώρο της γειτονιάς και τους ανθρώπους που ζουν και εργάζονται εκεί. *Πόσο μάλιστα όταν στη γειτονιά τους κατοικούν, δουλεύουν και ζουν άνθρωποι από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.*
- ✓ Να κατανοήσουν ότι η συμπεριφορά τους και οι δικές τους ενέργειες, καθώς και όλων των ανθρώπων, έχουν άμεση σχέση και αλληλεπίδραση με τον τόπο στον οποίο ζουν. *Όπως προείπαμε, αυτού του είδους η αλληλεπίδραση είναι καταλυτική για τη δομή και λειτουργία ενός κοινωνικού ιστού, καθώς και για το είδος των σχέσεων που δημιουργούνται μέσα σε αυτό.*
- ✓ Να αναγνωρίσουν τη σημασία της ιστορίας και του πολιτισμού του τόπου που ζουν. *Η διαχρονική, πολιτισμική προσέγγιση του τόπου που ζούμε, μας δημιουργεί σταδιακά ισχυρούς δεσμούς μαζί με αίσθημα υπερηφάνειας και ευθύνης.*
- ✓ Να προβληματιστούν για την ανεπαρκή κάλυψη των βασικών (διατροφικών) αναγκών όλων των παιδιών του κόσμου. *Η απόπειρα κατανόησης των διαφορετικών συνθηκών που επικρατούν για παιδιά από άλλες χώρες και λαούς, στο παγκόσμιο στερέωμα, συντελεί στο τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν το στοιχείο της ανομοιογένειας στον κόσμο.*

- ✓ Να προσεγγίσουν και να αναπτύξουν ενδιαφέροντα για τους πολιτιστικούς χώρους και τις λαϊκές παραδόσεις του τόπου στον οποίο ζουν. *Σύνδεση των παιδιών, ανεξαρτήτως πολιτισμικής αφετηρίας με τον πολιτισμό του τόπου που ζουν.*

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στις πρώτες αυτές τάξεις θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που σχετίζονται με την διαπολιτισμική προοπτική που σχολιάσαμε στην ανάλυση των γενικών στόχων:

Ομοιότητα-διαφορά. *Το χαρακτηριστικό που κινητοποιεί αυτές τις αλληλένδετες έννοιες είναι αυτό της σύγκρισης. Μας βοηθούν να παρατηρούμε την έκφραση της διαφορετικής άποψης κι έκφρασης, καθώς επίσης και την ταύτιση αυτών μεταξύ ανθρώπων που συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν πολιτισμικά.*

Πολιτισμός. *Είναι η κυρίαρχη έννοια-κλειδί που συνοδεύει το άτομο σε όλη την πορεία της ζωής του και είναι παγιωμένη σε κάθε πτυχή της προσωπικότητας και της ιδιοσυγκρασίας του. Επηρεάζει τον τρόπο θεώρησης των πραγμάτων και το πώς ο κάθε άνθρωπος ερμηνεύει τα μηνύματα από το περιβάλλον, στο οποίο αλληλεπιδρά με τους άλλους ανθρώπους.*

Παράδοση. Το σύνολο ηθών και εθίμων, στάσεων και αντιλήψεων που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς ενός ατόμου. Η κατανόηση και ο σεβασμός της παράδοσης του καθενός δημιουργεί ευοίωνες συνθήκες προσέγγισης, μεταξύ ανθρώπων με διαφορετικές αφετηρίες.

Χώρος-χρόνος. Το χωροχρονικό πλαίσιο βοηθά να συλλέξουμε πληροφορίες και να εξάγουμε συμπεράσματα, για την ανθρώπινη παρουσία, ή για κάποια ομάδα ανθρώπων με κοινά ή μη πολιτισμικά χαρακτηριστικά σε βάθος χρόνου.

Σύστημα. Το περιβάλλον, μέσα στο οποίο κινούμαστε και δρούμε, δηλαδή σε συνδυασμό με το ανθρώπινο στοιχείο, είναι τα μέρη ενός συστήματος, όπου τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του είναι καθολικής και ισομερούς σημασίας.

Διάσταση. Η αντίληψη των διαστάσεων του περιβάλλοντος χώρου μελέτης όλων των παιδιών, τα βοηθά να εξοικειωθούν, να προσαρμοστούν και να λειτουργήσουν καλύτερα.

Αλληλεπίδραση. Μια πολύ σημαντική έννοια που διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και όχι μόνο. Αυτή η έννοια αποτελεί θεμέλιο λίθο στην καθημερινή διαμόρφωση δυναμικών σχέσεων μεταξύ ετερόκλητων πολιτισμικά ατόμων ή ομάδων ατόμων με αποτέλεσμα να εμφανίζονται θετικές εξελίξεις,

τόσο σε επίπεδο επιρροών, όσο και σε επίπεδο ανταλλαγών ιδεών, στάσεων, αξιών και αντιλήψεων.

Μεταβολή. *Οι μεταβολές στο περιβάλλον, είτε από φυσικά, είτε από ανθρωπογενή αίτια, προκαλούν, χωρίς καμία διάκριση, επιδράσεις και πολλές φορές επιπτώσεις σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη του γήινου περιβάλλοντος.*

Για τη Β' Τάξη Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Πανομοιότυπα, οι άξονες, γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου, είναι αυτοί του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και της αλληλεπίδρασης ανθρώπου-περιβάλλοντος, ειδικότερα, τα πεδία: η τάξη μου, το σχολείο μου, ο τόπος που ζω, οι ανάγκες του ανθρώπου και ο πολιτισμός στην ευρύτερη περιοχή.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που τίθενται ως προς τους άξονες και έχουν κατά τη γνώμη του γράφοντος μια διαπολιτισμική χροιά είναι οι μαθητές:

- ✓ **Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε συμμαθητές τους με ιδιαίτερα ατομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Ένας**

εμφανής και προφανής γενικός σκοπός που υπερτονίζει τη διαφορετικότητα των ανθρώπων.

- ✓ **Να αναγνωρίζουν τη σχέση του περιβάλλοντος με την ποιότητα ζωής του ανθρώπου και να ενεργοποιούνται για τη φροντίδα και την προστασία του.** *Για άλλη μια φορά δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη σχέση περιβάλλοντος-ανθρώπου. Το οικουμενικό αυτό ζήτημα δεν έχει διαφορετικά «στρατόπεδα». Ένα από τα καλύτερα παραδείγματα διαπολιτισμικής συνεργασίας για την κοινή μας φύση.*
- ✓ **Να εκτιμήσουν τη συμβολή των κοινωνικών ομάδων στην κάλυψη των αναγκών του ατόμου.** *Η αντίληψη της κοινωνικής και ομαδικής συνοχής διευκολύνει ένα παιδί να καταλάβει τις αξίες της ενότητας και της συλλογικότητας που μπορεί να βάλει στο περιθώριο οποιαδήποτε διαφορά.*
- ✓ **Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για την αναζήτηση και ανάδειξη στοιχείων από το λαϊκό πολιτισμό της ευρύτερης περιοχής στην οποία ανήκει η κοινότητά τους.** *Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες κάθε λαού πρέπει να αναδύονται στην επιφάνεια. Πρέπει να υπάρχει «σύνδεση» μέσα στο χώρο και το χρόνο . Διαπολιτισμικά, είναι πολύ σημαντικό για τα «νέα» μέλη να πληροφορηθούν και να συλλέξουν στοιχεία για την κοινότητα, εντός της οποίας οργανώνουν τη ζωή τους.*

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που διαθέτουν έναν διαπολιτισμικό χαρακτήρα που αναφέραμε στην ανάλυση των ανωτέρω γενικών στόχων:

Σύστημα. *Βλ. παραπάνω (Α' Τάξη Δημοτικού)*

Πολιτισμός. *Βλ. παραπάνω.*

Παράδοση. *Βλ. παραπάνω.*

Ομοιότητα - Διαφορά. *Βλ. παραπάνω.*

Διάσταση. *Βλ. παραπάνω.*

Αλληλεπίδραση. *Βλ. παραπάνω.*

Μεταβολή. *Βλ. παραπάνω.*

☞ **Για την Γ' Τάξη Δημοτικού**

Ως προς τους άξονες

οι άξονες γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου σχετίζονται με αυτούς του

ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και της αλληλεπίδρασης ανθρώπου-περιβάλλοντος, ειδικότερα, τα πεδία: γιατί ζούμε σε κοινότητες πως αποφασίζουν οι άνθρωποι στην κοινότητα ή στην πόλη, το σχολείο μου, ο τόπος όπου ζω-προστασία του τόπου, η επικοινωνία και τα Μ.Μ.Ε.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που τίθενται ως προς τους άξονες στα μεγαλύτερα παιδιά του Δημοτικού και έχουν διαπολιτισμικές προεκτάσεις είναι οι μαθητές:

- ✓ **Να εκτιμήσουν τη σημασία των κανόνων για τη λειτουργία της κοινότητας.** *Οι κανόνες μιας κοινότητας βοηθούν στο να γεφυρώνονται χάσματα και να επιλύονται διαφορές κάθε τύπου.*
- ✓ **Να ευαισθητοποιηθούν για τη σημασία της συμμετοχής των δημοτών στα κοινά της κοινότητας.** *Η συμμετοχή στα κοινά επισπεύδει τη διαδικασία ενσωμάτωσης και αυξάνει την αίσθηση αποδοχής για άτομα που προέρχονται από διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες.*
- ✓ **Να ευαισθητοποιηθούν για την επίδραση των δραστηριοτήτων του ανθρώπου στο φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον.** *Ο εν λόγω γενικός σκοπός έχει αναλυθεί ενδελεχώς.*

- ✓ **Να μπορούν να εκφράζονται αξιοποιώντας όλα τα μέσα επικοινωνίας.** Ένας βαρύνων, έμμεσος παράγων που καθορίζει το κλίμα και τους συσχετισμούς μεταξύ των ανθρώπων σε ένα κοινωνικό σύνολο. Η έλλειψη επικοινωνίας, πολλές φορές διαδραματίζει αρνητικό ρόλο μεταξύ διαφορετικών προσωπικοτήτων ή πολιτισμικών ομάδων.
- ✓ **Να αποκτήσουν κριτικό πνεύμα στην ανάγνωση διαφόρων εντύπων (περιοδικών, εφημερίδων κτλ.).** Η εξάσκηση κριτικού πνεύματος είναι μια από τις σύγχρονες προκλήσεις της Παιδαγωγικής. Βοηθά τα παιδιά σε μια πολυεπίπεδη προσέγγιση κρίσιμων θεμάτων της καθημερινότητας και διεύρυνση των γνωστικών τους οριζόντων που άρουν τυχόν στερεότυπα και παγιωμένες, δογματικές αντιλήψεις.

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που διαθέτουν έναν διαπολιτισμικό χαρακτήρα που αναφέραμε στην ανάλυση των ανωτέρω γενικών στόχων:

Σύστημα. Βλ. παραπάνω (Α' Τάξη Δημοτικού)

Πολιτισμός. Βλ. παραπάνω.

Παράδοση. *Βλ. παραπάνω.*

Ομοιότητα - Διαφορά. *Βλ. παραπάνω.*

Διάσταση. *Βλ. παραπάνω.*

Αλληλεπίδραση. *Βλ. παραπάνω.*

Μεταβολή. *Βλ. παραπάνω.*

Αλληλεξάρτηση. *Η σχέση ανθρώπου και περιβάλλοντος είναι αλληλένδετη. Υπερβαίνει τις εθνικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές διαφορές και ιδιαιτερότητες και αποτελεί οικουμενική προτεραιότητα η διαφύλαξη της αρμονικής συμβίωσης και της προστασίας του περιβάλλοντος. Κάτι που στις μέρες μας φέρνει όλους μας ακόμα πιο κοντά.*

 Για την Δ' Τάξη Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

οι άξονες γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου σχετίζονται με αυτούς της αλληλεπίδρασης ανθρώπου-περιβάλλοντος και εθνικών και τοπικών επετείων και γιορτών (και για τις τέσσερις τάξεις) ,

ειδικότερα, τα πεδία: επικοινωνία ενημέρωση και ελεύθερος χρόνος, ο πολιτισμός της Ελλάδας και των άλλων χωρών.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που τίθενται ως προς τους άξονες στα μεγαλύτερα παιδιά του Δημοτικού και έχουν διαπολιτισμικές προεκτάσεις είναι οι μαθητές:

- ✓ **Να αναπτύξουν περαιτέρω την κριτική στάση τους έναντι των παραδοσιακών μέσων μαζικής επικοινωνίας (τηλεόραση, ραδιόφωνο, τύπος). *Ο συγκεκριμένος σκοπός είναι συνέχεια του σκοπού που αναπτύξαμε για την Γ' Τάξη.***
- ✓ **Να γνωρίσουν την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους και να εκτιμήσουν τη συμβολή της στην τοπική κοινωνία. *Η καλή γνώση της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός τόπου από ανθρώπους που έρχονται από «αλλού», δημιουργεί συνθήκες επικοινωνίας και συναλλαγής με τα γηγενή μέλη.***
- ✓ **Να αναγνωρίσουν τη σημασία της θρησκείας στη ζωή των ανθρώπων. *Η θρησκεία είναι ένα δεδομένο, που για μια τεράστια μερίδα ανθρώπων ρυθμίζει ολοκληρωτικά τον τρόπο ζωής τους και τη συμπεριφορά τους σε συνδυασμό με το κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον, στο οποίο κινούνται. Η επαφή και συνύπαρξη ανθρώπων με διαφορετικά θρησκευτικά πιστεύω, είναι μια κατάσταση που ο χειρισμός της στηρίζεται σε λεπτές ισορροπίες.***

- ✓ Να συγκρίνουν βασικά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς τους με στοιχεία πολιτισμών άλλων χωρών-μελών της Ε.Ε. και τρίτων χωρών και να αντιληφθούν την προσφορά του ελληνικού πνεύματος στον πολιτισμό. *Πέραν της διαφωνίας μου με την ελληνοκεντρική διατύπωση του σκοπού, πιστεύω σθεναρά ότι οι συγκρίσεις αποκαλύπτουν τη συνεισφορά του ενός πολιτισμού στον άλλο και ότι είναι περισσότερα αυτά που τους ενώνουν από αυτά που τους χωρίζουν.*

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που διαθέτουν έναν διαπολιτισμικό χαρακτήρα που αναφέραμε στην ανάλυση των ανωτέρω γενικών στόχων:

Σύστημα. *Βλ. παραπάνω (Γ' Τάξη Δημοτικού)*

Πολιτισμός. *Βλ. παραπάνω.*

Παράδοση. *Βλ. παραπάνω.*

Ομοιότητα - Διαφορά. *Βλ. παραπάνω.*

Διάσταση. *Βλ. παραπάνω.*

Αλληλεπίδραση. *Βλ. παραπάνω.*

Μεταβολή. *Βλ. παραπάνω.*

Αλληλεξάρτηση. *Βλ. παραπάνω.*

**Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

Το αναλυτικό προγράμματος σπουδών του μαθήματος της Μελέτης Περιβάλλοντος, όπως τονίζουν οι συντάκτες, «συνιστά έναν ενιαίο τομέα μάθησης με διεπιστημονικό χαρακτήρα, στον οποίο ενσωματώνονται στοιχεία από το φυσικό, κοινωνικό, θρησκευτικό, **πολιτισμικό**, ιστορικό και οικονομικό περιβάλλον». παρακάτω, για άλλη μια φορά προσθέτουν ότι «δίνεται έμφαση στους συνδυασμούς, τις αλληλεπιδράσεις και τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος ώστε να αναδύεται ένα πεδίο γνώσης που επιτρέπει την εξοικείωση του μαθητή με την πολύπλοκη, την πολυδιάστατη και τη συνεχώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα». Σημειώνουμε ότι στις τέσσερις πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου διδάσκεται το μάθημα της Μελέτης του Περιβάλλοντος. Στο τέλος της εισαγωγής, η εργασία επικεντρώνει το διαπολιτισμικό της ενδιαφέρον στους συγκεκριμένους ειδικούς σκοπούς, όπου πρόκειται ο μαθητής:

- ✓ Να διαμορφώσει τις απαραίτητες διαθέσεις και στάσεις που θα τον βοηθήσουν να ενταχθεί ομαλά στο φυσικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του. *Η ομαλή ένταξη είναι μια έννοια-κλειδί, με την οποία τα παιδιά με γλωσσικό και πολιτισμικό πλουραλισμό, επιδιώκουν να «μεταβούν» σε ένα άλλο στάδιο, αυτό της αναγνώρισης, του σεβασμού και της καταξίωσης από τα άτομα του νέου περιβάλλοντος.*
- ✓ Να καλλιεργήσει την πνευματική σχέση με το Θεό, να εδραιώσει την αγάπη προς τον άνθρωπο και να αναπτύξει ευαισθησία και αλληλεγγύη με τους συνανθρώπους του. *Πέρα από τον ειδικό θρησκευτικό σκοπό, ειδικής αξίας στάσεις και αξίες, όπως οι προαναφερθείσες, προλειαίνουν το έδαφος για διδασκαλίες κατά τη διάρκεια της χρονιάς, εμποτισμένες με διαπολιτισμικής φύσεως μηνύματα.*
- ✓ Να αποκτήσει θετική στάση για την ευρωπαϊκή ιδέα. *Αυτή η ιδέα έχει ως σημείο αναφοράς την πολυπολιτισμικότητα και το σεβασμό των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων του κάθε λαού που απαρτίζει το οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.*
- ✓ Να εμπλουτίσει το λεξιλόγιό του και να διευρύνει την επικοινωνιακή του ικανότητα. *Αναφέρθηκε και σε άλλο σημείο της εργασίας, ότι η βελτίωση του λεξιλογίου και των επικοινωνιακών ικανοτήτων αποτελούν βασικές γλωσσικές συνιστώσες για να σταθεί και να ανταποκριθεί κάποιος, πόσο μάλλον κάποιος μη γηγενής, σε έναν απαιτητικό, πολυσύνθετο και πολυποίκιλο περίγυρο.*

Ας περάσουμε, λοιπόν, στους επιμέρους σκοπούς που θα μας απασχολήσουν.

 Για την Α' τάξη Δημοτικού

ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

«Η ΤΑΞΗ ΜΟΥ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εξοικειωθούν με το σχολικό περιβάλλον και να λειτουργούν ομαδικά στη σχολική τάξη.
- ✓ Να επισημαίνουν τις κοινές ανάγκες που ικανοποιεί η τάξη (μάθηση, σχολική εργασία, ψυχαγωγία).
- ✓ Να παρατηρούν, να κατανοούν και να περιγράφουν την οργάνωση και τη λειτουργία της τάξης ως ομάδας.
- ✓ Να γνωρίζουν και να αποδέχονται τους κανόνες που πρέπει να τηρούνται για την καλύτερη λειτουργία της τάξης τους ως ομάδας, αλλά και για τη λειτουργία μικρότερων ομάδων μέσα στην τάξη.
- ✓ Να κατανοούν την έννοια της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών της ομάδας.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η ομάδα της τάξης μου (μέλη, κανόνες, ρόλοι, αλληλεπιδράσεις δεσμοί, δραστηριότητες). Δραστηριότητες στην τάξη (μάθηση, σχολική εργασία, ψυχαγωγία).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι μαθητές:

- ✓ Πραγματοποιούν επίσκεψη σε διπλανή τάξη, παρατηρούν και κάνουν συγκρίσεις με τη δική τους.
- ✓ Αναλαμβάνουν, μεταξύ των άλλων, ρόλους παιδιών που δεν τηρούν τους κανόνες λειτουργίας της ομάδας και συζητούν τις συνέπειες αυτής της συμπεριφοράς στους υπόλοιπους. Στη συνέχεια παίζουν εναλλακτικά σενάρια με διαφορετικούς ρόλους ο καθένας.

«ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΟΥ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να περιγράψουν τη γειτονιά του σχολείου.
- ✓ Να συμμετέχουν σε πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα (βλ. και ευκαιριακές ενότητες)

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Εκδηλώσεις στο σχολείο (συμμετοχή του σχολείου σε πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Εξερευνούν ομαδοσυνεργατικά τους χώρους του σχολείου, διατυπώνουν υποθέσεις για τη λειτουργικότητά τους, ζωγραφίζουν και συνθέτουν ομαδικές καρτεπικολλήσεις (κολάζ).
- ✓ Προγραμματίζουν επίσκεψη στο γειτονικό σχολείο, το παρατηρούν και το συγκρίνουν με το δικό τους.
- ✓ Έρχονται σε επαφή με τοπικά ήθη και έθιμα και υποδύονται σχετικούς ρόλους.
- ✓ Κατασκευάζουν με φυσικά υλικά παραδοσιακά οικιακά είδη ή εργαλεία και τα χρησιμοποιούν σε σχετικά θεατρικά δρώμενα.

«Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να συζητούν με τους συμμαθητές τους για τις ανάγκες που ικανοποιεί η οικογένεια, να παρατηρούν και να περιγράφουν τη λειτουργία της, να αποδέχονται τη σπουδαιότητά της και την αναγκαιότητα της επικοινωνίας και της συνεργασίας των μελών της.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η ζωή μέσα στην οικογένεια (επικοινωνία μεταξύ των μελών της οικογένειας: η δομή της και το περιβάλλον).

- ✓ Οικογενειακή ζωή και περιβάλλον (αλληλεπίδραση οικογενειακού και φυσικού- κοινωνικού περιβάλλοντος, η συμμετοχή της οικογένειας στην προστασία του περιβάλλοντος).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Παίζουν παιχνίδια ρόλων σε μια υποθετική οικογένεια. Στη συνέχεια συζητούν τη συμπεριφορά των μελών και προτείνουν διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης κάποιας κατάστασης, π.χ. κρίσης.
- ✓ Παρακολουθούν και συζητούν αποσπάσματα από λογοτεχνικά βιβλία που αφορούν οικογενειακές εκδηλώσεις του τόπου τους, αλλά και άλλων τόπων, με βάση τη διαπολιτισμική σύνθεση της τάξης τους.

«Η ΓΕΙΤΟΝΙΑ ΜΟΥ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να γνωρίζουν επαγγελματίες της γειτονιάς.
- ✓ Να συγκρίνουν τη γειτονιά τους με άλλες γειτονιές (εποπτικό υλικό) και να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι άνθρωποι της γειτονιάς (γείτονες, σχέσεις, οι άνθρωποι που μας εξυπηρετούν)

- ✓ Η ζωή στη γειτονιά (βελτίωση συνθηκών ζωής, εκδηλώσεις)

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Δημιουργούν υποθετικά σενάρια, όπως «τι θα κάναμε, αν δεν υπήρχε στη γειτονιά ο φούρναρης, ο ταχυδρόμος κ.λπ.». Συζητούν σχετικά με τις σχέσεις αλληλεπίδρασης που αναπτύσσονται μεταξύ των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται στη γειτονιά.
- ✓ Επισκέπτονται ένα χώρο (είτε του φυσικού περιβάλλοντος, είτε μνημείο πολιτισμικής αναφοράς) στη γειτονιά τους, συζητούν και αναλύουν δικές τους ενέργειες για τη διατήρηση ή τη συντήρησή του.

«ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΥ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ»

Ως προς τους στόχους

Να γνωρίσουν σημαντικά στοιχεία από την τοπική ιστορία και τη λαϊκή Παράδοση

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Ιστορία του τόπου μου.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συλλέγουν φωτογραφίες και ρωτούν γονείς παππούδες κ.λπ. για τον τόπο που ζουν, για τα ήθη και τα έθιμα του, τη λαϊκή

παράδοση (τοπικούς ήρωες, θρύλους, ναούς, φυσικά μνημεία κ.λπ.).

«ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να αναγνωρίσουν ότι οι βασικές ανάγκες είναι ίδιες για όλα τα παιδιά του κόσμου και επιπλέον ότι υπάρχουν παιδιά στον κόσμο που δεν έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τις βασικές (π.χ. διατροφικές) τους ανάγκες.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι βασικές ανάγκες του ανθρώπου.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συγκεντρώνουν εικόνες, φωτογραφίες, αποκόμματα εντύπων κ.λπ. που δείχνουν παιδιά τα οποία στερούνται των βασικών αγαθών.
- ✓ Συζητούν, με αφορμή κάποιες εικόνες για διεθνείς οργανισμούς (UNICEF, ACTION AID) που έχουν αναλάβει τη βοήθεια των παιδιών αυτών καθώς και για τις δυνατότητες που έχουν τα ίδια τα παιδιά να παράσχουν τη δική τους βοήθεια

«Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να αποκτήσουν μια πρώτη γνωριμία με τους χώρους πολιτισμικής αναφοράς του τόπου τους.
- ✓ Να έρθουν σε επαφή με το λαϊκό πολιτισμό και την παράδοσή μας.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Χώροι πολιτισμού (μουσεία, πινακοθήκες, θέατρα κ.λπ.)
- ✓ Πολιτιστικές εκδηλώσεις (προβολές, καλλιτεχνικές παραστάσεις κ.λπ.)
- ✓ Λαϊκή παράδοση (ήθη και έθιμα, τραγούδια, παροιμίες, αινίγματα, θρύλοι, διηγήσεις)

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Σχεδιάζουν, οργανώνουν και πραγματοποιούν επισκέψεις σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς.
- ✓ Συγκεντρώνουν και αναπαριστούν, κατά περίπτωση, στοιχεία από το λαϊκό πολιτισμό και την παράδοση και οργανώνουν έκθεση με τα στοιχεία αυτά (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).

➤ Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Πολιτισμός (επίσκεψη σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς):

Οι μαθητές σχεδιάζουν, οργανώνουν και υλοποιούν πολιτιστική

διαδρομή σε τρία στάδια: προετοιμασία πριν την επίσκεψη, ενέργειες κατά την επίσκεψη, εργασία στο πεδίο, επεξεργασία και διαχείριση του υλικού μετά την επίσκεψη.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Πολιτισμός, επικοινωνία, ομοιότητα - διαφορά, αλληλεπίδραση κ.λπ.

✍ Για την Β' τάξη Δημοτικού

ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

«ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΟΥ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να ευαισθητοποιηθούν για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να αποδεχτούν τη διαφορετικότητά τους.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι συμμαθητές μου (Μαθητές με ειδικές ανάγκες, Αποδοχή της διαφορετικότητας).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι μαθητές:

-
- ✓ Παρατηρούν αν οι χώροι του σχολείου τους μπορούν να εξυπηρετήσουν άτομα με ειδικές ανάγκες και ζητούν παρεμβάσεις όπου χρειάζεται.

«Η ΣΥΝΟΙΚΙΑ / ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ (Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΟΥ)»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να κατανοήσουν την ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικά, ατόμων στην κοινωνία.
- ✓ Να μάθουν να αντιμετωπίζουν με σεβασμό τις ιδιαιτερότητες των συνανθρώπων τους.
- ✓ Να αναζητήσουν πληροφορίες σχετικά με το ναό της συνοικίας/χωριού και να εκτιμήσουν τη σημασία των θρησκευτικών εκδηλώσεων

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οικογένειες και κτίρια στη συνοικία μου (Η γειτονιά μου χθες και σήμερα, Διαφορά πόλης - χωριού, Οικογένειες από άλλες χώρες στη συνοικία μου, στο χωριό μου, στη πόλη μου).
- ✓ Ο ναός της συνοικίας μου (Ναοί, θρησκευτικές εκδηλώσεις).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συλλέγουν στοιχεία σχετικά με τα ήθη και έθιμα των «οικογενειών των συμμαθητών από άλλες χώρες».

- ✓ Αναζητούν και αναφέρουν στοιχεία σχετικά με τη ζωή του αγίου στον οποίο είναι αφιερωμένος ο ναός της συνοικίας/χωριού (πολιούχος) καθώς και με τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο ναό και διερευνούν τις δυνατότητες συμμετοχής τους σ' αυτές.

ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΚΑΙΡΟΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να συσχετίσουν τις εποχικές μεταβολές του καιρού με μεταβολές στη φύση και στις δραστηριότητες των ανθρώπων στον τόπο τους και αλλού.
- ✓ Να αναγνωρίσουν τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν σε άλλους τόπους, εντοπίζοντας τα ιδιαίτερα καιρικά φαινόμενα που τους χαρακτηρίζουν, καθώς και ορισμένες ομοιότητες και διαφορές με τις καιρικές συνθήκες του τόπου τους.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Ο καιρός και οι εποχές (Καιρός, εποχές, ασχολίες).
- ✓ Ο καιρός σε άλλους τόπους (Καιρικές συνθήκες σε άλλους τόπους).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συγκεντρώνουν αποκόμματα από εφημερίδες, φωτογραφίες, βιβλία και κείμενα που παρουσιάζουν τον καιρό σε άλλους τόπους. Καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές και τις εκφράζουν εικαστικά (ζωγραφική, κολλάζ, θεατρικό δρώμενο κ.ά.).
- ✓ Παρακολουθούν βίντεο για τον καιρό σε άλλους τόπους και συζητούν για τις δραστηριότητες των ανθρώπων που ζουν κάτω από αυτές τις καιρικές συνθήκες.

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΥ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εξοικειωθούν με την «κριτική ανάγνωση» των προγραμμάτων των Μ. Μ .Ε. και κυρίως των εντύπων και του ραδιοφώνου.
- ✓ Να αποκτήσουν την ικανότητα να εκφράζονται μπροστά σε άλλους. Να παρατηρήσουν πώς επιδρούν στην έκφραση ενός ατόμου οι αντιδράσεις των άλλων.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Μέσα μαζικής ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) (Αγωγή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης).

- ✓ Ο ελεύθερος χρόνος και η επικοινωνία (Έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων, Αλληλεπίδραση με το «κοινό», Ελεύθερος χρόνος).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Οργανώνουν σε ομάδες ένα υποθετικό ραδιοφωνικό πρόγραμμα (θεατρικό παιχνίδι), Συζητούν στην τάξη για τα ραδιοφωνικά προγράμματα, τις διαφημίσεις που παρακολουθούν, συζητούν και επιλέγουν τους σωστούς τρόπους συμπεριφοράς.
- ✓ Παίζουν παιχνίδια έκφρασης, π.χ. το παιχνίδι του δημοσιογράφου (θεατρικό δρώμενο).
- ✓ Παίζουν παιχνίδια ρόλων όπου κάποιος παρουσιάζει κάτι (ένα παραμύθι, ένα περιοδικό κλπ) και το κοινό έχει διαφορετικές αντιδράσεις κάθε φορά (σιωπηλό, αδιάφορο, ανήσυχο, προσεκτικό κ.ά.). Συζητούν τα συναισθήματα τους και την αντίδρασή τους στις αλλαγές του κοινού. Στη συνέχεια αλλάζουν τη διάταξη του χώρου και δοκιμάζουν ξανά τις παρουσιάσεις τους, σχολιάζοντας πότε ένοιωσαν καλύτερα, χειρότερα κ.λπ.

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία

Για να εισχωρήσει μια διαπολιτισμικού χαρακτήρα φιλοσοφία στη διδασκαλία του μαθήματος της Γεωγραφίας, θα πρέπει να υπάρξει:

- Αποφυγή του δασκαλοκεντρικού προτύπου και εφαρμογή της ευρείας συνεργασίας κατά ομάδες.
- Συνεχή προσπάθεια σύνδεσης των δεδομένων με το άμεσο και οικείο περιβάλλον των παιδιών μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα.
- Αξιοποίηση της ενεργητικής μάθησης μέσω της διερεύνησης και της ανακάλυψης.

 Για την Γ' τάξη Δημοτικού

ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

«ΓΙΑΤΙ ΖΟΥΜΕ ΣΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εντοπίσουν σχέσεις αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα μέλη μιας κοινότητας και να αναγνωρίσουν το σημαντικό ρόλο των ανθρώπων που εργάζονται για το κοινό καλό.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Σχέσεις και συνεργασίες στην κοινότητα (Σχέσεις επικοινωνίας, συνεργασίας, αλληλεπίδρασης, αλληλεγγύης ανάμεσα στους ανθρώπους μιας κοινότητας).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι μαθητές:

- ✓ Εκτελούν παιχνίδια ρόλων που να εκφράζουν τις σχέσεις αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους κατοίκους του χωριού ή της πόλης τους.

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΥ – ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

«Ο ΤΟΠΟΣ ΟΠΟΥ ΖΩ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να διακρίνουν οι μαθητές στο δικό τους χώρο τα έργα της φύσης από τα έργα του ανθρώπου, καθώς και τις σχέσεις αλληλεπίδρασης ανθρώπου και περιβάλλοντος.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Το περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Μετακινούνται και μελετούν επιτόπου στοιχεία από το φυσικό τους περιβάλλον και τις ανθρώπινες παρεμβάσεις σε αυτό.

ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα της επικοινωνίας
- ✓ Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε άτομα που, για διάφορους λόγους, αντιμετωπίζουν προβλήματα επικοινωνίας.
- ✓ Να προσεγγίσουν βασικούς «κανόνες» επικοινωνίας (λεκτικής και μη λεκτικής).

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι άνθρωποι επικοινωνούν (Αναγκαιότητα της επικοινωνίας, Άνθρωποι με ειδικές ικανότητες και αναπηρίες, Έκφραση συναισθημάτων)

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Με θεατρικό δρώμενο αποδίδουν περιπτώσεις επικοινωνίας από την καθημερινή ζωή.
- ✓ Συζητούν για τα προβλήματα επικοινωνίας ορισμένων ανθρώπων λόγω της κατάστασης που βρίσκονται (πολύ μικρή

ή πολύ μεγάλη ηλικία, φυσικά μειονεκτήματα ή αναπηρίες).
Εξάγουν συμπεράσματα για το πώς πρέπει να τους
αντιμετωπίζουν οι άλλοι.

- ✓ Παίζουν ομαδικά παιχνίδια που τους παρακινούν να εκφράζουν τα συναισθήματά τους μπροστά σε άλλους.

ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να έρθουν σε επαφή με στοιχεία του αρχαίου αλλά και του λαϊκού μας πολιτισμού.
- ✓ Να γνωρίσουν χώρους πολιτισμικής αναφοράς (αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία λαϊκής τέχνης κ.λπ.).

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Πολιτισμός της χώρας μας (Κλασική αρχαιότητα και λαϊκός πολιτισμός).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συγκεντρώνουν και αναπαριστάνουν στοιχεία από τον το λαϊκό πολιτισμό (ήθη, έθιμα, παροιμίες, αινίγματα, θρύλους, διηγήσεις).

- ✓ Συγκεντρώνουν πληροφορίες για παιδικές παραστάσεις τις αναλύουν και επιλέγουν την παράσταση που θα ήθελαν να παρακολουθήσουν.

✍ Για την Δ' τάξη Δημοτικού

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΥ – ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

«ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να αποκτήσουν μεγαλύτερη εξοικείωση με τις χώρες της Ε.Ε. μέσα από την ευαισθητοποίηση στη διαφορετικότητα των γλωσσικών και των πολιτιστικών στοιχείων.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι διάφορες γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι μαθητές:

- ✓ Παρατηρούν στο χάρτη της Ευρώπης τη λέξη π.χ. «γεια σου», γραμμένη, όπως ακριβώς τη λέει ένας μαθητής από κάθε χώρα της Ένωσης στη μητρική του γλώσσα, φορώντας την εθνική του ενδυμασία.

«ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΧΩΡΩΝ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να γνωρίσουν την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και βασικά στοιχεία από την κληρονομιά άλλων χωρών της Ευρώπης κυρίως.
- ✓ Να γνωρίσουν την Παράδοση και μέσα από συγκρίσεις να κατανοήσουν, τη σημασία των μεταβολών οι οποίες επηρέασαν τη διαμόρφωσή της.
- ✓ Να έρθουν σε επαφή με τα θρησκευτικά μνημεία και να εντοπίσουν σημασία και τη διασύνδεσή τους με τη ζωή της τοπικής κοινωνίας.
- ✓ Να αναγνωρίσουν την ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών και να εντοπίζουν βασικές ομοιότητες και διαφορές.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Χώροι πολιτισμικής αναφοράς.
- ✓ Χώρος, χρόνος και πολιτισμός.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Πραγματοποιούν επισκέψεις (έχοντας κάνει την κατάλληλη προετοιμασία) σε χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- ✓ Ετοιμάζουν ομαδικά το δικό τους έντυπο για την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και της Ευρώπης.
- ✓ Συλλέγουν πληροφορίες για τις ενδυματολογικές συνήθειες των ανθρώπων μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου σε

διάφορες χώρες της Ευρώπης και τη συγκρίνουν με τη σημερινή. (π.χ φορεσιές της Περιόδου του '21, του Μεσαίωνα και χαρακτηριστικά δείγματα σύγχρονης ενδυμασίας)

- ✓ Επισκέπτονται θρησκευτικά μνημεία του τόπου τους και αναζητούν στοιχεία σχετικά με τη σχέση των μνημείων αυτών με την τοπική κοινωνία.
- ✓ Οργανώνουν εκδηλώσεις για την αναβίωση ηθών, εθίμων εορτών κ.λπ. από την Ελλάδα και άλλες χώρες (ιδιαίτερα από τις χώρες από τις οποίες πιθανόν να υπάρχουν μαθητές στο σχολείο).

➤ **Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας**

Θέμα: Ζωή και τέχνη:

Οι μαθητές παρακολουθούν βιντεοταινία, cd rom, συλλέγουν πληροφορίες από βιβλία που αφορούν την ζωή και την τέχνη (π.χ. στην Αρχαία Ελλάδα). Δημιουργούν με ζωγραφική, κατασκευές (π.χ. μακέτα), θεατρικά δρώμενα εμπνευσμένα από μια ιστορική περίοδο.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Αλληλεπίδραση, χώρος - χρόνος, Επικοινωνία, Ομοιότητα - διαφορά, σύστημα κλπ.

Θέμα: Μουσική και επικοινωνία:

Οι μαθητές γνωρίζουν διαφορετικά είδη Ελληνικής μουσικής (π.χ. Βυζαντινή, δημοτικά τραγούδια κλπ.) και χορού όπως και μουσική και χορούς άλλων Εθνών (με τη χρήση cd, βιντεοταινιών και του

internet). Αποτυπώνουν σε χαρτί (ζωγραφική και καρτεπικόλληση (κολάζ)) π.χ τα μουσικά όργανα. Μαθαίνουν χορούς και τραγούδια.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Αλληλεπίδραση, χώρος - χρόνος, Επικοινωνία, Ομοιότητα - διαφορά.

Θέμα: Το μουσικοκινητικό ταξίδι:

Εργάζονται ομαδικά και οργανώνουν τη συλλογή τραγουδιών από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Αναγνωρίζουν τα γεωγραφικά της διαμερίσματα και ομαδοποιούν τους χορούς και τα τραγούδια ανάλογα. Παρουσιάζουν τα ευρήματά τους σε εκδήλωση.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Πολιτισμός, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Χώρος - χρόνος, Ομοιότητα - διαφορά κλπ.

Θέμα: Χώρος και χρόνος:

Ομαδικές εργασίες όπου οι μαθητές παρουσιάζουν (φωτογραφία, ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολάζ)) παλιά και καινούργια κτίρια, δημόσια και ιδιωτικά του τόπου τους ή άλλων πολιτισμών ή Εποχών. Δραματοποιούν ανθρώπινες συμπεριφορές που συμβαίνουν σε διαφορετικά κτίσματα.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Αλληλεπίδραση, χώρος - χρόνος, Ομοιότητα - διαφορά, Σύστημα κλπ.

ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

«ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Επίκαιρες

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Γεγονότα από τη ζωή της κοινότητας.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Γιορτές και πανηγύρια – πολιτιστικές εκδηλώσεις.
- ✓ Εγκαίνια κοινωφελών έργων (καινούργιος ναός, μουσείο, παιδική χαρά κ.λπ.).
- ✓ Κλείσιμο εργοστασίων, επιχειρήσεων.
- ✓ Εμφάνιση έντονων κοινωνικών προβλημάτων (ανεργία, ρατσιστικές εκδηλώσεις, κ.λπ.).
- ✓ Προβλήματα που δημιουργούνται μετά από θεομηνίες (καταστροφή σοδειάς, περιουσιών, κ.λπ.).
- ✓ Επίσκεψη σημαντικών προσώπων (πρωθυπουργός, αρχηγός ξένου κράτους, νομάρχης, αρχιεπίσκοπος, κ.λπ.)
- ✓ Δωρεές ή παραχωρήσεις στην κοινότητα ή στο σχολείο.
- ✓ Οργάνωση επιστημονικών και ενημερωτικών εκδηλώσεων

«ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Επίκαιρες

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Γεγονότα από τη ζωή της ανθρωπότητας.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Κατακτήσεις της επιστήμης (δορυφόροι, διαστημικά ταξίδια, άλλες τεχνολογικές επιτεύξεις, ανακαλύψεις στην ιατρική, κ.λπ.).
- ✓ Πολεμικές συγκρούσεις με αποτελέσματα που επηρεάζουν τη ζωή και το περιβάλλον ολόκληρου του πλανήτη.

«ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Επίκαιρες

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Κοινωνικές, πολιτιστικές και άλλες εκδηλώσεις τοπικής και διεθνούς σημασίας

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Η Παγκόσμια ημέρα Υγείας.
- ✓ Η ημέρα του πράσινου.
- ✓ Η γιορτή της μητέρας και του πατέρα.
- ✓ Η ημέρα του παιδιού.
- ✓ Η εβδομάδα πρόληψης ατυχημάτων.
- ✓ Εκδηλώσεις με κοινωνικό πολιτιστικό και οικονομικό χαρακτήρα (γιορτή κρασιού, μελιτζάνας, κ.λπ.).
- ✓ Η ημέρα της οικογένειας.
- ✓ Η ημέρα της γυναίκας.
- ✓ Η ημέρα κατά των ναρκωτικών.
- ✓ Η ημέρα κατά του Aids.
- ✓ Η ημέρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία

Για να εισχωρήσει μια διαπολιτισμικού χαρακτήρα φιλοσοφία στη διδασκαλία του μαθήματος της Μελέτης Περιβάλλοντος, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη:

- οι ιδιαιτερότητες του οικογενειακού και του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος
- Η διδακτική προσέγγιση πρέπει να γίνεται με ερευνητικές και ανακαλυπτικές μεθόδους – μέσα κυρίως από βιωματικές προσεγγίσεις– με τρόπο ώστε να είναι δυνατή, σε όλα τα στάδια, η ενεργός συμμετοχή του μαθητή.

- Η μεθοδολογία θα πρέπει να προβλέπει και να περιλαμβάνει εναλλακτικούς τρόπους οικοδόμησης της γνώσης, με την αξιοποίηση όλων των μέσων για την επίτευξη του σκοπού της διδασκαλίας του μαθήματος και των επιμέρους στόχων.
- Στο πλαίσιο μιας παιδείας αλληλοαποδοχής και μη αποκλεισμού η μεθοδολογία θα πρέπει να προσφέρει τη δυνατότητα πρόσβασης στο περιεχόμενο του μαθήματος σε όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως φυσικών, νοητικών, ψυχικών ιδιοτεροτήτων και να δίνει σε όλους τους μαθητές ευκαιρίες επιτυχίας.
- Σε κάθε ενότητα να προτείνονται ποικίλες δραστηριότητες, με τις οποίες τα επιμέρους θέματα της ίδιας ή διαφορετικών ενότητων θα παρουσιάζονται συνθετικά και διαθεματικά, όπου υπάρχει η δυνατότητα.

Είδη δραστηριοτήτων

Τα είδη των δραστηριοτήτων που προτείνονται στη Μελέτη Περιβάλλοντος και μπορούν κάλλιστα να βρουν και διαπολιτισμική ενδεικτικά είναι:

- Παρατήρηση, περιγραφή, ερμηνεία της λειτουργίας του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος

-
- Έρευνα για τη διαπίστωση ενός προβλήματος και αναζήτηση προτάσεων και λύσεων για την αντιμετώπισή του

 - Επισκόπηση απόψεων

 - Συλλογή πληροφοριών από ειδικούς

 - Ολοκληρωμένα σχέδια εργασίας (projects)

 - Μελέτη περίπτωσης.

 - Παιχνίδια ρόλων

 - Δραστηριότητες προσομοίωσης

 - Δραματοποιήσεις και θεατρικά παιχνίδια

 - Εργασία σε ομάδες

 - Αξιοποίηση πηγών και μέσων απόκτησης γνώσης (βιβλιοθήκες Η/Υ, εργαστήρια, πληροφορίες από ειδικούς)

 - Οργανωμένες εκπαιδευτικές περιηγήσεις στο φυσικό ή ανθρωπογενές περιβάλλον

- Μετακίνηση και επιτόπου μελέτη των στοιχείων του περιβάλλοντος
- Εξωσχολικές δραστηριότητες (εκδρομές, επισκέψεις, Μουσειακή Εκπαίδευση κ.λπ.)
- Δράσεις που ενισχύουν την αλληλεπίδραση με την τοπική κοινωνία
- Συμμετοχή των μαθητών σε τοπικά αλλά και διεθνή δίκτυα πληροφοριών και προγραμμάτων
- Αξιοποίηση όλων των μορφών της Τέχνης

Μέσα διδασκαλίας

Τα μέσα διδασκαλίας πρέπει να συμβάλλουν στην επίτευξη του σκοπού και των στόχων που τέθηκαν παραπάνω. Διδακτικά εγχειρίδια, αλλά και άλλα διδακτικά υλικά για το μαθητή βοηθούν τον προβληματισμό, την έρευνα, **την ευαισθητοποίηση και την απόκτηση σφαιρικής αντίληψης τόσο για το φυσικό όσο και για το κοινωνικό περιβάλλον.**

Το πρόσθετο διδακτικό υλικό μπορεί να είναι κάθε μέσο που παρέχεται στο σχολείο, όπως:

- Βιβλία (από τη βιβλιοθήκη του σχολείου ή των μαθητών)
- Διαφάνειες

- Βιντεοταινίες, μαγνητοταινίες
- Χάρτες, άτλαντες, υδρόγειος σφαίρα
- Μακέτες
- Προπλάσματα
- Λογισμικό για τους Η/Υ
- Παιδαγωγικό υλικό από το διαδίκτυο
- Υλικό από τα Μ.Μ.Ε.
- Έργα τέχνης (εικαστικά, μουσικά, κ.λπ)
- Αφίσες.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας της Ιστορίας

Το γνωστικό αντικείμενο της Ιστορίας χρίζει ιδιαίτερης προσοχής και μεταχείρισης από την πλευρά του κάθε εκπαιδευτικού. Και αυτό, γιατί με τη σωστή διδακτική προσέγγιση, μπορούν να μεταδοθούν στους μαθητές, μέσα από την εξιστόρηση σημαντικών γεγονότων στο χωροχρόνο, ιδέες, στάσεις κι αξίες που να διαμορφώσουν ανθρώπους και πολίτες πιο υπευθύνους, πιο διορατικούς. Και όσον αφορά στην διαπολιτισμική εκπαίδευση, να μπορέσουν μέσα από ιστορικά παραδείγματα μίμησης ή αποφυγής, τα παιδιά να κάνουν κτήμα τους και τρόπο ζωής, σε μεγάλο βαθμό, τις έννοιες της ανεκτικότητας, της ενσυναίσθησης, του αλληλοσεβασμού και της αλληλεγγύης για ανθρώπους, διαφορετικούς πολιτισμικά. Αντίστοιχες διατυπώσεις, χωρίς όμως καμία ευθεία διαπολιτισμική αναφορά, βρίσκουμε στον γενικό σκοπό διδασκαλίας του μαθήματος:

«Γενικός σκοπός διδασκαλίας της Ιστορίας είναι η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης. Η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης αφορά την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων μέσα από την εξέταση αιτίων και αποτελεσμάτων, ενώ η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης αφορά την κατανόηση της συμπεριφοράς των ανθρώπων σε συγκεκριμένες καταστάσεις και τη διαμόρφωση αξιών και στάσεων που οδηγούν στην εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον. Έτσι, με τη

διδασκαλία της Ιστορίας ο μαθητής μπορεί να αποκτήσει όχι μόνο την επίγνωση ότι ο σύγχρονος κόσμος αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος, αλλά και την αντίληψη ότι ο σύγχρονος ιστορικός ορίζοντας συνδέεται άμεσα με τη ζωή του. Ο σκοπός της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης συνδέεται έτσι με το γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης που αναφέρεται στην προετοιμασία υπεύθυνων πολιτών».

Ως προς τους άξονες, τους γενικούς στόχους και τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης

Εξετάζοντας τις τρεις στήλες του συνοπτικού πίνακα του ΔΕΠΠΣ Ιστορίας και επιχειρώντας να απομονώσουμε εκείνα τα στοιχεία που μπορούν να αξιοποιηθούν διαπολιτισμικά, καταλήγουμε στα εξής:

 Για τις Α' και Β' Τάξεις Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Ο μόνος άξονας γνωστικού περιεχομένου που μας ενδιαφέρει εδώ, είναι αυτός του ανθρώπου και του χρόνου. Επίσης, από τις ευκαιριακές ενότητες θα εστιάσουμε σε αυτές που σχετίζονται με τον άξονα του πολιτισμού.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που μας ενδιαφέρουν για την έρευνά μας και διαμορφώνονται από τους παραπάνω άξονες :

- ✓ **Να κατανοήσουν την έννοια του χώρου, του χρόνου και της αλλαγής.** *Το χωροχρονικό πλαίσιο, το οποίο δεν είναι στατικό, αλλά μεταλλάσσεται και διαφοροποιείται συνεχώς, αποτελεί τη συνθήκη εκείνη που δημιουργεί πάντα ανθρωπολογικές και πολιτισμικές αλλαγές.*
- ✓ **Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.** *Όπως προαναφέραμε και σε άλλα ΔΕΠΠΣ, το ενδιαφέρον αυτό για το περιβάλλον, στο οποίο ζουν, πέρα από τη προφανή ευαισθητοποίηση, εντάσσει και ενσωματώνει σε αυτό σταδιακά ένα παιδί με πολιτισμική ετερότητα και το κάνει μέλος του νέου κοινωνικού συνόλου.*
- ✓ **Να εκτιμούν και να σέβονται τους αγώνες και την ανθρώπινη δημιουργία του παρελθόντος.** *Με τον σεβασμό της ιστορίας του πολιτισμικού περιβάλλοντος που ζει, ένας μαθητής δείχνει δείγματα πολιτισμού και θετικής προδιάθεσης για το ιστορικό παρελθόν. Είναι ένας ακόμα τρόπος να εξοικειωθεί με τον τόπο του και να οικειοποιηθεί την ιστορικό του υπόβαθρο.*
- ✓ **Να προσεγγίσουν βιωματικά παραμέτρους της έννοιας πολιτισμός, όπως: παράδοση, ήθη και έθιμα κ.λπ.** *Η βιωματική εμπειρία είναι άκρως διδακτική, όταν*

περιστρέφεται γύρω από πολιτισμικές παραμέτρους. Βοηθάει το μαθητή να συναισθανθεί χωροχρονικά την καταλυτική επίδρασή τους στη διαμόρφωση της πολιτισμικής φυσιολογίας ενός τόπου.

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στις πρώτες αυτές τάξεις θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που σχετίζονται με την διαπολιτισμική προοπτική που σχολιάσαμε στην ανάλυση των γενικών στόχων:

Πολιτισμός. *Είναι η κυρίαρχη έννοια-κλειδί που συνοδεύει το άτομο σε όλη την πορεία της ζωής του και είναι παγιωμένη σε κάθε πτυχή της προσωπικότητας και της ιδιοσυγκρασίας του. Επηρεάζει τον τρόπο θεώρησης των πραγμάτων και το πώς ο κάθε άνθρωπος ερμηνεύει τα μηνύματα από το περιβάλλον, στο οποίο αλληλεπιδρά με τους άλλους ανθρώπους.*

Παράδοση. *Το σύνολο ηθών και εθίμων, στάσεων και αντιλήψεων που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς ενός ατόμου. Η κατανόηση και ο σεβασμός της παράδοσης του καθενός δημιουργεί ευοίωνες συνθήκες προσέγγισης, μεταξύ ανθρώπων με διαφορετικές αφετηρίες.*

Χώρος-χρόνος. Το χωροχρονικό πλαίσιο βοηθά να συλλέξουμε πληροφορίες και να εξάγουμε συμπεράσματα, για την ανθρώπινη παρουσία, ή για κάποια ομάδα ανθρώπων με κοινά ή μη πολιτισμικά χαρακτηριστικά σε βάθος χρόνου.

Αλλαγή. Με την παρατήρηση των αλλαγών που συμβαίνουν σε διάφορες ιστορικές περιόδους, τόσο στο φυσικό, όσο και στο ανθρωπογενές περιβάλλον, το πιο σημαντικό συμπέρασμα που μπορούν να εξάγουν και να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές είναι, ότι τα πάντα αλλάζουν και τίποτα δε μένει σταθερό. Άνθρωποι, κοινωνίες, ιδέες, νοοτροπίες, πεποιθήσεις, κοσμοθεωρίες, όλα αλλάζουν.

Διαδοχή γεγονότων. Μέσα από την ιστορική αλληλουχία και παρατηρώντας την πορεία διαφόρων ιστορικών γεγονότων μέσα στο χρόνο, οι μαθητές διαπιστώνουν το «ρευστό» χαρακτήρα της Ιστορίας και το πως τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά μιας κοινωνίας όπου λαμβάνει χώρα η διαδοχή των γεγονότων, μετεξελίσσονται ως προς τη δομή τους και την ουσία τους.

 Για τις Γ' και Δ' Τάξεις Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Οι άξονες γνωστικού περιεχομένου που θα μας απασχολήσουν διαπολιτισμικά, είναι της μυθολογίας, των γεωμετρικών, των

αρχαϊκών, των κλασικών, των ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων και θεμάτων από την τοπική ιστορία.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι γενικοί στόχοι που είναι συμβατοί με τα διαπολιτισμικά πρότυπα είναι οι παρακάτω :

- ✓ **Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για την ελληνική μυθολογία και τις επιβιώσεις της στη γλώσσα, τη λογοτεχνία, την τέχνη.** *Οι επιδράσεις της ξεπέρασαν τα γεωγραφικά όρια της χώρας μας και επηρέασαν πολιτισμικά το παγκόσμιο στερέωμα. Οι τρεις τομείς που αναφέρονται, μπορούν να προσφέρουν στα παιδιά τρανταχτά παραδείγματα διαχρονικής επιρροής.*
- ✓ **Να έλθουν σε επαφή με την πολιτιστική τους κληρονομιά.** *Αυτή η «κοινή» κληρονομιά πρέπει να υπογραμμιστεί σε όλα τα παιδιά, από όπου και αν προέρχονται.*
- ✓ **Να εκτιμήσουν την αξία της συνεργασίας και των κοινών δεσμών.** *Μια αξία που τη συναντάμε από τα γεωμετρικά ήδη χρόνια και μας διδάσκει ότι ο άνθρωπος πάντα είχε άσβεστη την επιθυμία της συλλογικότητας και της σύναψης δεσμών. Μια αξία που χρησιμεύει ουσιαστικά στην διαπολιτισμική εκπαίδευση.*
- ✓ **Να αναγνωρίσουν τις αξίες της δημοκρατίας και της ελευθερίας.** *Δύο ακόμα σημαντικές αξίες που πρέπει να οικειοποιηθούν οι μαθητές. Δίχως αυτές, δε θα ήταν δυνατόν να μιλάμε σήμερα για αποδοχή της*

διαφορετικότητας ή για πολιτικά κι εκπαιδευτικά δικαιώματα των ανθρώπων από άλλες χώρες.

- ✓ Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της ανάγκης για ειρήνη και συνύπαρξη των λαών. Είναι προφανής η χρησιμότητα της ανάγκης αυτής για τη μετάδοση διαπολιτισμικών μηνυμάτων.
- ✓ Να εκτιμήσουν την πολιτισμική τους κληρονομιά. Οι συντάκτες αναφέρονται εδώ σε τοπικό επίπεδο. Εκτιμώντας, λοιπόν την πολιτισμική κληρονομιά του τόπου που ζει, ένας μαθητής με πολιτισμική ετερότητα ενσωματώνεται σταδιακά και γίνεται αποδεκτό μέλος από τη γηγενή ομήγυρη.

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στις μεσαίες τάξεις συναντάμε τις ακόλουθες έννοιες που ενδιαφέρουν από διαπολιτισμική σκοπιά :

Πολιτισμός. Βλ. παραπάνω (Α' και Β' Τάξεις Δημοτικού).

Παράδοση. Βλ. παραπάνω

Χώρος-χρόνος. Βλ. παραπάνω

Αλλαγή. Βλ. παραπάνω

Για τις Ε' και ΣΤ' Τάξεις Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Οι άξονες γνωστικού περιεχομένου που κεντρίζουν το διαπολιτισμικό μας ενδιαφέρον είναι των Ελλήνων και Ρωμαίων, της αυτοκρατορίας που αλλάζει πρωτεύουσα και θρησκεία, του βυζαντινού κράτους και των γειτονικών κρατών, της παρακμής του Βυζαντίου, της τοπικής ιστορίας και του ελληνισμού μετά την Άλωση. Ιδιαίτερη μνεία μπορεί να γίνει για πολλούς άξονες της Ε' Δημοτικού που εμφανίζονται, άμεσα ή έμμεσα, διαπολιτισμικά γνωρίσματα.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι ακόλουθοι γενικοί στόχοι που πιστεύουμε ότι έχουν μια διαπολιτισμική χροιά και τους παραθέτουμε:

- ✓ **Να κατανοήσουν τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, και να εκτιμήσουν την παγκόσμια προσφορά της. Ο όρος πολυπολιτισμικότητα αναφέρεται άμεσα και είναι μια καλή ευκαιρία να εντρυφήσουν στη συγκεκριμένη έννοια και τύπο σύνθεσης που πάντα χαρακτήριζε τη κοινωνική δομή των αυτοκρατοριών.**
- ✓ **Να σέβονται τις παραδόσεις, τις πεποιθήσεις, τις ιδέες των άλλων. Ένας ακόμα εμφανέστατος διαπολιτισμικός γενικός**

στόχος, ή καλύτερα μια ομάδα επιδιωκόμενων, διαπολιτισμικών στάσεων.

- ✓ Να σέβονται τις παραδόσεις, τις πεποιθήσεις κτλ των άλλων και να αποδέχονται το δικαίωμα της ανεξιθρησκίας. Άλλος ένας γενικός στόχος της Ε' δημοτικού με σαφή διαπολιτισμικά μηνύματα.
- ✓ Να γνωρίσουν τους γειτονικούς λαούς της βυζαντινής αυτοκρατορίας και τις σχέσεις που ανέπτυξε με αυτούς. Οι σχέσεις καλής γειτονίας, όποτε τις ανέπτυξε το Βυζάντιο, είναι αυτό που πρέπει να μεταδοθεί στα παιδιά ως παράδειγμα αρμονικής και ειρηνικής συνύπαρξης με διαφορετικούς λαούς και πολιτισμούς.
- ✓ Να εκτιμήσουν την πολιτική των Βυζαντινών απέναντι στους γειτονικούς λαούς. Ένας όμοιος, επιπρόσθετος στόχος, σαν και τον προηγούμενο που σχολιάσαμε.
- ✓ Να αντιληφθούν και να εκτιμήσουν την προσφορά του Βυζαντίου στον παγκόσμιο πολιτισμό. Η παγκόσμια συνεισφορά του βυζαντινού πολιτισμού είναι ένα ακόμα στοιχείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως διδακτικό παράδειγμα συνένωσης διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων υπό κοινή σκέπη και με διεθνή ακτινοβολία.
- ✓ Να αναγνωρίζουν την ανάγκη της διεθνούς συνεργασίας. Κάθε είδος συνεργασίας, όπως και η διεθνής μεταξύ ανθρώπων, ομάδων ή κρατικών αρχών πρέπει να προωθείται ως ιδέα, αρχής γενομένης από τις σχολικές

αίθουσες, και να τονίζονται τα εποικοδομητικά οφέλη και οι ευοίωνες αλληλεπιδράσεις που τη διακατέχουν.

- ✓ **Να σέβονται τον πολιτισμό και τις παραδόσεις όλων των εποχών και όλων των λαών. Μια ξεκάθαρη διαπολιτισμική αναφορά, ενταγμένη σε ένα ευρύ χωροχρονικό πλαίσιο.**
- ✓ **Να ασχοληθούν με θέματα της ιστορίας του τόπου τους. Η τοπική ιστορία εισάγει τους μαθητές με πολιτισμικό πλουραλισμό στη διαχρονική αλληλουχία ιστορικών γεγονότων που σημάδεψαν το τοπικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν. Γίνεται «κτήμα» τους και δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ενσωμάτωση και αφομοίωσή τους από τα «παλαιά» μέλη της περιοχής τους. Να εκτιμήσουν την αξία της ειρήνης, της ελευθερίας, της συνεργασίας των λαών, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των ατόμων και να διαμορφώσουν θετική στάση γι' αυτά.**
- ✓ **Να εκτιμήσουν την αξία της ειρήνης, της ελευθερίας, της συνεργασίας των λαών, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των ατόμων και να διαμορφώσουν θετική στάση γι' αυτά. Η απόπειρα διαμόρφωσης αυτής της στάσης με αποδέκτες τους μαθητές και τις μαθήτριες αποτελεί στοιχείο για το χώρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.**

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στις μεσαίες τάξεις συναντάμε τις ακόλουθες έννοιες που ενδιαφέρουν από διαπολιτισμική σκοπιά :

Πολιτισμός. *Βλ. παραπάνω (Α' και Β' Τάξεις Δημοτικού).*

Παράδοση. *Βλ. παραπάνω*

Χώρος-χρόνος. *Βλ. παραπάνω*

Αλλαγή. *Βλ. παραπάνω*

Πολυπολιτισμική κοινωνία. *Είναι από τις λίγες φορές που μέσα σε ένα ΔΕΠΠΣ ορίζεται τόσο ξεκάθαρα και σαφέστατα μια θεμελιώδης έννοια διαθεματικής προσέγγισης που να έχει διαπολιτισμικό χαρακτήρα. Η κατανόηση και αποδοχή της έννοιας αυτής μπορεί να λειτουργήσει ως βασικός βραχίονας υποστήριξης του διαπολιτισμικού, εκπαιδευτικού έργου.*

Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Διαβάζοντας προσεκτικά τους ειδικούς σκοπούς του αναλυτικού προγράμματος της Ιστορίας, κατέληξα και επικέντρωσα στους εξής, που πιστεύω ότι εμπεριέχουν διαπολιτισμικού χαρακτήρα διατυπώσεις:

- ✓ Να έρθουν σε επαφή με τους σημαντικότερους ελληνικούς μύθους και ειδικότερα με αυτούς που έχουν παγκόσμια απήχηση. Όπως προαναφέρθηκε, το παγκόσμιο είναι οικουμενικό, άρα κοινό, πολιτισμικό ερέθισμα για όλους τους ανθρώπους του πλανήτη, συμπεριλαμβανόμενων και όλων των μαθητών, ομάδας που μας ενδιαφέρει πρωταρχικά.
- ✓ Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα και εξελίξεις της ελληνικής Ιστορίας από την αρχαιότητα ως σήμερα, καθώς και στοιχεία της Ιστορίας των άλλων πολιτισμών και λαών και να τα συσχετίζουν. Με αυτή τη διαδικασία γίνονται εμφανείς οι αλληλεπιδράσεις και οι αλληλεξαρτήσεις μεταξύ λαών και πολιτισμών.
- ✓ Να βιώσουν την αλλαγή που συντελείται στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων σε διάστημα μακρών χρονικών περιόδων. Οι αλλαγές είναι αυτές που διαμορφώνουν και προκαθορίζουν ολοκληρωτικά την καθημερινότητα των ανθρώπων. Όταν αυτές γίνονται μακροπρόθεσμα, έχουν και τον ανάλογο κοινωνικό και πολιτισμικό αντίκτυπο.

- ✓ Να αναπτύξουν την ικανότητα της κατανόησης του χρόνου και της χρήσης των σχετικών όρων. *Η κατανόηση και η εμπέδωση της έννοιας του χρόνου βοηθάει τα παιδιά να έχουν μια σφαιρικότερη αντίληψη για τις διαχρονικές, ιστορικές ανακατατάξεις που έχουν συμβεί και έχουν αλλάξει τον ρου της ανθρωπότητας.*
- ✓ Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του γεωγραφικού παράγοντα για τη διαμόρφωση της ιστορικής εξέλιξης ενός τόπου. *Για παράδειγμα, η γεωγραφική θέση ενός τόπου μπορεί να προσφέρει γεωστρατηγικά, παραγωγικά και οικονομικά πλεονεκτήματα στους κατοίκους του και να αποτελέσει πόλο έλξης και προοπτικής για ανθρώπους και ομάδες από άλλους τόπους και πολιτισμούς που ο γεωγραφικός παράγοντας δε διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στα κοινωνικά τους και πολιτισμικά τους δρώμενα.*
- ✓ Να ενημερωθούν για τις κοινωνικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές και εθνικές διαφοροποιήσεις των κοινωνιών τις οποίες μελετούν. *Άμεση διαπολιτισμική αναφορά και ενημέρωση σε όλους τους παραπάνω τύπους διαφοροποιήσεων.*
- ✓ Να κατανοούν και να αποδέχονται τις πολιτισμικές, θρησκευτικές ή άλλες διαφοροποιήσεις ως θεμελιώδες δικαίωμα των ανθρώπων σε μια δημοκρατική κοινωνία και ως θετικό παράγοντα της εξέλιξής της. *Η αρχή της κάθε είδους διαφορετικότητας και ο σεβασμός αυτής από τα*

υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας αποτελεί θεμελιώδη αρχή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

- ✓ **Να αποκτήσουν εθνική συνείδηση, αγάπη για τη χώρα τους και διάθεση ειρηνικής συνύπαρξης, συνεργασίας και αλληλοκατανόησης με τους γειτονικούς λαούς. Προφανής ειδικός σκοπός, διαπολιτισμικής φύσεως, που προτείνει ένα ανοιχτό και καλοπροαίρετων προθέσεων πλαίσιο επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ γειτονικών λαών.**
- ✓ **Να σχηματίζουν προσωπική άποψη και να διαμορφώνουν υπεύθυνη στάση για τα κοινωνικά, τα πολιτιστικά, τα εθνικά, τα ευρωπαϊκά και τα παγκόσμια προβλήματα, στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό. Άλλη μια προτροπή προς τους μαθητές να θέσουν τις βάσεις για την οικοδόμηση μιας σφαιρικής αντίληψης και στάσης γύρω από τα προβλήματα που επηρεάζουν ανθρώπους και πολιτισμικά περιβάλλοντα, από τοπικό μέχρι οικουμενικό επίπεδο.**

Ας αναφέρουμε, λοιπόν, μέσα από την αναδρομή που θα κάνουμε στους επιμέρους σκοπούς του ΑΠΣ της Ιστορίας, αυτούς που μπορούν να αξιοποιηθούν διαπολιτισμικά.

Επισημαίνω, ότι στις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού η Ιστορία είναι ενταγμένη στο διεπιστημονικό διδακτικό αντικείμενο της Μελέτης Περιβάλλοντος. Στις τέσσερις ανώτερες τάξεις του δημοτικού σχολείου η Ιστορία διδάσκεται ως χωριστό διδακτικό αντικείμενο.

 Για την Γ' τάξη Δημοτικού

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

«ΟΙ ΑΘΛΟΙ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ, ΤΟΥ ΘΗΣΕΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΑΣΟΝΑ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εκτιμήσουν το γεγονός ότι, ενώ έχουν περάσει τόσοι αιώνες από τότε που δημιουργήθηκε ο μύθος του Ηρακλή, του Θησέα και του Ιάσονα όλοι οι άνθρωποι εξακολουθούν να αναφέρουν τα ονόματά τους και τις πράξεις του.
- ✓ Να χαρούν την ομορφιά των μύθων και να αντιληφθούν σ' ένα βαθμό το συμβολισμό τους.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Όλοι οι μύθοι του Ηρακλή, του Θησέα και του Ιάσονα.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι μαθητές:

- ✓ Συσχετίζουν έννοιες, γεγονότα, καταστάσεις, δημιουργήματα κτλ. με παρεμφερείς έννοιες και γεγονότα άλλων διδακτικών αντικειμένων, άλλων εποχών και άλλων λαών με τη σημερινή πραγματικότητα.

«Ο ΤΡΩΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να θαυμάσουν την πλοκή του μύθου και να προβληματιστούν από τις ενέργειες των πρωταγωνιστών.
- ✓ Να γνωρίσουν, μέσα από τα γεγονότα του Τρωικού πολέμου, ήθη και έθιμα της εποχής και να κάνουν συσχετισμούς με τα έθιμα της σημερινής εποχής.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Όλες οι θεματικές ενότητες που απαρτίζουν το μύθο.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συζητούν για τη ζωή και τα έθιμα των ανθρώπων της εποχής, όπως τα περιγράφει ο Όμηρος.
- ✓ Παρατηρούν αναπαραστάσεις των γεγονότων σε εικόνες από την αρχαία ελληνική και τη σύγχρονη τέχνη, τις περιγράφουν και συζητούν για το περιεχόμενό τους.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΪΣΤΟΡΙΑ

«Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να γνωρίσουν αδρομερώς την εξελικτική πορεία του ανθρώπου κατά τους προϊστορικούς χρόνους.
- ✓ Να κατανοήσουν την ανάγκη του ανθρώπου να καταφύγει σε σπηλιές και τις συνέπειες αυτής της επαναστατικής αλλαγής για τη ζωή του.
- ✓ Να ερμηνεύσουν την ύπαρξη εργαλείων και οστών ανθρώπων στα σπήλαια.
- ✓ Να κατανοήσουν τη σημασία ανακάλυψης της φωτιάς για την πρόοδο του ανθρώπου.
- ✓ Να συσχετίσουν τον τρόπο ζωής του πρωτόγονου ανθρώπου με το σημερινό.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι πρώτοι κυνηγοί.
- ✓ Οι σπηλιές γίνονται τα πρώτα σπίτια.
- ✓ Ο άνθρωπος ανακαλύπτει τη φωτιά και φτιάχνει τα πρώτα εργαλεία.
- ✓ Οι άνθρωποι γίνονται γεωργοί και ζουν σε χωριά.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Παρατηρούν εικόνες, φαντάζονται και περιγράφουν τη ζωή των ανθρώπων μέσα στις σπηλιές, ή σε προϊστορικούς οικισμούς.

- ✓ Αναπαριστούν εικαστικά τα πρώτα εργαλεία και σκηνές από την καθημερινή ζωή των πρωτόγονων ανθρώπων (κυνήγι, ανάμμα φωτιάς κτλ).
- ✓ Συζητούν:
 - α) για τα πρώτα επαγγέλματα και τα συγκρίνουν με τα σημερινά.
 - β) για το ρόλο που έπαιξε η ανακάλυψη της φωτιάς στη ζωή των ανθρώπων.

➤ **Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας**

Θέμα: Η κατοικία άλλοτε και τώρα:

Ανάληψη ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Συλλογή υλικού και κατάταξή του. Παραγωγή γραπτού ή προφορικού λόγου σχετικά με τις κατοικίες των ανθρώπων άλλοτε και τώρα. Εικαστικές απεικονίσεις, κατασκευές, επιλογή κειμένων και εικόνων.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Πολιτισμός.

 Για την Δ' τάξη Δημοτικού

ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

«Η ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να κατανοήσουν τις συνθήκες και τους λόγους που έκαναν τους Δωριείς και άλλα ελληνικά φύλα να μετακινηθούν.
- ✓ Να κατανοήσουν τις σχετικές με την ενότητα ιστορικές έννοιες: κάθοδος, μετακίνηση, μετανάστευση, άποικος, αποικία, αποικισμός, μητρόπολη κ.ά.
- ✓ Να κατανοήσουν ότι η κάθοδος των Δωριέων σχετίζεται με τις μετακινήσεις των ελλήνων κατά την ίδια εποχή.
- ✓ Να εντοπίσουν τα χαρακτηριστικά του α' αποικισμού και να τον συγκρίνουν με την κατάκτηση και τη μετανάστευση.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η «κάθοδος» των Δωριέων.
- ✓ Οι Έλληνες δημιουργούν αποικίες.
- ✓ Η θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι μαθητές:

- ✓ Συζητούν για τα αίτια και τις συνέπειες του αποικισμού και κάνουν συσχετισμούς με σημερινές μετακινήσεις, μεταναστεύσεις λαών.
- ✓ Συζητούν για τις συνέπειες που είχε η κάθοδος των Δωριέων στις ασχολίες και στον τρόπο ζωής των Ελλήνων, τη

μετανάστευσή τους στα εύφορα παράλια της Μ. Ασίας, καθώς και το ρόλο των κοινών ιερών και εορτών στη διατήρηση της φυλετικής ενότητας των Ελλήνων.

ΑΡΧΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

«Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να συγκρίνουν τα δύο είδη αποικισμών, να προβαίνουν σε γενικεύσεις σχετικά με τα χαρακτηριστικά του αποικισμού και να τον συσχετίσουν με τη μετανάστευση.
- ✓ Να εκτιμήσουν τις αλλαγές που επέφερε στη ζωή των Ελλήνων ο δεύτερος αποικισμός.
- ✓ Να διαπιστώσουν ότι στους τόπους όπου εγκαταστάθηκαν οι άποικοι διατήρησαν τη φυλετική τους ενότητα.
- ✓ Να κατανοήσουν τις έννοιες της ενότητας: μαντεία, αμφικτιονίες, πανελλήνιοι αγώνες, μητρόπολη, οικιστής, χρησμός, ιερών πυρ.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Τα πολιτεύματα στην αρχαία Ελλάδα.
- ✓ Οι δεσμοί που ένωναν τους Έλληνες (κοινά ιερά, μαντεία, αμφικτιονίες, πανελλήνιοι αθλητικοί αγώνες).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Παρατηρούν και εντοπίζουν στο χάρτη τα μέρη όπου ιδρύθηκαν νέες αποικίες και συζητούν για τα αίτια και τις συνέπειες της μετανάστευσης διαχρονικά.
- ✓ Λεξιλογικές ασκήσεις και ασκήσεις αντιστοίχισης με έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: βασιλεία, ολιγαρχία, τυραννία, δημοκρατία, τύραννος, άριστος, ευγενής κτλ.
- ✓ Συγκρίνουν τους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες με εκείνους της αρχαιότητας και επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές.

ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

«ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: σατράπης, λεηλασία, απολυταρχικό πολίτευμα, επανάσταση, ανεξαρτησία, ανάπτυξη, αίτια, συνέπειες, αμυντικός, επιθετικός πόλεμος,
- ✓ Να κατανοήσουν το ρόλο που διαδραματίζουν οι ηγέτες.
- ✓ Να εκτιμήσουν το μέγεθος της θυσίας του Λεωνίδα και των συντρόφων του και να νιώσουν θαυμασμό γι' αυτούς.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι Περσικοί πόλεμοι.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Συζητούν:

- ✓ Για τις αιτίες που αναγκάζουν τους λαούς να επαναστατούν.
- ✓ Για τη σημασία που είχαν οι νίκες των Ελλήνων στο Μαραθώνα, τη Σαλαμίνα κτλ.

«Ο ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ (5^{ος} ΑΙΩΝΑΣ Π.Χ.)»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα, όπως: ηγεμονία, συμμαχία, χρυσός αιώνας, μέτοικοι, δούλοι κ. ά.
- ✓ Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τις κοινωνικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα αυτή την εποχή.
- ✓ Να συσχετίσουν τους παράγοντες που οδήγησαν την Αθήνα στη μεγάλη της ακμή.
- ✓ Να πληροφορηθούν στοιχεία από τον τρόπο ζωής των κατοίκων της Αθήνας σ' αυτή την περίοδο και να γνωρίσουν τη θέση της γυναίκας στην κλασική εποχή.
- ✓ Να συγκρίνουν την καθημερινή ζωή της κλασικής Αθήνας, με εκείνη της Αρχαίας Σπάρτης και με τη σημερινή.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Το πολίτευμα και η κοινωνία της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή
- ✓ Η καθημερινή ζωή στην κλασική Αθήνα
- ✓ Τα καλλιτεχνικά αριστουργήματα του «χρυσού» αιώνα
- ✓ Η Αθήνα γίνεται «Σχολείο της Ελλάδας»

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συζητούν για τα στοιχεία που αποδεικνύουν την ακμή της Αθήνας κατά την εποχή αυτή.
- ✓ Παρατηρούν εικόνες και αναπαριστούν κάποιες εκδηλώσεις από την καθημερινή ζωή των Αθηναίων και τις συγκρίνουν με τις σημερινές.
- ✓ Δικαιολογούν το χαρακτηρισμό της εποχής: χρυσός αιώνας.
- ✓ Συζητούν τους λόγους για τους οποίους τα έργα αυτής της περιόδου συγκεντρώνουν τον παγκόσμιο θαυμασμό και εκτιμούν το γεγονός ότι και σήμερα εξακολουθούν να παίζονται και να συγκινούν.
- ✓ Συγκρίνουν έργα αυτής της περιόδου με αντίστοιχα προηγούμενων και μεταγενέστερων εποχών.

«Ο ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (431 – 404 Π.Χ.)»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να κατανοήσουν την έννοια «εμφύλιος πόλεμος».
- ✓ Να προβληματιστούν πάνω σε πιθανά αποτελέσματα εμφύλιων πολέμων.
- ✓ Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα του πολέμου και να κατανοήσουν τους λόγους της μεγάλης του διάρκειας.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Αιτίες και αφορμές του πολέμου.
- ✓ Οι κυριότερες φάσεις του πολέμου.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Συζητούν:

- ✓ Για τις αιτίες και την αφορμή του πολέμου.
- ✓ Για τις συνέπειες της σύγκρουσης Αθηναίων και Πελοποννησίων.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

«ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να κατακτήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα, όπως: διάδοχοι, διαδοχή, διάσπαση, κ. ά.

- ✓ Να εκτιμήσουν τις συνέπειες των αλληπάλληλων συγκρούσεων μεταξύ των κρατών των διαδόχων.
- ✓ Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία από τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στα γράμματα, τις επιστήμες και τις τέχνες στην ελληνιστική εποχή.
- ✓ Να κατανοήσουν τις επιδράσεις που άσκησε ο ελληνικός πολιτισμός με την εξάπλωσή του.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η καθημερινή ζωή στα ελληνιστικά χρόνια.
- ✓ Τα Γράμματα και οι Τέχνες στα ελληνιστικά χρόνια.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συζητούν και συγκρίνουν τον τρόπο ζωής στις πόλεις της Ανατολής και στις πόλεις της Ελλάδας.
- ✓ Διαβάζουν ιστορικά ή λογοτεχνικά κείμενα που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή αυτής της περιόδου και παρατηρούν εικόνες που αναπαριστούν έργα εκείνης της εποχής (Γλώσσα, Εικαστικά).
- ✓ Συζητούν για την ανάπτυξη των επιστημών και τους κορυφαίους επιστήμονες της εποχής: Αρχιμήδης, Ευκλείδης.

«ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εκτιμήσουν τον παγκόσμιο θαυμασμό που συγκεντρώνει το θέατρο ως σήμερα.
- ✓ Να γνωρίσουν τη διαχρονικότητα της ελληνικής γλώσσας και γραφής.
- ✓ Να εκτιμήσουν την αξία της ελληνικής γλώσσας ως εκφραστικού οργάνου για τη δημιουργία πολιτιστικών επιτευγμάτων υψηλής στάθμης και τη διαχρονική πορεία της στη μακράιωνη ιστορία του ελληνισμού.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Το αρχαίο ελληνικό θέατρο.
- ✓ Η αρχαία ελληνική γλώσσα και η γραφή.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συζητούν για μεγάλα αρχαία θέατρα που σώζονται έως σήμερα (Επιδαύρου κ.ά.) και για τις παραστάσεις που δίνονται σ' αυτά στην εποχή μας.
- ✓ Διαβάζουν απλές προτάσεις από αρχαία κείμενα και αναγνωρίζουν λέξεις που τις χρησιμοποιούμε και σήμερα.
- ✓ Παρατηρούν αρχαίες επιγραφές και συζητούν για τον τρόπο γραφής στην αρχαία και τη σημερινή εποχή.

➤ **Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας**

Θέμα: Στο εργαστήρι ενός αγγειοπλάστη:

Ανάληψη ατομικών ή ομαδικών εργασιών: Συγκέντρωση εικόνων με παραστάσεις από αρχαία αγγεία, θεματοποίηση του εικαστικού περιεχομένου (Μυθικά-ηρωικά πρόσωπα, ιστορικά πρόσωπα, ανθρώπινη δράση, φυσικό περιβάλλον). Συγκέντρωση πληροφοριών για τη διαδικασία, τα υλικά κατασκευής και τη χρήση τους. Συσχέτιση με νεότερες εποχές. Εικαστικές απεικονίσεις, κατασκευές. Αναγνώριση και σχεδιασμός γεωμετρικών σχημάτων.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Πολιτισμός.

☞ Για την Ε' τάξη Δημοτικού

ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να αποκτήσουν και να εμπεδώσουν ιστορικές βασικές έννοιες, όπως: ρωμαιοκρατία, υποταγή, αυτονομία, εξέγερση, πολεμική κατάκτηση, πολιτιστική κατάκτηση, ελληνορωμαϊκός πολιτισμός.

-
- ✓ Να εκτιμήσουν τη συνεισφορά των Ελλήνων στη δημιουργία του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού.
 - ✓ Να προσδιορίσουν το χώρο της ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και να κατανοήσουν τον πολυπολιτισμικό της χαρακτήρα.
 - ✓ Να δείξουν ενδιαφέρον για μνημεία που σώζονται από τη ρωμαϊκή εποχή ιδιαίτερα στον τόπο τους.
 - ✓ Να συσχετίσουν στοιχεία από τη ζωή των Ρωμαίων (και κυρίως των παιδιών) με στοιχεία από τη σημερινή ζωή.
 - ✓ Να κατανοήσουν τους λόγους εξέγερσης των δούλων.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι Έλληνες «κατακτούν» τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους.
- ✓ Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη.
- ✓ Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μια υπερδύναμη του αρχαίου κόσμου.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συγκρίνουν ένα ρωμαϊκό με ένα αρχαίο ελληνικό κτίσμα με τη βοήθεια συγκεκριμένων εικόνων και εντοπίζουν στην τέχνη στοιχεία όπου αποτυπώνεται η σύζευξη ελληνικού και ρωμαϊκού πολιτισμού.
- ✓ Παρατηρούν σε χάρτη την έκταση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, εντοπίζουν τις περιοχές που ανήκαν σ'

αυτήν και συζητούν για τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της και τα βασικά στοιχεία του ρωμαϊκού πολιτισμού.

- ✓ Σχολιάζουν σκηνές από τα αγαπημένα θέματα των Ρωμαίων, τις μονομαχίες και τις αρματοδρομίες, και τις συγκρίνουν με τα ολυμπιακά αγωνίσματα της αρχαίας Ελλάδας, καθώς και με σύγχρονα αγωνίσματα.
- ✓ Σχολιάζουν κείμενα που αναφέρονται στη ζωή των δούλων.

ΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ

«Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα, όπως: τετραρχία, ανεξιθρησκία, διπλωματία, εξελληνισμός.
- ✓ Να κατανοήσουν τους λόγους μεταφοράς της πρωτεύουσας.
- ✓ Να κατανοήσουν την έννοια του φανατισμού και, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα, να διαπιστώσουν τις συνέπειές του.
- ✓ Να κατανοήσουν τα στοιχεία που ένωσαν τους κατοίκους του Ανατολικού κράτους.
- ✓ Να γνωρίσουν το ενδιαφέρον του Μ. Κωνσταντίνου για τη νέα πρωτεύουσα και τους λόγους αύξησης του πληθυσμού της.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Μεγάλες αλλαγές στη διοίκηση της αυτοκρατορίας.
- ✓ Δημιουργείται στο Βυζάντιο μια νέα πρωτεύουσα, η Κωνσταντινούπολη.
- ✓ Ο χριστιανισμός γίνεται επίσημη θρησκεία.
- ✓ Η καθημερινή ζωή και οι γιορτές στο Βυζάντιο.
- ✓ Η εκπαίδευση.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συζητούν για τη σημασία της ανεξιθρησκίας σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία καθώς και τις συνέπειες της μισαλλοδοξίας.
- ✓ Σχολιάζουν κείμενα διαφόρων περιόδων, στα οποία φαίνεται η συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού.
- ✓ Συλλέγουν πληροφορίες για την καθημερινή ζωή των Βυζαντινών. Με τη βοήθεια σχετικού εικονιστικού υλικού, αλλά και σχετικών παραθεμάτων, συζητούν για τα σχολεία και τις γιορτές στο Βυζάντιο και κάνουν συσχετισμούς με τη σημερινή πραγματικότητα.

«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΛΑΟΙ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να γνωρίσουν τις αιτίες που έφεραν τους Άβαραους, τους Άραβες, τους Σλάβους, τους Βούλγαρους κοντά στο Βυζάντιο και τις συνέπειες αυτής της γειτνίασης.
- ✓ Να γνωρίσουν πώς ο Μωάμεθ ίδρυσε μια νέα θρησκεία και με αυτήν ένωσε τους Άραβες.
- ✓ Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες.
- ✓ Να κατανοήσουν ότι οι Βυζαντινοί πολλές φορές προτιμούσαν να εξασφαλίσουν την ειρήνη με τη διπλωματία.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι «γείτονες» των Βυζαντινών.
- ✓ Οι Βυζαντινοί και οι Άραβες.
- ✓ Φιλικές σχέσεις και συγκρούσεις με τους Βουλγάρους και τους Ρώσους.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Με τη βοήθεια χαρτών αποκτούν μία παραστατική εικόνα του γεωγραφικού χώρου των γειτονικών λαών του Βυζαντίου.
- ✓ Εντοπίζουν στο χάρτη τις τοποθεσίες όπου εξελίχθηκαν τα σημαντικότερα γεγονότα και συζητούν για τις αρνητικές συνέπειες των πολέμων.

- ✓ Συζητούν για τη σημασία της διπλωματικής αντιμετώπισης των διακρατικών προβλημάτων.

«Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΚΜΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να κατανοήσουν βασικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: θέμα, διοικητική και νομοθετική αλλαγή, εικονομαχία, εικονολατρία, φανατισμός, να προβαίνουν σε συσχετίσεις και δυνητικές γενικεύσεις.
- ✓ Να γνωρίσουν τον τρόπο ζωής, τις εκδηλώσεις, αλλά και τα προβλήματα των κατοίκων της υπαίθρου και να τα συσχετίσουν με ανάλογα σημερινά.
- ✓ Να γνωρίσουν τους πνευματικούς ανθρώπους που βοήθησαν στην ανάπτυξη της παιδείας και να εκτιμήσουν την προσφορά τους στη διαφύλαξη της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς.
- ✓ Να κατανοήσουν την ανάγκη αλλαγών στους νόμους και στην οργάνωση της διοίκησης και τους λόγους του αγώνα εναντίον των δυνατών.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η νομοθεσία και η διοίκηση εκσυγχρονίζονται.
- ✓ Η κρίση της Εικονομαχίας διχάζει τους Βυζαντινούς.

- ✓ Η ανάπτυξη των γραμμάτων και η μελέτη των αρχαίων ελλήνων κλασικών.
- ✓ Η καθημερινή ζωή στα χρόνια των Ισαύρων και των Μακεδόνων.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συλλέγουν πληροφορίες για το θεσμό των θεμάτων και παραλληλίζουν το είδος αυτής της διοικητικής αποκέντρωσης με τα σημερινά γεωγραφικά διαμερίσματα, τους νομούς και τους δήμους της Ελλάδας.
- ✓ Συγκρίνουν τη στάση των φανατικών χριστιανών στην περίοδο της εικονομαχίας με εκείνη στην εποχή του Μ. Θεοδοσίου και συζητούν για φαινόμενα φανατισμού στη σημερινή εποχή.
- ✓ Συζητούν τους λόγους για τους οποίους οι νησιώτες επέλεξαν συγκεκριμένους τόπους, για να χτίσουν πόλεις και χωριά και συγκρίνουν τη ζωή των κατοίκων των νησιών με εκείνη των ηπειρωτικών περιοχών.

«ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους για τη διοίκηση, τη νομοθεσία και την οικονομία στο Βυζάντιο.

- ✓ Να αντιληφθούν την αξία της ρωμαϊκής και της βυζαντινής νομοθεσίας.
- ✓ Να γνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους ρύθμιζαν ειρηνικά οι Βυζαντινοί τις σχέσεις τους με τις άλλες χώρες.
- ✓ Να διαπιστώσουν ότι η μορφή της σημερινής γλώσσας διαμορφώθηκε στα βυζαντινά χρόνια.
- ✓ Να γνωρίσουν τις διάφορες βαθμίδες της βυζαντινής εκπαίδευσης, τον τρόπο και το περιεχόμενο της διδασκαλίας.
- ✓ Να γνωρίσουν τη θέση της γυναίκας στο βυζάντιο και να τη συσχετίσουν με τη θέση της γυναίκας σήμερα.
- ✓ Να εκτιμήσουν τη σπουδαιότητα της βυζαντινής τέχνης για τον ελληνικό και τον παγκόσμιο πολιτισμό.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η βυζαντινή κοινωνία.
- ✓ Η διπλωματία των Βυζαντινών.
- ✓ Η γυναίκα στη βυζαντινή κοινωνία.
- ✓ Η βυζαντινή τέχνη.
- ✓ Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο
- ✓ Η γλώσσα των Βυζαντινών.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συγκεντρώνουν και καταγράφουν τις αλλαγές που έγιναν στη νομοθεσία και τη διοίκηση κατά διάφορες χρονικές περιόδους.

- ✓ Με τη βοήθεια εικόνων συζητούν θέματα που αφορούν τη φροντίδα των φτωχών και των ασθενών στο Βυζάντιο.
- ✓ Συλλέγουν πληροφορίες από εφημερίδες και τηλεοπτικές ή ραδιοφωνικές εκπομπές σχετικές με τις διπλωματικές σχέσεις διάφορων χωρών.
- ✓ Διαβάζουν κείμενα για να διαπιστώσουν την κοινή χρήση λέξεων άλλοτε και τώρα.
- ✓ Συγκεντρώνουν πληροφορίες για το θεσμό της προίκας και τις ανακοινώνουν στην τάξη.
- ✓ Σχολιάζουν τη ζωή των γυναικών στο Βυζάντιο και τη συσχετίζουν με τη ζωή των σημερινών γυναικών.
- ✓ Συγκρίνουν την εκπαίδευση στο Βυζάντιο με τη σημερινή εκπαίδευση.

 Για την ΣΤ' τάξη Δημοτικού

«Η ΕΥΡΩΠΗ ΣΤΑ ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να γνωρίσουν (συνοπτικά) σημαντικά γεγονότα που σημειώθηκαν στην Ευρώπη στα νεότερα χρόνια.
- ✓ Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες, όπως: ανακάλυψη, αναγέννηση, διαφωτισμός, θρησκευτική μεταρρύθμιση.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι γεωγραφικές ανακαλύψεις, η τυπογραφία, η Αναγέννηση, η Θρησκευτική Μεταρρύθμιση, ο Διαφωτισμός και η Γαλλική Επανάσταση ως πλαίσιο για την ένταξη της ελληνικής ιστορίας στα ευρωπαϊκά συμφραζόμενα.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι μαθητές:

- ✓ Συζητούν για τη σημασία που είχαν τα σημαντικότερα γεγονότα της περιόδου στη διαμόρφωση του σύγχρονου ευρωπαϊκού χώρου και του παγκόσμιου πολιτισμού.

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΞΕΝΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να κατανοήσουν τις διαφοροποιήσεις που υπήρχαν ή που διαμορφώθηκαν σε κάποιες κοινότητες.
- ✓ Να κατανοήσουν τους λόγους που βοήθησαν στη δραστηριοποίηση των Ελλήνων στο εμπόριο, τη ναυτιλία, τη βιοτεχνία, καθώς και στην οικονομική ανάπτυξη κάποιων περιοχών.
- ✓ Να εκτιμήσουν τις συνέπειες που είχε η οικονομική ανάπτυξη στην ενδυνάμωση του Ελληνισμού και στην εθνική αφύπνιση.
- ✓ Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία της κοινωνικής ζωής των υπόδουλων Ελλήνων.

- ✓ Να γνωρίσουν τις συνθήκες λειτουργίας των σχολείων την εποχή της σκλαβιάς και τους παράγοντες που οδήγησαν στην προοδευτική ανάπτυξή τους.
- ✓ Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα από τα κινήματα που έκαναν οι Έλληνες, για να ανακτήσουν την ελευθερία τους και τις αιτίες της αποτυχίας τους.
- ✓ Να γνωρίσουν ότι, εκτός από τους Έλληνες, και οι άλλοι λαοί της Βαλκανικής αντέδρασαν στον οθωμανικό ζυγό.
- ✓ Να γνωρίσουν σημαντικά στοιχεία από τη ζωή και τη δράση του Ρήγα Φεραίου και να εκτιμήσουν το έργο του.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι δύσκολες συνθήκες της ζωής των Ελλήνων
- ✓ Οι ελληνικές κοινότητες και η οργάνωσή τους
- ✓ Η οικονομική ζωή και τα επαγγέλματα στα χρόνια της τουρκοκρατίας
- ✓ Η καθημερινή ζωή των υπόδουλων Ελλήνων
- ✓ Η πνευματική ζωή στα χρόνια της τουρκοκρατίας
- ✓ Ο Ρήγας και το Βαλκανικό του όραμα

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Σχολιάζουν τους λόγους που οδήγησαν στην οικονομική και στρατιωτική παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κάνουν συσχετισμούς και προβαίνουν σε δυνητικές γενικεύσεις.

- ✓ Σημειώνουν στο χάρτη τις μετακινήσεις των Ελλήνων και υπογραμμίζουν τις πόλεις στις οποίες δημιουργήθηκαν σημαντικές, ελληνικές παροικίες.
- ✓ Συζητούν για τις κοινότητες και τον τρόπο εκλογής των προεστών και συγκρίνουν με το θεσμό της αυτοδιοίκησης σήμερα. Συγκεντρώνουν στοιχεία για την κατάσταση (οικονομική, πληθυσμιακή) που παρουσίαζαν οι διάφορες περιοχές της Ελλάδας την εποχή της Τουρκοκρατίας, κάνουν συσχετισμούς και προβαίνουν σε δυνητικές γενικεύσεις.
- ✓ Βρίσκουν και συζητούν τι είδους οικονομική ανάπτυξη σημειώθηκε στον τόπο τους ή στην ευρύτερη περιοχή τους εκείνη την εποχή και τη συσχετίζουν με τη σημερινή.
- ✓ Παρατηρούν εικόνες πόλεων που παρουσίαζαν μεγάλη εμπορική κίνηση την περίοδο αυτή (π.χ. η αγορά της Κορίνθου, το λιμάνι της Ρόδου) και συγκρίνουν με τις δραστηριότητες των πόλεων αυτών σήμερα.
- ✓ Σχολιάζουν παροιμίες και τις συσχετίζουν με τις καθημερινές συμβολικές φράσεις.
- ✓ Συσχετίσουν την ανάπτυξη στενών κοινωνικών δεσμών με τις δύσκολες συνθήκες ζωής που αντιμετώπιζαν οι υπόδουλοι.
- ✓ Διαβάζουν την αρχή από το "Θούριο" του Ρήγα Φεραίου και σχολιάζουν την αξία που δίνει στην έννοια της ελευθερίας.
- ✓ Παρατηρούν τον πίνακα που φιλοτέχνησε ο λαϊκός ζωγράφος Παναγιώτης Ζωγράφος, ακολουθώντας τις υποδείξεις του αγωνιστή Γιάννη Μακρυγιάννη, όπου ο Ρήγας

σπέρνει το σπόρο της λευτεριάς, και σχολιάζουν τη συμβολική έννοια των λόγων του Ρήγα.

«Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΚΡΑΤΟΣ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να γνωρίσουν στοιχεία από την καθημερινή ζωή στα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα.
- ✓ Να κατανοήσουν τις δυσκολίες που υπήρχαν στην οργάνωση του κράτους εκείνη την εποχή.
- ✓ Να συσχετίσουν τις αλλαγές που άρχισαν να γίνονται στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων με το καθεστώς της ελευθερίας, αλλά και με την παρουσία των Ευρωπαίων.
- ✓ Να κατανοήσουν πώς πραγματοποιήθηκαν οι εξελίξεις στην περίοδο της βασιλείας του Γεωργίου Α' και να εκτιμήσουν τα βήματα εκσυγχρονισμού της χώρας στον πολιτικό και οικονομικό τομέα.
- ✓ Να γνωρίσουν τις αλλαγές που σημειώθηκαν στα Βαλκάνια την περίοδο (1875-1881).
- ✓ Να κατανοήσουν τους λόγους που προκάλεσαν τις αλλαγές στα Βαλκάνια

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η καθημερινή ζωή των Ελλήνων στα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση

- ✓ Η βασιλεία του Γεωργίου Α' και η επικράτηση του κοινοβουλευτισμού
- ✓ Το «Ανατολικό Ζήτημα» στη Βαλκανική Χερσόνησο
- ✓ Το ελληνικό κράτος αντιμετωπίζει οικονομικά και εθνικά προβλήματα στα τέλη του 19^{ου} αιώνα.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Παρατηρούν τα σύνορα του πρώτου ελληνικού κράτους και αναφέρουν περιοχές που είχαν επαναστατήσει, κι όμως έμειναν έξω από τα σύνορά του.
- ✓ Συζητούν για τους δήμους και το σύστημα της αυτοδιοίκησης, άλλοτε και τώρα.
- ✓ Παρατηρούν δύο εικόνες της Αθήνας (η μία του 1860, η άλλη σύγχρονη) και επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές που παρουσιάζουν.
- ✓ Συγκρίνουν και σχολιάζουν εικόνες καφενείων της εποχής εκείνης με τα σημερινά καφενεία ή κέντρα ψυχαγωγίας.
- ✓ Ανακοινώνουν στην τάξη ανακαλύψεις και εφευρέσεις που επηρεάζουν τη ζωή μας σήμερα μέσα στο σπίτι και έξω από αυτό και οι οποίες δεν υπήρχαν στην εποχή του Όθωνα.
- ✓ Εντοπίζουν στο χάρτη τα κράτη που δημιουργήθηκαν μετά από κάθε συνθήκη.
- ✓ Συζητούν και διαπιστώνουν ότι οι διαφορές μεταξύ των κρατών λύνονται με διαπραγματεύσεις και όχι μόνο με

πόλεμο και κάνουν αναφορές και σε άλλες ανάλογες περιπτώσεις.

- ✓ Συζητούν το ρόλο της λαϊκής συμπαράστασης για την επιτυχία του επαναστατικού αγώνα.

«Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^Ο ΑΙΩΝΑ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα πολεμικά και διπλωματικά γεγονότα των Βαλκανικών πολέμων.
- ✓ Να εκτιμήσουν τα αποτελέσματα των βαλκανικών πολέμων και τους παράγοντες που συνετέλεσαν σ' αυτά.
- ✓ Να κατανοήσουν τα αίτια του πολέμου, καθώς και τους λόγους που οδήγησαν στον εθνικό διχασμό.
- ✓ Να εκτιμήσουν τη συμβολή του Ελληνισμού των περιοχών της Θράκης και της Μ. Ασίας στην ανάπτυξη του ελληνικού κράτους.
- ✓ Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα του Μικρασιατικού πολέμου.
- ✓ Να κατανοήσουν τους λόγους που οδήγησαν στη Μικρασιατική καταστροφή.
- ✓ Να γνωρίσουν σημαντικές αλλαγές που σημειώθηκαν στον έξω κόσμο και στη χώρα μας στη διάρκεια του Μεσοπολέμου.
- ✓ Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα του Β' Παγκόσμιου πολέμου.

- ✓ Να κατανοήσουν τα αίτια, τις αφορμές και τις συμμαχίες του Β' παγκόσμιου πολέμου.
- ✓ Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά γεγονότα του εμφύλιου πολέμου.
- ✓ Να κατανοήσουν το ρόλο που έπαιξε η ξένη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας.
- ✓ Να εκτιμήσουν τις συνέπειες του εμφύλιου πολέμου και να τις συσχετίσουν με τις συνέπειες ανάλογων πολέμων σε παλαιότερες εποχές.
- ✓ Να γνωρίσουν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις που σημειώθηκαν στην Ελλάδα μετά τον εμφύλιο.
- ✓ Να κατανοήσουν τα προβλήματα που δημιούργησε στη χώρα το στρατιωτικό καθεστώς.
- ✓ Να εκτιμήσουν το ρόλο της αντίστασης του ελληνικού λαού στην πτώση της δικτατορίας.
- ✓ Να εκτιμήσουν τους αγώνες και τις θυσίες των Ελληνοκυπρίων για την ελευθερία τους.
- ✓ Να εκτιμήσουν τη σημασία της ομαλής πολιτικής ζωής, της ελευθερίας και της κοινωνικής συνεργασίας στην πρόοδο της χώρας.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Οι Βαλκανικοί πόλεμοι, μια μεγάλη ελληνική επιτυχία.
- ✓ Η Ελλάδα στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

- ✓ Η Θράκη, η Μικρά Ασία και ο Πόντος, κέντρα ακμαίου Ελληνισμού.
- ✓ Ο μικρασιατικός πόλεμος καταλήγει σε ήττα των Ελλήνων.
- ✓ Η εποχή του Μεσοπολέμου στην Ελλάδα.
- ✓ Η Ελλάδα στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.
- ✓ Η Κατοχή και η Αντίσταση.
- ✓ Ο εμφύλιος πόλεμος.
- ✓ Η Ελλάδα στα μεταπολεμικά χρόνια.
- ✓ Η περίοδος της στρατιωτικής δικτατορίας και η αποκατάσταση της δημοκρατίας.
- ✓ Το Κυπριακό Ζήτημα.
- ✓ Η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- ✓ Η πνευματική και η καλλιτεχνική ζωή στην Ελλάδα κατά τον 20ό αιώνα.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Παρατηρούν γραφικές παραστάσεις και συγκρίνουν έκταση και πληθυσμό πριν και μετά τους Βαλκανικούς πολέμους.
- ✓ Παρατηρούν στο χάρτη και βρίσκουν αλλαγές που σημειώθηκαν μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο.
- ✓ Παρατηρούν το σχετικό χάρτη και βρίσκουν τις περιοχές που πήρε η Ελλάδα με τη συνθήκη των Σεβρών.
- ✓ Συζητούν για τα αίτια του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου και τα διακρίνουν από την αφορμή.
- ✓ Συζητούν τις καταστρεπτικές συνέπειες αυτού του πολέμου.

- ✓ Εντοπίζουν στο χάρτη περιοχές που πήρε η Ελλάδα με το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου και χρωματίζουν τα μέρη που χάθηκαν με τη συνθήκη της Λωζάνης, ώστε να σχηματίσουν σαφέστερη εικόνα για τις περιοχές που χάθηκαν και στις οποίες από τα αρχαία χρόνια κατοικούσαν Έλληνες.
- ✓ Παρατηρούν στο χάρτη και επισημαίνουν την έκταση των κρατών που είχαν ολοκληρωτικά καθεστώτα στην Ευρώπη κατά την εποχή του Μεσοπολέμου.
- ✓ Ερευνούν αν έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή τους πρόσφυγες και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τη ζωή και τα έθιμά τους.
- ✓ Διαβάζουν κείμενα σχετικά με τους πρόσφυγες και τα σχολιάζουν.
- ✓ Παρατηρούν την εικόνα της έκρηξης της ατομικής βόμβας. Τη σχολιάζουν και αναφέρουν προσπάθειες που γίνονται σήμερα, για να αποτραπεί αυτός ο φοβερός κίνδυνος.
- ✓ Συζητούν και για άλλες περιόδους στην ιστορία, κατά τις οποίες η Ελλάδα δοκιμάστηκε από άλλες εμφύλιες συγκρούσεις, και διατυπώνουν τα συμπεράσματά τους.
- ✓ Παρατηρούν χάρτη όπου σημειώνονται μεταβολές στα εδαφικά όρια της Ελλάδος από τον Α΄ ως και το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο.
- ✓ Μελετούν έναν πίνακα που δείχνει την αύξηση του πληθυσμού της Αθήνας μετά τον εμφύλιο πόλεμο και

συζητούν τα προβλήματα μιας πολυάνθρωπης πόλης όπως η Αθήνα.

- ✓ Συζητούν για την εξέγερση του Πολυτεχνείου και εξηγούν γιατί τιμούν οι Έλληνες με εορταστικές εκδηλώσεις την επέτειο του Πολυτεχνείου.
- ✓ Γράφουν στο χάρτη τα ονόματα των κρατών της Ε.Ε.
- ✓ Συζητούν για τα κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία που τις ενώνουν, όπως: η πολιτιστική κληρονομιά, το κοινοβουλευτικό πολίτευμα, η ελεύθερη οικονομία κτλ.
- ✓ Συζητούν για τη σημασία του δημοψηφίσματος στην πολιτική ζωή της χώρας.
- ✓ Συζητούν για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της χώρας μας που απορρέουν από την οικονομική και πολιτική ένωση στο πλαίσιο της Ε.Ε.

«ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους για τη διοίκηση, τη νομοθεσία και την οικονομία στο Βυζάντιο.
- ✓ Να αντιληφθούν την αξία της ρωμαϊκής και της βυζαντινής νομοθεσίας.
- ✓ Να γνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους ρύθμιζαν ειρηνικά οι Βυζαντινοί τις σχέσεις τους με τις άλλες χώρες.

- ✓ Να διαπιστώσουν ότι η μορφή της σημερινής γλώσσας διαμορφώθηκε στα βυζαντινά χρόνια.
- ✓ Να γνωρίσουν τις διάφορες βαθμίδες της βυζαντινής εκπαίδευσης, τον τρόπο και το περιεχόμενο της διδασκαλίας.
- ✓ Να γνωρίσουν τη θέση της γυναίκας στο βυζάντιο και να τη συσχετίσουν με τη θέση της γυναίκας σήμερα.
- ✓ Να εκτιμήσουν τη σπουδαιότητα της βυζαντινής τέχνης για τον ελληνικό και τον παγκόσμιο πολιτισμό.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η βυζαντινή κοινωνία.
- ✓ Η διπλωματία των Βυζαντινών.
- ✓ Η γυναίκα στη βυζαντινή κοινωνία.
- ✓ Η βυζαντινή τέχνη.
- ✓ Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο
- ✓ Η γλώσσα των Βυζαντινών.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες

- ✓ Συγκεντρώνουν και καταγράφουν τις αλλαγές που έγιναν στη νομοθεσία και τη διοίκηση κατά διάφορες χρονικές περιόδους.
- ✓ Με τη βοήθεια εικόνων συζητούν θέματα που αφορούν τη φροντίδα των φτωχών και των ασθενών στο Βυζάντιο.

- ✓ Συλλέγουν πληροφορίες από εφημερίδες και τηλεοπτικές ή ραδιοφωνικές εκπομπές σχετικές με τις διπλωματικές σχέσεις διάφορων χωρών.
- ✓ Διαβάζουν κείμενα για να διαπιστώσουν την κοινή χρήση λέξεων άλλοτε και τώρα.
- ✓ Συγκεντρώνουν πληροφορίες για το θεσμό της προίκας και τις ανακοινώνουν στην τάξη.
- ✓ Σχολιάζουν τη ζωή των γυναικών στο Βυζάντιο και τη συσχετίζουν με τη ζωή των σημερινών γυναικών.
- ✓ Συγκρίνουν την εκπαίδευση στο Βυζάντιο με τη σημερινή εκπαίδευση.

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία

Η Ιστορία είναι ένα πολύ σημαντικό μάθημα για την επίτευξη των στόχων της αγωγής και της εκπαίδευσης. Κάθε είδους εκπαίδευσης, και μάλιστα όσον αφορά στη διαπολιτισμική, θα μπορούσαμε να υιοθετήσουμε τα λόγια των συντακτών που μας λένε ότι το εν λόγω γνωστικό αντικείμενο «παρέχει τις απαραίτητες γνώσεις και εξοικειώνει με τις διαδικασίες επεξεργασίας ιστορικών δεδομένων, ώστε ο μαθητής, μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να είναι σε θέση να κατανοεί το κοινωνικό "γίγνεσθαι", να μετέχει ενεργά σ' αυτό και να γνωρίζει τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αυτό θα επιτευχθεί, αν σε κάθε διδακτική ενότητα γίνεται συστηματική προσπάθεια, ώστε οι μαθητές, μαζί με τις ιστορικές γνώσεις, να

κατανοούν βασικές ιστορικές έννοιες (ακμή, παρακμή κτλ.), να τις συσχετίζουν και να καταλήγουν σε δυνητικές γενικεύσεις».

Τα μεθοδολογικά στοιχεία, σύμφωνα με το γράφοντα, που είναι τα πιο ενδεδειγμένα να χρησιμοποιηθούν ως προς την επίτευξη των διαπολιτισμικών στόχων, είναι ο περιορισμός του ρόλου του διδάσκοντος και η αντίστοιχη αύξηση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών στη διδακτική και στη μαθησιακή διαδικασία πρέπει να αποτελούν τη βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας. Σ' αυτές περιλαμβάνεται η ομαδική εργασία με τη μορφή ερευνητικού σχεδίου, η διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων, η οργάνωση ασκήσεων αναπαράστασης ιστορικών γεγονότων, η βιωματική και διαθεματική προσέγγιση και η έρευνα των πηγών μέσα στην τάξη.

Ως προς την αξιολόγηση

Ένα μικρό απόσπασμα από το κείμενο που αναφέρεται στην αξιολόγηση και το οποίο μπορεί να εξυπηρετήσει μέσα από τη διδασκαλία και διαπολιτισμικούς σκοπούς μας λέει ότι «είναι αυτονόητο ότι, εφόσον η ανάπτυξη κριτικής σκέψης αποτελεί βασική επιδίωξη του μαθήματος της Ιστορίας, το μεγαλύτερο μέρος των προφορικών ή των γραπτών ερωτήσεων που απευθύνεται στους μαθητές θα πρέπει να στοχεύει στην κινητοποίηση της κρίσης, της φαντασίας και της επινοητικότητας των μαθητών και όχι της μνήμης τους. Ερωτήσεις που επιδέχονται

μονολεκτικές απαντήσεις είναι προφανές ότι δεν εξυπηρετούν αυτό το βασικό στόχο».

Ως προς την Τοπική Ιστορία στο Δημοτικό Σχολείο

Με τον όρο Τοπική Ιστορία, όπως μας πληροφορεί και το ΔΕΠΠΣ, «εννοούμε τη συνολική (κοινωνική, πολιτισμική, οικονομική και πολιτική) Ιστορία ενός συγκεκριμένου τόπου σε συσχέτισμό με την Ιστορία του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου στον οποίο βρίσκεται (επαρχία, γεωγραφικό διαμέρισμα), αλλά και με την εθνική και παγκόσμια Ιστορία, όσο αυτό είναι εφικτό».

Και όσον αφορά στην επίδραση του πολιτισμικού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση της ταυτότητας ενός μαθητή με πολιτισμικό πλουραλισμό, το μάθημα της Τοπικής Ιστορίας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο, καθώς όπως σημειώνεται «με τη μελέτη της Ιστορίας του ιδιαίτερου τόπου καταγωγής ή κατοικίας του ο μαθητής μαθαίνει να σέβεται και να εκτιμά τις συλλογικές προσπάθειες και τους αγώνες των ανθρώπων που έζησαν και έδρασαν στον τόπο του. Κατανοεί τη σημασία του φυσικού και ιστορικού περιβάλλοντος της περιοχής του. Αποβάλλει τυχόν αισθήματα μειονεξίας που του προκαλεί η έμφαση την οποία δίνει η διδασκαλία της εθνικής Ιστορίας σε ορισμένα εντυπωσιακά κατορθώματα ή πολιτιστικά επιτεύγματα κάποιων περιοχών της χώρας, στις οποίες πιθανόν να μη συμπεριλαμβάνεται η ιδιαίτερη πατρίδα του. Καλλιεργεί την ερευνητική του ικανότητα και την παρατηρητικότητα του, διότι έχει την ευκαιρία να μελετήσει

άμεσες ιστορικές πηγές. Συνειδητοποιεί τη συμβολή των ανθρώπων του άμεσου περιγυρού του και, κατ' επέκταση, τη δική του συμμετοχή στη δημιουργία της Ιστορίας.

Κυρίως η μελέτη της Τοπικής Ιστορίας δίνει τη δυνατότητα στον μαθητή να αποκτήσει πιο ολοκληρωμένη προσωπική, κοινωνική και εθνική ταυτότητα».

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας των Μαθηματικών

Στο διαθεματικό πρόγραμμα του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου, ενός από τα δύο πιο βασικά γνωστικά αντικείμενα της βαθμίδας του Δημοτικού (μαζί με τη Γλώσσα), απουσιάζει παντελώς οποιαδήποτε αναφορά που να έχει να κάνει με το πνεύμα και το περιεχόμενο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Η μόνη διατύπωση που εντοπίζεται στο σκοπό της διδασκαλίας του μαθήματος μιλά για επιτυχή κοινωνική ένταξη του μαθητή, χωρίς όμως οι περαιτέρω εξηγήσεις να σχετίζονται με το ζητούμενο της έρευνάς μας. Συγκεκριμένα, διαβάζουμε: «Ο σκοπός της διδασκαλίας των Μαθηματικών εντάσσεται στους γενικότερους σκοπούς της Εκπαίδευσης και αφορά τη συμβολή στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας του μαθητή και την **επιτυχή κοινωνική ένταξή του**, εφόσον τα Μαθηματικά:

Ασκούν τον μαθητή στην μεθοδική σκέψη, στην ανάλυση, στην αφαίρεση, στη γενίκευση, στην εφαρμογή, στην κριτική και στις λογικές διεργασίες και τον διδάσκουν να διατυπώνει τα διανοήματά του με τάξη, σαφήνεια, λιτότητα και ακρίβεια.

Αναπτύσσουν την παρατηρητικότητα, την προσοχή, τη δύναμη αυτοσυγκέντρωσης, την επιμονή, την πρωτοβουλία, τη δημιουργική φαντασία, την ελεύθερη σκέψη, καλλιεργούν την αίσθηση της αρμονίας, της τάξης και του ωραίου και διεγείρουν το κριτικό πνεύμα».

Ως προς τους άξονες γνωστικού περιεχομένου, τους γενικούς στόχους και τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης

Στους συνοπτικούς πίνακες του ΔΕΠΠΣ των Μαθηματικών και έπειτα από ενδελεχή μελέτη των στοιχείων των τριών στηλών, για όλες τις τάξεις του Δημοτικού, δεν εντόπισα καμία άμεση ή έμμεση διατύπωση-σχόλιο, ή έστω μια νύξη που να περιστρέφεται γύρω από ζητήματα και θέματα διαπολιτισμικής παιδείας. Όλοι οι άξονες γνωστικού περιεχομένου, οι γενικοί στόχοι και οι θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης αναφέρονται καθαρά σε μαθηματικά ζητήματα, δίνοντας το στίγμα της διδασκόμενης ύλης που πρέπει να καλυφθεί, κατά την φοίτηση στην βαθμίδα του Δημοτικού.

Η μόνη διασύνδεση, και για αυτό δεικτικά το επισημαίνω, μαθηματικού άξονα με την καθημερινή ζωή γενικότερα, είναι

αυτός των μετρήσεων της ΣΤ' Δημοτικού. Ως προς τους γενικούς στόχους:

- ✓ Να σταθεροποιούν τις γνώσεις τους σχετικά με τις συμβατικές μονάδες μήκους, μάζας, χρόνου, επιφάνειας και χωρητικότητας και να εξοικειώνονται με τις χρήσεις των μετρήσεων στην καθημερινή ζωή. Έμμεσα, οι μετρήσεις, ένα από τις πιο θεμελιώδεις και σημαντικές έννοιες των Μαθηματικών μπορούν να με την κατάκτηση της γνώσης τους να οδηγήσουν μαθητές «διαφορετικούς», εν δυνάμει αυριανούς πολίτες, σε καθημερινές καταστάσεις συνεργασίας, συναλλαγής και σχέσεων, μέσα από κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (π.χ., εργασία) που δημιουργούν τέτοιοι κοινοί κώδικες επικοινωνίας. Και αυτό ισχύει για πολλές μαθηματικές έννοιες, που θα μπορούσε κάλλιστα να τις αξιοποιήσει το συγκεκριμένο ΔΕΠΠΣ για να βάλει και αυτό το λιθαράκι του στη δόμηση μιας διαπολιτισμικής προσέγγισης του μαθήματος - όπως θα έπρεπε να γίνεται με όλα τα γνωστικά αντικείμενα - τόσο απαραίτητης και επιτακτικής στους χαλεπούς και ραγδαία μεταβαλλόμενους καιρούς που διανύουμε.

Οι θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης που σχετίζονται με το εν λόγω άξονα είναι οι παρακάτω:

Πολιτισμός. Είναι η κυρίαρχη έννοια-κλειδί που συνοδεύει το άτομο σε όλη την πορεία της ζωής του και είναι παγιωμένη σε κάθε πτυχή της προσωπικότητας και της ιδιοσυγκρασίας του. Επηρεάζει τον τρόπο θεώρησης των πραγμάτων και το πώς ο κάθε άνθρωπος ερμηνεύει τα μηνύματα από το περιβάλλον, στο οποίο αλληλεπιδρά με τους άλλους ανθρώπους.

Αλληλεπίδραση. Μια πολύ σημαντική έννοια που διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και όχι μόνο. Αυτή η έννοια αποτελεί θεμέλιο λίθο στην καθημερινή διαμόρφωση δυναμικών σχέσεων και συναλλαγών μεταξύ ετερόκλητων πολιτισμικά ατόμων ή ομάδων ατόμων από την τοπική έως την παγκόσμια κοινότητα.

**Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ (ΑΠΣ)**

Και στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του μαθήματος των Μαθηματικών, δεν περιλαμβάνονται, είτε άμεσα, είτε έμμεσα ειδικοί σκοποί που να λαμβάνουν υπόψη τις διαπολιτισμικές τάσεις που διαποτίζουν το πνεύμα των εκπαιδευτικών πρακτικών της εποχής μας. Σε ένα γνωστικό αντικείμενο που θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι είναι από τη γένεση της επιστήμης του διαπολιτισμικό, καθώς αποτελεί έναν κοινό κώδικα συμβόλων και επικοινωνίας για όλη την οικουμένη, δεν έχει καθόλου τονισθεί η διαπολιτισμική του διάσταση.

Μερικές αποσπασματικές και τυχαίες κατά κύριο λόγο αναφορές θα παραθέσουμε στη συνέχεια.

Ως προς τους στόχους, τις θεματικές ενότητες και τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

Στον Γ' Δημοτικού, στα προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας, παρατηρούμε και αναφέρουμε το εξής σχέδιο:

Θέμα: Η κατοικία μου.

Οι μαθητές εντοπίζουν γεωμετρικά σχήματα που βρίσκονται στον χώρο του σπιτιού τους. Εκπονούν ατομικές κατ' αρχήν και μετά ομαδικές εργασίες με εικαστική αποτύπωση στην οποία συγκρίνουν την κατοικία τους με άλλα είδη κατοικιών (π.χ. igloo).
Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Χώρος, Χρόνος, Ομοιότητα, Διαφορά, Πολιτισμός.

Στον άξονα **Αριθμοί και Πράξεις για την Ε' Δημοτικού**, στη στήλη των ενδεικτικών δραστηριοτήτων-οδηγιών, παρατηρούμε:

--Έκφραση σε μέτρα των διαστάσεων της γης και των αποστάσεων πρωτευουσών νομαρχιακών διαμερισμάτων (Γεωγραφία, Γλώσσα).

--Καταγράφουν τον πληθυσμό των μεγάλων κρατών και των ηπείρων. Συγκρίνουν, ζωγραφίζουν και διατάσσουν στην αριθμογραμμή.

--Καταγράφουν την έκταση των μεγάλων κρατών και ηπείρων. Κάνουν στρογγυλοποίηση, συγκρίνουν και διατάσσουν τους αριθμούς.

Αντίστοιχα, στον ίδιο άξονα για την ΣΤ' Δημοτικού, στη στήλη των ενδεικτικών δραστηριοτήτων-οδηγιών, παρατηρούμε:

--Συζήτηση για τον πληθυσμό Ηπείρων - Κρατών - πόλεων, όπου ο πληθυσμός εκφράζεται με τη βοήθεια των δυνάμεων του 10.

Επίσης, στον άξονα Συλλογή και Επεξεργασία Δεδομένων για την ΣΤ' Δημοτικού, στη στήλη των ενδεικτικών δραστηριοτήτων-οδηγιών, παρατηρούμε:

--Χρησιμοποιούν τις έννοιες της στατιστικής στις εκλογές στην τάξη τους. Συζητούν και καταγράφουν στατιστικούς όρους για τις Εκλογές στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή ένωση. (Συλλογή δεδομένων, κειμενογράφος, χρήση Διαδικτύου).

Τέλος, στην ΣΤ' Δημοτικού, στα προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας, παρατηρούμε και αναφέρουμε το εξής σχέδιο:

Θέμα: Κατασκευή πυραμίδας:

Οι μαθητές εργάζονται ομαδικά για τη συγκέντρωση πληροφοριών για τις πυραμίδες της Αιγύπτου, τον τρόπο κατασκευής τους και τις προσπάθειες που έγιναν για τον υπολογισμό του ύψους τους. Παρουσιάζουν τα ευρήματά τους και προσπαθούν να κατασκευάσουν ομοιώματα των πυραμίδων ή και δικές τους κατασκευές παρόμοιες.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Αλληλεπίδραση, Ομοιότητα, Διαφορά, Μεταβολή, Πολιτισμός.

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία:

Το σημείο που θα θέλαμε να εστιάσουμε και θα μπορούσε να λειτουργήσει ως εφαλτήριο για την εφαρμογή διαπολιτισμικών μεθόδων διδασκαλίας στο μάθημα των Μαθηματικών είναι το απόσπασμα εκείνο που εστιάζει στις σύγχρονες αντιλήψεις που πρέπει να διέπουν τη διδασκαλία και τη μάθηση των Μαθηματικών:

«Οι σύγχρονες αντιλήψεις σχετικά με τη διδασκαλία και μάθηση των Μαθηματικών θεωρούν τα Μαθηματικά όχι μόνο ως το αποτέλεσμα αλλά και τη δραστηριότητα μέσω της οποίας παράγεται το αποτέλεσμα αυτό. Με αυτή την έννοια τα Μαθηματικά δεν αποτελούν μόνο ένα σύστημα γνώσεων αλλά και μια διαδικασία σύλληψης, οργάνωσης και τεκμηρίωσης αυτών των γνώσεων.

Αν δεχτούμε, επομένως, ότι η διδασκαλία των Μαθηματικών δεν αφορά μόνο γνώσεις και κατάρκτηση ενός συγκεκριμένου επιπέδου ικανοτήτων, αλλά περιλαμβάνει διαδικασίες μάθησης που καλύπτουν τις διαστάσεις που έχουμε ήδη περιγράψει, οι στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης **εκφράζονται πληρέστερα με όρους δραστηριοτήτων**, παρά με όρους παρατηρήσιμων συμπεριφορών. Η επιλογή των δραστηριοτήτων γίνεται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια που αναφέρονται στους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης και η διατύπωσή τους επιτρέπει την εμπλοκή, εφόσον είναι δυνατόν, του συνόλου των μαθητών της τάξης.

Για τους μαθητές αυτό σημαίνει ότι έχουν την ευκαιρία να σκεφτούν και να ενεργήσουν στο δικό τους προσωπικό επίπεδο και να διατυπώσουν τους δικούς τους επιμέρους στόχους.

Για το δάσκαλο αυτό σημαίνει υψηλό βαθμό αυτενέργειας και πρωτοβουλίας. Πρέπει να είναι ικανός να διακρίνει πίσω από τη διατύπωση μιας δραστηριότητας τους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης και να τους προσαρμόσει στις ιδιαιτερότητες της τάξης του.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας των φυσικών επιστημών

Άλλο ένα ΔΕΠΠΣ, στο οποίο δεν έχει, ως προς το σκοπό της διδασκαλίας του, προβλέπει και εντάζει τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο περιεχόμενό του.

Τα μόνα σημεία που θα μπορούσαν, έστω έμμεσα, να χρησιμοποιηθούν ως έναυσμα πρακτικής εφαρμογής ενός τέτοιου είδους εκπαίδευσης, είναι αυτά που αναφέρονται παρακάτω:

«...στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή, με την προώθηση της ανεξάρτητης σκέψης, της αγάπης για εργασία, της ικανότητας για λογική αντιμετώπιση καταστάσεων και της δυνατότητας για επικοινωνία και συνεργασία με άλλα άτομα»

και

«...στη γνώση της οργάνωσης και των διαδικασιών του περιβάλλοντος (φυσικού και κοινωνικού) και στην απόκτηση της ικανότητας να συμμετέχει στις προσπάθειες για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων αξιοποιώντας τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχει αποκτήσει.

Στην απόκτηση της ικανότητας να επικοινωνεί, να συνεργάζεται με επιστημονικούς και κοινωνικούς φορείς, να συλλέγει και να ανταλλάσσει πληροφορίες, να παρουσιάζει τις σκέψεις ή τα συμπεράσματα από τις μελέτες του.

Στην απόκτηση βασικών γνώσεων, εξειδικευμένων πληροφοριών, μεθόδων και τεχνικών που συμβάλλουν στην κατανόηση της δομής του γεωγραφικού χώρου, στην κατανόηση και ερμηνεία των αλληλεξαρτήσεων και των αλληλεπιδράσεων γεωφυσικών και κοινωνικών παραγόντων, καθώς και στην αιτιολόγηση της ανάγκης αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπου και περιβάλλοντος».

**Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

Ως προς τους ειδικούς σκοπούς

Και οι ειδικοί σκοποί δεν καθορίζουν τίποτα συγκεκριμένο που να σηματοδοτεί την εμπλοκή διαπολιτισμικών στοιχείων στο μάθημα των Φυσικών Επιστημών. Οι παρακάτω επιλεγμένοι σκοποί μπορούν και εδώ να φανούν χρήσιμοι, στην προσπάθειά μας να προσαρμόσουμε μια πολύ συγκεκριμένη στοχοθέτηση στη διάθεσή μας, έτσι ώστε να αποκομίσουν μακράς διαρκείας οφέλη οι μαθητές σε ζητήματα πολιτισμικής διαφοροποίησης. Οι σκοποί αυτοί μας λένε συγκεκριμένα ότι θα συμβάλλουν:

- ✓ Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή, με την καλλιέργεια σ' αυτόν ανεξάρτητης σκέψης, αγάπης για εργασία, ικανότητας για λογική αντιμετώπιση καταστάσεων και δυνατότητας για επικοινωνία και συνεργασία με άλλα άτομα. Η καλλιέργεια ανεξάρτητου και κριτικού πνεύματος σε συνδυασμό με την ανάπτυξη επικοινωνιακών και

συνεργατικών ικανοτήτων είναι από τα ιδανικότερα εφόδια για διαπολιτισμικές προσεγγίσεις μεταξύ των μαθητών.

- ✓ **Στην καλλιέργεια ομαδικού και συλλογικού πνεύματος εργασίας για την επίτευξη κοινών στόχων.** *Επιπροσθέτως, η ομαδοσυνεργατική νοοτροπία και οι κοινοί στόχοι προάγουν το πολιτιστικό επίπεδο και το εμπλουτίζουν με οικουμενικές κοσμοθεωρίες και ευγενείς και θετικές αξίες απέναντι στο κοινωνικό σύνολο.*
- ✓ **Στην ανάπτυξη από το μαθητή ικανοτήτων και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων μέσα από τις πειραματικές και εργαστηριακές δραστηριότητες του μαθήματος,** *προκειμένου να γίνει ικανός να αξιολογεί τις επιστημονικές και τεχνολογικές εφαρμογές, ώστε ως μελλοντικός πολίτης να τοποθετείται κριτικά απέναντί τους και να αποφαινεται για τις θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις τους στην ατομική και κοινωνική υγεία και το περιβάλλον. Η κριτική προσέγγιση του μαθητή και μετέπειτα πολίτη στις επιστημονικές και τεχνολογικές εφαρμογές των φυσικών επιστημών σε έναν πλανήτη όπου τα κοινωνικοοικονομικά χάσματα ολοένα και διευρύνονται, μπορούν να του προσδώσουν μια εσωτερική φύση ακριβοδίκαιη και βαθιά ανθρωπιστική απέναντι σε όλους ανεξαιρέτως τους συνανθρώπους του που είναι μαζί με το αλληλένδετο, φυσικό περιβάλλον οι αποδέκτες αυτών των εφαρμογών.*

- ✓ Στη διαπίστωση από το μαθητή της συμβολής των Φυσικών Επιστημών στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου. Ως συνέχεια και απόρροια του προηγούμενου σκοπού, ο μαθητής, ο δυνητικός πολίτης θα πρέπει να μετέχει ενεργά και να συμβάλλει με τα υπόλοιπα μέλη του κοινωνικού συνόλου στη διαμόρφωση ενός υψηλού ποιοτικού επιπέδου ζωής για όλους.
- ✓ Στη γνώση από το μαθητή της οργάνωσης και των διαδικασιών του περιβάλλοντος και στην απόκτηση της ικανότητας να συμμετέχει στις προσπάθειες για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων αξιοποιώντας τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχει αποκτήσει. Η επίλυση των συλλογικών, κοινωνικών προβλημάτων και η ενεργός συμμετοχή στην αντιμετώπιση και επίλυση συμβάλλει στην συνεργασία, στην ενότητα και στο ξεπέρασμα των διαφορών, όταν υπάρχει κοινός σκοπός να υπηρετηθεί.

Ως προς τους στόχους. τις θεματικές ενότητες και τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

Στις στήλες του ΑΠΣ των Φυσικών Επιστημών, για τις δύο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού, όπου διδάσκεται το γνωστικό αυτό αντικείμενο υπό την επωνυμία «Ερευνώ και Ανακαλύπτω», τα δείγματα διαπολιτισμικής γραφής και πνεύματος είναι από ελάχιστα έως μηδαμινά, χωρίς κανένα προηγούμενο σχεδιασμό, καμιά πολιτική πρόθεση από την τότε (όταν συντάχθηκε) υπεύθυνη

πολιτική ηγεσία του υπουργείου Παιδείας. Οι στόχοι, οι θεματικές ενότητες και οι ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες περιγράφουν αποκλειστικά το γνωστικό κομμάτι του μαθήματος που θα διδαχθεί.

Γίνεται μια μικρή απόπειρα, στη συνέχεια, να απομονωθούν εκείνες οι αναφορές που θα μπορούσαν να αποβούν εποικοδομητικές.

Στις θεματικές ενότητες, λοιπόν, **«Τροφικές σχέσεις ανάμεσα στους οργανισμούς (απλές τροφικές αλυσίδες)» και «Προβλήματα του περιβάλλοντος από την παρέμβαση του ανθρώπου στις τροφικές αλυσίδες» της Ε' Δημοτικού, στη στήλη των ενδεικτικών δραστηριοτήτων-οδηγιών διαβάζουμε:**

- ✓ Συζητούν σχετικά με προβλήματα που δημιουργούνται από την εξαφάνιση ή μείωση του πληθυσμού κάποιου είδους και σχολιάζουν άρθρα, από εφημερίδες ή περιοδικά, σχετικά με το θέμα. *Βλέπουμε για άλλη μια φορά την αλληλεπίδραση φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, (άλλωστε το συγκεκριμένο μάθημα αποτελεί συνέχεια της Μελέτης Περιβάλλοντος), η οποία επηρεάζει άμεσα τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες.*

Η παραπάνω ενδεικτική δραστηριότητα-οδηγία παραπέμπει στους άξονες:

- ✓ Να προσδιορίζουν, στο άμεσο περιβάλλον τους, απλές τροφικές αλυσίδες, να τις περιγράψουν και να εντάξουν τον άνθρωπο σε αυτές. *Αλληλεπίδραση φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.*
- ✓ Να συσχετίζουν τις παρεμβάσεις του ανθρώπου στις τροφικές αλυσίδες με προβλήματα του περιβάλλοντος. *Και εδώ επίσης δίνεται έμφαση στην αλληλεπίδραση φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος*

Στην ίδια τάξη, στις θεματικές ενότητες της «**Εξοικονόμηση ενέργειας**» και της «**Ενέργεια στα οικοσυστήματα**», στη στήλη για τις **ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες** γίνονται αναφορές στα μείζονα οικολογικά προβλήματα της εποχής μας, όπως η ανακύκλωση και η καταστροφή των οικοσυστημάτων και πως το κοινωνικό περιβάλλον μπορεί να τα αντιμετωπίσει. Θα μπορούσε εδώ, πολύ έξυπνα να παρεμβληθεί μια διαπολιτισμική οπτική.

Από τα **προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας**, και για τις δύο τάξεις προτείνουμε:

Θέμα: Η διατροφή του σύγχρονου ανθρώπου.

Μέσα από την εκπόνηση ομαδικών εργασιών οι μαθητές προβληματίζονται για τις διατροφικές συνήθειες του σύγχρονου ανθρώπου. Απεικονίζουν, με τον τρόπο που οι ίδιοι επιλέγουν, το πεπτικό σύστημα του ανθρώπου και το «ταξίδι» της τροφής σε αυτό. Κατασκευάζουν παιχνίδια και προσομοιώσεις. Παράλληλα διακρίνουν τις τροφές σε κατηγορίες (λίπη, υδατάνθρακες κτλ.),

δημιουργούν πυραμίδες τροφών, απεικονίζουν διατροφικές συνήθειες με κριτήρια το χρόνο (ιστορική εξέλιξη), τον τόπο, το κοινωνικό πλαίσιο, τις θρησκευτικές συνήθειες, συμβουλευονται ειδικούς (διατροφολόγους). Μέσω της δραματοποίησης ή όποιου άλλου τρόπου επιλέξουν, προβάλλουν τις διατροφικές συνήθειες που είναι θετικές για τη διατήρηση της υγείας.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Σύστημα, Ισορροπία, Επικοινωνία.

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία.

Απομονώνεται ένα απόσπασμα από τη σχετική ενότητα του ΔΕΠΠΣ, το οποίο αναφέρεται στις σχέσεις των Φυσικών Επιστημών με το κοινωνικό περιβάλλον.

Προσωπικά, πιστεύω ότι αποτελεί μια πολύ καλή αφορμή, με όχημα τη διδακτική μεθοδολογία, να υπεισέρθει στο γνωστικό αντικείμενο μια διαπολιτισμική φιλοσοφία που πέρα από το γνωστικό κομμάτι της μάθησης και του πειραματισμού, θα δομηθεί σταδιακά μια σφαιρική και ολιστική αντίληψη στις συνειδήσεις του μαθητικού πληθυσμού που θα συνδέσει τις επιστημονικές εφαρμογές με τις κοινωνικές ανάγκες, βάσει μιας ομόφωνης, πραγματιστικής ηθικής και σεβασμού απέναντι σε δεοντολογικά προβλήματα ή κοινωνικοπολιτισμικές ιδιαιτερότητες που τυχόν θα εμφανιστούν. Το απόσπασμα αυτό υποστηρίζει τα εξής:

«...οι Φυσικές Επιστήμες, μέσω των εφαρμογών τους, σχετίζονται με όλους τους τομείς του κοινωνικού περιβάλλοντος. Το γεγονός

αυτό μπορεί να αξιοποιηθεί για να κινηθεί το ενδιαφέρον των μαθητών και να εξασφαλιστεί η ενεργή συμμετοχή τους στη μελέτη επιλεγμένων θεμάτων από κάθε αντικείμενο (με τη μέθοδο project), μέσω των οποίων επιδιώκεται η οριζόντια σύνδεση και ανάδειξη των σχέσεων, τόσο μεταξύ των Φυσικών Επιστημών όσο και μεταξύ αυτών και αντικειμένων άλλων γνωστικών περιοχών. Προσφέρονται, δηλαδή, για διαθεματικές προσεγγίσεις όπως αυτές περιγράφονται στο γενικό μέρος του Δ.Ε.Π.Π.Σ., με τις οποίες επιτυγχάνεται ολιστική προσέγγιση της γνώσης και δημιουργία, για το μαθητή, του ζητούμενου ενιαίου πλαισίου γνώσεων και δεξιοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνονται θέματα για επεξεργασία στο Α. Π. Σ. κάθε μιας από τις επιμέρους Φυσικές Επιστήμες».

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής

Η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή είναι ένα μάθημα που συναντάμε στις δύο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού, το οποίο όπως και το μάθημα των Φυσικών Επιστημών αποτελεί συνιστώσα του μαθήματος της Μελέτης Περιβάλλοντος που διδάσκεται στις τέσσερις πρώτες τάξεις. Το περιεχόμενό του θα μπορούσα μετά βεβαιότητας να ισχυριστώ και να υποστηρίξω ότι θα μπορούσε να αποτελέσει την εμπροσθοφυλακή για την μετάδοση και διδασκαλία διαπολιτισμικών, εκπαιδευτικών ιδεών. Αυτά όλα όμως σε θεωρητικό επίπεδο. Γιατί στην αντίπερα όχθη, αυτή της σχολικής πραγματικότητας, το υπάρχον γνωστικό αντικείμενο πάσχει από αναχρονισμό! Αναχρονισμό, όσον αφορά στο περιεχόμενο της διδακτέας ύλης και ειδικότερα το σχεδιασμό, τη δομή και τις θεματικές ενότητες των σχετιζόμενων συγγραμμάτων.

Επιχειρώντας, λοιπόν, μια ανάλυση του εν λόγω ΔΕΠΠΣ ως προς το σκοπό της διδασκαλίας, επιλέγονται και αντιγράφονται όλοι οι παρακάτω στόχοι, που κατά την προσωπική μου άποψη εναρμονίζονται πλήρως με το πνεύμα και τους σκοπούς της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης:

- ✓ η πνευματική ανάπτυξη, με την προώθηση της γνώσης και της κατανόησης του βαθύτερου νοήματος και σκοπού της ζωής και των οικουμενικών και διαχρονικών αξιών της

ανθρώπινης κοινωνίας, με απώτερο στόχο την εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή

- ✓ η ηθική ανάπτυξη, με την ενθάρρυνση των μαθητών ώστε να αξιολογούν με κριτικό πνεύμα θέματα ελευθερίας, ισότητας, δικαιοσύνης, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών τους στην κοινωνία
- ✓ η κοινωνική, οικονομική και πολιτική ανάπτυξη, με τη στήριξη των μαθητών ώστε να αποκτήσουν τη γνώση, την κατανόηση και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητα στοιχεία για την ελεύθερη, υπεύθυνη και ενεργό συμμετοχή τους στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι
- ✓ η πολιτισμική ανάπτυξη, με την ενίσχυση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών, τη συνειδητοποίηση της φύσης και του ρόλου των διαφόρων ομάδων στις οποίες ανήκουν, και την αποδοχή της διαφορετικότητας και του πλουραλισμού
- ✓ η ανάπτυξη της ελληνικής μας ταυτότητας και συνείδησης με βάση την εθνική και πολιτιστική μας κληρονομιά
- ✓ η καλλιέργεια των κοινωνικών σχέσεων και της κοινωνικής συνοχής, της ατομικής ευθύνης και της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Ως προς τους άξονες. τους γενικούς στόχους και τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης

Διαβάζοντας προσεκτικά τους γενικούς στόχους και τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης που παρατίθενται ανά άξονα σε αυτό το διαθεματικό πλαίσιο, διαπιστώνουμε ως προς τη μετάδοση μέσα από τη διδασκαλία διαπολιτισμικών μηνυμάτων και ιδεών ότι υπάρχουν κάποια σημεία προς γόνιμη αξιοποίηση.

☞ Για την Ε' Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Οι άξονες γνωστικού περιεχομένου που μας ενδιαφέρουν εδώ, είναι του ατόμου και της κοινωνίας, του ατόμου και της πολιτείας, του ατόμου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του ατόμου και της διεθνούς κοινότητας.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι αντίστοιχοι γενικοί στόχοι που μας ενδιαφέρουν για την έρευνά μας και διαμορφώνονται από τους παραπάνω άξονες είναι οι εξής:

- ✓ **Να αναγνωρίσουν τους ρόλους των ατόμων στις διάφορες ομάδες και θεσμούς και την αλληλεπίδραση ατόμου - ομάδας. Οι ρόλοι, η κοινωνική ένταξη, οι θεσμοί και οι αλληλεπιδράσεις είναι στοιχεία που διαφέρουν από χώρα σε**

χώρα και χαρακτηρίζουν εν πολλοίς το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον της καθεμιάς. Για να ενταχθεί λοιπόν κάποιος σε μια νέα για αυτόν χώρα, ή μια χώρα που δεν έχει γνωρίσει ακόμα πολιτισμικά, θα πρέπει να είναι γνώστης αυτών των ρόλων.

- ✓ **Να αναγνωρίσουν την ανάγκη της ύπαρξης του σχολείου για το άτομο και την κοινωνία. Η ύπαρξη του σχολείου, είτε σε ατομικό, είτε σε κοινωνικό επίπεδο είναι καθοριστικός παράγοντας για τη διαμόρφωση των θεμελιωδών δομών σε κάθε κοινωνία. Το σχολείο, σε πολύ μεγάλο βαθμό μπορεί να επηρεάσει το πολιτισμικό πλαίσιο ενός κράτους, ανάλογα με τους σκοπούς που προωθεί η εκάστοτε κυβερνητική πολιτική.**
- ✓ **Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για τους θεσμούς που υπάρχουν στο άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον. Οι θεσμοί, όπως προαναφέραμε και στους ρόλους, είναι και αυτοί σημαντικοί διαμορφωτές της πολιτισμικής φυσιολογίας μιας κοινωνίας.**
- ✓ **Να αναπτύξουν το σεβασμό για την οργάνωση των κοινωνιών. Ο σεβασμός πρέπει να υφίσταται από όλα τα μέλη μιας κοινωνίας για να μπορέσει να οργανωθεί και να λειτουργήσει σωστά. Βασική προϋπόθεση, να μην υπάρχουν αποκλεισμοί, εύνοιες σε θέματα δικαιοσύνης και δικαιωμάτων, διαχωρισμοί και περιθωριοποιήσεις.**

- ✓ Να υιοθετήσουν θετικές στάσεις για τους διαφορετικούς λαούς και τις διάφορες ομάδες που ζουν στη χώρα μας. Ένας άμεσα αναγνωρίσιμος διαπολιτισμικός στόχος που αποσκοπεί σε ενότητα και σύγκλιση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων.
- ✓ Να σέβονται και να εκτιμούν τις παραδόσεις, τις πεποιθήσεις, τις ιδέες των άλλων. Ο αλληλοσεβασμός, η αλληλεγγύη, η ανεκτικότητα και η ενσυναίσθηση αποτελούν βασικά συστατικά για να επιτύχει αυτός ο στόχος.

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στις δύο τελευταίες αυτές τάξεις θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που σχετίζονται με την διαπολιτισμική προοπτική που σχολιάσαμε στην ανάλυση των γενικών στόχων:

Πολιτισμός. Είναι η κυρίαρχη έννοια-κλειδί που συνοδεύει το άτομο σε όλη την πορεία της ζωής του και είναι παγιωμένη σε κάθε πτυχή της προσωπικότητας και της ιδιοσυγκρασίας του. Επηρεάζει τον τρόπο θεώρησης των πραγμάτων και το πώς ο κάθε άνθρωπος ερμηνεύει τα μηνύματα από το περιβάλλον, στο οποίο αλληλεπιδρά με τους άλλους ανθρώπους.

Ομοιότητα-διαφορά. Το χαρακτηριστικό που κινητοποιεί αυτές τις αλληλένδετες έννοιες είναι αυτό της σύγκρισης. Μας βοηθούν να

παρατηρούμε την έκφραση της διαφορετικής άποψης κι έκφρασης, καθώς επίσης και την ταύτιση αυτών μεταξύ ανθρώπων που συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν πολιτισμικά.

Αλληλεπίδραση. Μια πολύ σημαντική έννοια που διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και όχι μόνο. Αυτή η έννοια αποτελεί θεμέλιο λίθο στην καθημερινή διαμόρφωση δυναμικών σχέσεων μεταξύ ετερόκλητων πολιτισμικά ατόμων ή ομάδων ατόμων με αποτέλεσμα να εμφανίζονται θετικές εξελίξεις, τόσο σε επίπεδο επιρροών, όσο και σε επίπεδο ανταλλαγών ιδεών, στάσεων, αξιών και αντιλήψεων.

Σύστημα. Το περιβάλλον, μέσα στο οποίο κινούμαστε και δρούμε, δηλαδή σε συνδυασμό με το ανθρώπινο στοιχείο, είναι τα μέρη ενός συστήματος, όπου τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του είναι καθολικής και ισομερούς σημασίας.

Χώρος-χρόνος. Το χωροχρονικό πλαίσιο βοηθά να συλλέξουμε πληροφορίες και να εξάγουμε συμπεράσματα, για την ανθρώπινη παρουσία, ή για κάποια ομάδα ανθρώπων με κοινά ή μη πολιτισμικά χαρακτηριστικά σε βάθος χρόνου.

Επικοινωνία. Η διαδικασία προφορικής και γραπτής, αλλά και μη λεκτικής αλληλοσύνδεσης των ανθρώπων και διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Παρέχεται πλήθος επικοινωνιακών τεχνικών και εκφραστικών δυνατοτήτων σε κάθε άτομο ή κοινωνική ομάδα

για να διευρύνουν τον ορίζοντα των εμπειριών τους, ως αποτέλεσμα της ανταλλαγής πληροφοριών, γνώσεων, απόψεων και στάσεων με απώτερο σκοπό την ανεμπόδιστη και απροκατάληπτη γνωριμία και προσέγγιση διαφορετικών ανθρώπων και πολιτισμών.

Για την ΣΤ' Δημοτικού

Ως προς τους άξονες

Οι άξονες γνωστικού περιεχομένου που μας ενδιαφέρουν και εδώ, είναι του ατόμου και της κοινωνίας, του ατόμου και της πολιτείας, του ατόμου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του ατόμου και της διεθνούς κοινότητας.

Ως προς τους γενικούς στόχους

Οι αντίστοιχοι γενικοί στόχοι που μας ενδιαφέρουν για την έρευνά μας και διαμορφώνονται από τους παραπάνω άξονες είναι οι εξής:

- ✓ **Να εκτιμήσουν τη σημασία της δημοκρατίας.** *Το δημοκρατικό πολίτευμα διασφαλίζει την ελευθερία της έκφρασης, την ισηγορία και την ισονομία. Η δημοκρατία προάγει μια χώρα πολιτισμικά.*
- ✓ **Να αποκτήσουν επίγνωση της ευθύνης και της υποχρέωσης των πολιτών για ενεργό συμμετοχή στις κοινωνικές και**

πολιτικές διαδικασίες. Η παραπάνω ευθύνη και υποχρέωση, και μάλιστα στις μέρες μας με τα τόσα οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, αποτελεί άμεση προτεραιότητα. Το να είσαι ενεργός πολίτης αποτελεί μείζονα επιλογή, έτσι ώστε και να έχεις και άμεση γνώση και συνειδητοποίηση των τρεχόντων κοινωνικών ζητημάτων, αλλά και έχεις την νοοτροπία, σε συνεργασία με άλλους πολίτες και ομάδες, να ενεργείς έγκαιρα και αποτελεσματικά για την επίλυσή τους. Ένα τέτοιο ζήτημα είναι η μετανάστευση και η κοινωνική συνύπαρξη σε μια σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία.

- ✓ Να αντιληφθούν ότι η πολυπολιτισμικότητα επηρεάζει την κοινωνία μας και ότι η αναγνώριση και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν προϋπόθεση για την αρμονική συμβίωση. Είναι προφανής ο στόχος και οι προσδοκίες που αυτός γεννά από τους μαθητές και δυνητικούς πολίτες.
- ✓ Να κατανοήσουν τη σημασία της διαφύλαξης των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των λαών, στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής Ευρώπης, ως προϋπόθεση για ειρηνική, δημοκρατική και ισότιμη συνύπαρξη των χωρών - μελών. Ένας αυτονόητος διαπολιτισμικός στόχος, ο οποίος προκύπτει και μέσα από το ανάλογο πνεύμα που διέπει τις αρχές ίδρυσης και λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- ✓ Να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι σε όλους τους Ευρωπαίους συμπολίτες τους και διάθεση για συνεργασία και αλληλεγγύη. *Η συνεργασία και η αλληλεγγύη σε συνάρτηση με τη θετική στάση είναι οι προϋποθέσεις για να λειτουργήσει το ευρωπαϊκό πολυπολιτισμικό μοντέλο.*
- ✓ Να προβληματιστούν για τα διάφορα κοινωνικά προβλήματα στον παγκόσμιο χώρο. *Σήμερα, πολλά από τα κοινωνικά προβλήματα έχουν ξεπεράσει προ πολλού τα εθνικά σύνορα και έχουν παγκοσμιοποιηθεί. Η ανεργία, η πείνα, η μετανάστευση, το περιβάλλον είναι θέματα που απασχολούν από κοινού όλα τα κράτη της γης, καθώς αυτά αλληλεπιδρούν και αλληλεξαρτώνται.*

Ως προς τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης

Στις δύο τελευταίες αυτές τάξεις θα μπορούσαμε να παραθέσουμε τις παρακάτω έννοιες που σχετίζονται με την διαπολιτισμική προοπτική που σχολιάσαμε στην ανάλυση των γενικών στόχων:

Πολιτισμός. *Βλ. παραπάνω (για την Ε' Δημοτικού)*

Ομοιότητα-διαφορά. *Βλ. παραπάνω*

Αλληλεπίδραση. *Βλ. παραπάνω*

Σύστημα. *Βλ. παραπάνω*

Χώρος-χρόνος. *Βλ. παραπάνω*

Επικοινωνία. *Βλ. παραπάνω*

**Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ (ΑΠΣ)**

Ως προς τους ειδικούς σκοπούς

Αρκετοί από τους ειδικούς σκοπούς του ΑΠΣ του γνωστικού αντικειμένου της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, όπως είναι λογικό, συμβάλουν δυναμικά στην προώθηση και διαμόρφωση ενός πλαισίου, από όπου τα παιδιά θα έχουν την ευκαιρία να εισαχθούν στην ουσία μιας διαπολιτισμικής, εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι σκοποί αυτοί επιλέχθηκαν για να:

- ✓ **Να αποσαφηνίσουν έννοιες και να αποκτήσουν γνώσεις για την άμεση και ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα. Η οικοδόμηση μιας σφαιρικότερης αντίληψης οδηγεί στην καλύτερη αναγνώριση, στην αντικειμενικότερη κρίση και στην σοφότερη διαχείριση και αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων.**

- ✓ Να εσωτερικεύσουν αξίες και να αναπτύξουν στάσεις που σχετίζονται με το ήθος και τη συμπεριφορά του υπεύθυνου και ενεργού πολίτη, ο οποίος θα είναι ικανός να συμμετέχει κριτικά και δυναμικά στη λήψη αποφάσεων και στην υλοποίηση σχετικών πράξεων σε διαφορετικούς τύπους οργανωμένων κοινωνιών. *Όπως διατυπώθηκε και στους πίνακες του ΔΕΠΠΣ, ο υπεύθυνος πολίτης, όσο περισσότερο θα υιοθετείται ως στάση και τρόπος ζωής, τόσο πιο πολλά πολιτισμικά οφέλη θα αποκομίσει ο άνθρωπος και η παγκόσμια κοινότητα.*
- ✓ Να προσεγγίσουν, ειδικότερα, με τρόπο ολιστικό και διαθεματικό και να κατανοήσουν έννοιες, όπως είναι τα δικαιώματα του ανθρώπου, η δημοκρατία, η κοινωνική, οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη, η ειρήνη και η διεθνής συνεργασία και κατανόηση, ώστε να τις συσχετίσουν με τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους από το άμεσο τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο περιβάλλον. *Κατανοώντας τέτοιες έννοιες, αλλά και οικειοποιώντας τις, ο άνθρωπος είτε ατομικά, είτε μετέχοντας σε κοινωνικές ομάδες θα μπορέσει να κινηθεί προς ένα πρότυπο κοινωνίας πιο ουμανιστικό και χωρίς προκαταλήψεις και στερεότυπα.*
- ✓ Να καλλιεργήσουν το σεβασμό προς την ετερότητα, να αναπτύξουν πρακτικές αποδοχής της διαφορετικότητας, να κατανοήσουν την έννοια του πολίτη και να συνειδητοποιήσουν το ρόλο του Έλληνα πολίτη. *Μια άμεσα*

διατυπωμένη διαπολιτισμική αντίληψη ως προς το πρώτο σκέλος της, όπου πολύ ορθά τονίζονται οι πρακτικές αποδοχής της διαφορετικότητας.

- ✓ **Να αντιμετωπίζουν με κριτικό τρόπο και να τοποθετούνται ενεργά σε θέματα κοινωνικά που εμφανίζονται σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.** *Το κριτικό πνεύμα που μέσα από λογικά και τεκμηριωμένα επιχειρήματα αμφισβητεί και αντιπροτείνει εναλλακτικές προτάσεις για κοινωνικά θέματα σε όλα τα επίπεδα, μπορεί να γεφυρώσει και να αμβλύνει όλων των ειδών τις διαφορές, συμπεριλαμβανομένων και των πολιτισμικών.*

Ως προς τους στόχους, τις θεματικές ενότητες και τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

Οι τρεις στήλες που πλακισώνουν το ΑΠΣ της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον ως προς αυτά που προτείνουν για θέματα που άπτονται της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και αποτελούν ζητούμενο αυτής της εργασίας.

Κατόπιν προσεκτικής επιλογής, επιλέχθηκαν να αναφερθούν τα παρακάτω σημεία:

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ

«Οικογένεια και κοινωνία»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να διερευνήσουν την εξελικτική πορεία του θεσμού της οικογένειας και να εντοπίσουν τις αλλαγές που επήλθαν τα τελευταία χρόνια στη δομή της, στον τρόπο και τα μέσα ικανοποίησης των αναγκών της.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Κοινωνικές και πολιτισμικές διαφοροποιήσεις (η ζωή τωντσιγγάνων, των μεταναστών, των Ελλήνων της διασποράς).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες και οδηγίες

- ✓ Αναζητούν υλικό (κείμενα, φωτογραφίες) για τη ζωή των οικογενειών σε άλλες χώρες ξεκινώντας από τις οικογένειες των αλλοδαπών συμμαθητών τους. Ταξινομούν το υλικό ανάλογα με τις γεωγραφικές περιοχές προέλευσης, το καταγράφουν και το παρουσιάζουν με ποικίλους τρόπους έκφρασης και τέλος συζητούν για τις ομοιότητες και διαφορές που εμφανίζονται στις διάφορες περιπτώσεις.

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

«Το Έθνος και το Κράτος»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εισαχθούν στην έννοια του κράτους.

- ✓ Να κατανοήσουν τους τρόπους άσκησης της κρατικής εξουσίας μέσα από συγκεκριμένους φορείς και θεσμούς.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Τα χαρακτηριστικά του ελληνικού λαού, ομάδες που ζουν μέσα στα όρια του ελληνικού κράτους (μειονότητες αλλοδαποί), οι Έλληνες της διασποράς.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες και οδηγίες

- ✓ Αναγνωρίζουν και δείχνουν σ' ένα χάρτη της Ελλάδας τα όρια του ελληνικού κράτους και τα γειτονικά κράτη και συζητούν για τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των Ελλήνων πολιτών, καθώς και των άλλων ομάδων που ζουν στην Ελλάδα.
- ✓ Συλλέγουν και ταξινομούν κείμενα και φωτογραφικό υλικό που αναφέρονται στην έννοια του κράτους και στους τρόπους άσκησης της εξουσίας σε διάφορες μορφές κρατικής οργάνωσης στο χώρο ή στο χρόνο (η Ελλάδα άλλοτε και σήμερα, η Ελλάδα και οι γειτονικές χώρες κλπ.)

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

«Ο ευρωπαίος πολίτης»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εισαχθούν στις έννοιες των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του πολίτη στο πλαίσιο της Ε.Ε.
- ✓ Να αναγνωρίσουν τη σημασία της ευρωπαϊκής διάστασης των δικαιωμάτων τους ως πολιτών.
- ✓ Να κατανοήσουν τη σημασία της διαφύλαξης των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των λαών, στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής Ευρώπης.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Ο Έλληνας ως πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (κινητικότητα μαθητών, φοιτητών, εργαζομένων κ.ά.).
- ✓ Οι λαοί και οι πολιτισμοί των κρατών - μελών της Ε.Ε. (κοινά σημεία και διαφορές).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

- ✓ Επισκέπτονται, συναντούν και ανταλλάσσουν πληροφορίες με μαθητές γειτονικών σχολείων που συμμετέχουν σε δράσεις του προγράμματος Comenius, Socrates, κλπ.
- ✓ Αναζητούν και καταγράφουν παραμύθια, ήρωες κόμικς, παιχνίδια κ.ά. των κρατών - μελών της Ε.Ε. και τα συνδέουν με τον πολιτισμό και τις παραδόσεις κάθε λαού. Τα παρουσιάζουν σε εκδήλωση με θεατρικά δρώμενα, κατασκευές, πίνακες, κείμενα κ.λπ.

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

«Το άτομο και η διεθνής κοινότητα»

«Τα παγκόσμια προβλήματα στη σημερινή διεθνή κοινότητα»

«Τα δικαιώματα του ανθρώπου»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα της συνεργασίας μεταξύ των κρατών και να εκτιμήσουν τη σημασία της για την ανάπτυξη και την ευημερία του συνόλου.
- ✓ Να αναγνωρίσουν και να ομαδοποιήσουν βασικά διεθνή προβλήματα.
- ✓ Να αναγνωρίσουν ότι υπάρχουν κοινά δικαιώματα για όλους τους λαούς της γης και να κατανοήσουν την αναγκαιότητα διαφύλαξής τους.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Η ικανοποίηση της ανάγκης να ανήκει κανείς σε ένα ευρύτερο σύνολο, άλλοτε και σήμερα (αμφικτιονίες - συμμαχίες - συμπολιτείες - Ε.Ε.)
- ✓ Η αναγκαιότητα συνεργασιών (οικονομικών, κοινωνικών, θρησκευτικών, πολιτιστικών) και υποστήριξης. Οφέλη, προβλήματα.
- ✓ Παγκόσμια προβλήματα σε σχέση με το άτομο, τις κοινωνικές ομάδες και τα κράτη: (πόλεμοι / συγκρούσεις, βία στο σχολείο, φτώχεια, παιδική εργασία).

- ✓ Τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων και η ευθύνη των κρατών και του ατόμου.
- ✓ Η προώθηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου μέσα από τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του παιδιού και η υποστήριξη των δικαιωμάτων άλλων ομάδων (Α.Μ.Ε.Α., μετανάστες, πρόσφυγες, γυναίκες κ.ά.).
- ✓ Παγκόσμια προβλήματα σε σχέση με το άτομο, τις κοινωνικές ομάδες και τα κράτη: (πόλεμοι / συγκρούσεις, ρατσισμός, βία, ξενοφοβία, ναρκωτικά, επιδημικές ασθένειες).

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

- ✓ Ετοιμάζουν ένα χρονολόγιο, για να παρουσιάσουν διαχρονικά συνεργασίες μεταξύ κρατών.
- ✓ Χωρίζονται σε ομάδες και αναζητούν κείμενα της ελληνικής ή ξένης λογοτεχνίας, σύγχρονα ή παλαιότερα (θεατρικά, ποιήματα, πεζά) που αναφέρονται σε διεθνή προβλήματα όπως είναι ο πόλεμος, η παιδική εργασία κ.λπ. Συζητούν για αυτά ή και τα παρουσιάζουν μέσα από θεατρικά δρώμενα ή παιχνίδια ρόλων.
- ✓ Εκτελούν σχέδιο εργασίας με θέμα «Παρέα με τους άλλους» όπου διερευνούν και παρουσιάζουν με ποικίλους τρόπους (θεατρικό παιχνίδι, έκθεση, εικαστικές κατασκευές) τρόπους αρμονικής συμβίωσης μέσα από κοινές ή μη κοινές συνήθειες σχετικές με τις γιορτές, τα παιχνίδια, τις διατροφικές συνήθειες κ.ά. που εμφανίζονται σε ομάδες ή λαούς

ανεξάρτητα από εθνικές, θρησκευτικές, γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

«Η οργάνωση και λειτουργία του κράτους»

«Τα παγκόσμια προβλήματα στη σημερινή διεθνή κοινότητα»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να μελετήσουν τη δομή και των πολιτευμάτων και να συμπεράνουν για τον τρόπο διακυβέρνησης που προκύπτει από αυτά.
- ✓ Να αναγνωρίζουν τις δομές της Ελληνικής Δημοκρατίας, τους ρόλους, και τους κανόνες λειτουργίας της.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Το άτομο και τα πολιτικά του δικαιώματα: Έλληνες πολίτες, μειονότητες και οικονομικοί μετανάστες στην Ελλάδα.
- ✓ Ρατσισμός και ξενοφοβία.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

- ✓ Διοργάνωση εκδηλώσεων, εκθέσεων κτλ.: α) κατά του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων, β) για την ανάδειξη της ελληνικής και ξένης πολιτιστικής δημιουργίας.
- ✓ Επιλέγουν ένα επίκαιρο θέμα και χωρίζονται σε ομάδες με σκοπό να καταγράψουν τον τρόπο παρουσίασής του τόσο

από τον έντυπο όσο και από τον ηλεκτρονικό τύπο και συζητούν πώς ο τρόπος αυτός επηρεάζει την κοινή γνώμη.

➤ **Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας**

Θέμα: Η οικογένεια στον κόσμο:

Οργάνωση ομαδικών εργασιών με στόχο τη συλλογή πληροφοριών για το θεσμό διαχρονικά και διακρατικά, την ανεύρεση και σύγκριση εικόνων, κειμένων και τραγουδιών, την παρουσίαση των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων των μελών της οικογένειας, την άσκηση των ρόλων των μελών της κ.λπ.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Χώρος-Χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Σύστημα κ.λπ.

Θέμα: Το σχολείο στην Ευρωπαϊκή Ένωση:

Οργάνωση ομαδικών εργασιών με έργο τη συλλογή πληροφοριών και στοιχείων για το θεσμό διαχρονικά στις διάφορες χώρες της Ε.Ε., διερεύνηση των ομοιοτήτων και των διαφορών, δημιουργία διαγραμμάτων, στατιστικών πινάκων, εικαστική απόδοση με διάφορους τρόπους κ.λπ.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Χώρος-Χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Σύστημα.

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία

Από τις μεθοδολογικές οδηγίες που δίνονται για το γνωστικό αντικείμενο της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, επιλέγουμε για την εργασία μας να επισημάνουμε τις εξής;

- ✓ Τα παιχνίδια ρόλων και η δραματοποίηση θεωρούνται απαραίτητα, ώστε να αποσαφηνίζονται έννοιες και να επιτυγχάνεται η πληρέστερη κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας.
- ✓ Αποτελεσματική δραστηριότητα θεωρείται ο σχεδιασμός και η πραγματοποίηση επιτόπιας έρευνας για την επίλυση πραγματικών προβλημάτων στο άμεσο περιβάλλον των μαθητών, ώστε να προωθείται η κατανόηση αντίστοιχων προβλημάτων στο ευρύτερο (εθνικό, διεθνές) περιβάλλον.
- ✓ Χρήσιμη προσέγγιση είναι η ανάλυση μιας περίπτωσης (π.χ. η ιστορία ενός μικρού παιδιού που εργάζεται σε μια χώρα του αναπτυσσόμενου κόσμου ή η ιστορία μιας οικογένειας που αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το χωριό της εξαιτίας πολέμου κ.λπ.) για την κατανόηση κοινωνικών προβλημάτων και την ευαισθητοποίηση των μαθητών.
- ✓ Απαραίτητη είναι η χρήση ποικίλων πηγών και μέσων και ιδιαίτερα των νέων τεχνολογιών για την αναζήτηση, συλλογή, επιλογή και παρουσίαση πληροφοριών.
- ✓ Προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται και στη διοργάνωση ομαδικών συζητήσεων στην τάξη, συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης (ορισμένοι μαθητές συζητούν και οι συμμαθητές

τους, που αποτελούν το ακροατήριο, παρακολουθούν και παρεμβαίνουν με ερωτήσεις ή τοποθετήσεις), συνεντεύξεων κ.λπ. για θέματα που σχετίζονται με το περιεχόμενο του μαθήματος, ώστε οι μαθητές να ασκηθούν σε δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας (π.χ. κανόνες διαλόγου, προσεκτική ακρόαση, επιχειρηματολογία, έκφραση αντίθετης άποψης, διαχείριση και επίλυση συγκρούσεων, καταμερισμός εργασίας, ανάληψη κάποιας υπευθυνότητας κ.λπ.), να παίρνουν θέση σε ζητήματα που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της συζήτησης και να μην παραμένουν παθητικοί θεατές των όσων συμβαίνουν. Τέλος, να ενθαρρύνονται να συμμετέχουν ενεργά στην εξεύρεση λύσεων.

- ✓ Χρήσιμη είναι η πρόσκληση στο σχολείο ειδικών (όπως επιστήμονες, επαγγελματίες, πολιτικοί, συγγραφείς κ.ά.) και εκπροσώπων οργανισμών, οργανώσεων και συλλόγων (UNESCO, UNICEF, Ε.ΚΕ.ΒΙ., Προστασία περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς κ.λπ.) για ενημέρωση, ώστε να διευκολυνθεί το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία.
- ✓ Πρέπει να ενθαρρύνεται η ανάληψη πρωτοβουλιών από τους ίδιους τους μαθητές για την οργάνωση εκδηλώσεων, ώστε να συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας για θέματα που αφορούν το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον με αναφορές σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο (π.χ. δικαιώματα παιδιών, ζώντας παρέα με «άλλους» κ.ά.).

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας της Μουσικής Αγωγής

Η Μουσική Αγωγή είναι ένα μάθημα που όπως γράφουν οι συντάκτες του ΔΕΠΠΣ, έχει ως σκοπό μέσα από τη διδασκαλία να αναδειχθεί «πρωταρχικά η ανάπτυξη και καλλιέργεια της ικανότητας για αισθητική απόλαυση κατά την ακρόαση, εκτέλεση και δημιουργία μουσικής ως μιας από τις εκδηλώσεις καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργικότητας του ανθρώπου. Μέσω αυτού του σκοπού και παράλληλα προς αυτόν, η μουσική αγωγή αποβλέπει στη γενικότερη καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της προσωπικότητας των μαθητών, μέσα από την ενεργητική ακρόαση, τις δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης».

Δεν βρίσκουμε τίποτα πίσω από αυτό το σκοπό που να μας παραπέμπει κατά κάποιο τρόπο σε διαπολιτισμικές ερμηνείες. Σίγουρα, όμως ο γράφων μαζί με τη συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων πιστεύει ότι η μουσική γλώσσα ήταν, είναι και θα είναι πάντα αυτή η ισχυρή δύναμη που θα διαλύει πολλές φορές μίσση, διαφορές και προκαταλήψεις και με το μαγικό της κώδικα επικοινωνίας θα φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά.

Ως προς τους άξονες, τους γενικούς στόχους και τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης

Στις στήλες του συνοπτικού πίνακα του ΔΕΠΠΣ Μουσικής έχουμε να επισημάνουμε τα παρακάτω μέσα από τα δύο επίπεδα (1^ο επίπεδο: νηπιαγωγείο και Α' και Β' τάξεις Δημοτικού, 2^ο επίπεδο: Γ', Δ', Ε', ΣΤ' τάξεις Δημοτικού) που διδάσκονται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση:

ω 2^ο Επίπεδο (Γ', Δ', Ε' και ΣΤ' τάξεις του Δημοτικού)

Ως προς τους άξονες

Οι άξονες που μας ενδιαφέρουν είναι ο «Έλεγχος ήχων μέσω δεξιοτήτων στο τραγούδι και στο παίξιμο οργάνων. Δεξιότητες εκτέλεσης» και «Ακρόασης και εφαρμογής γνώσης».

Ως προς γενικούς στόχους (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

- ✓ Να τραγουδούν και να παίζουν μουσική από διάφορες εποχές και κουλτούρες. *Παίζοντας μουσική από διαφορετικές κουλτούρες, ένας μαθητής διευρύνει τους πολιτισμικούς του ορίζοντες.*
- ✓ Να κατανοήσουν την επίδραση που ασκεί ο χρόνος και ο χώρος στη δημιουργία, εκτέλεση και ακρόαση της μουσικής. *Η επίδραση του χωροχρονικού πλαίσιο βοηθάει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν πόσο καθοριστικοί είναι οι κοινωνικοί*

και πολιτισμικοί παράγοντες στη διαμόρφωση του και κατ' επέκταση στη μουσική δημιουργία.

Ως προς τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης

Πολιτισμός. *Είναι η κυρίαρχη έννοια-κλειδί που συνοδεύει το άτομο σε όλη την πορεία της ζωής του και είναι παγιωμένη σε κάθε πτυχή της προσωπικότητας και της ιδιοσυγκρασίας του. Επηρεάζει τον τρόπο θεώρησης των πραγμάτων και το πώς ο κάθε άνθρωπος ερμηνεύει τα μηνύματα από το περιβάλλον, στο οποίο αλληλεπιδρά με τους άλλους ανθρώπους.*

Παράδοση. *Το σύνολο ηθών και εθίμων, στάσεων και αντιλήψεων που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς ενός ατόμου. Η κατανόηση και ο σεβασμός της παράδοσης του καθενός δημιουργεί ευοίωνες συνθήκες προσέγγισης, μεταξύ ανθρώπων με διαφορετικές αφετηρίες.*

Αλληλεπίδραση. *Μια πολύ σημαντική έννοια που διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και όχι μόνο. Αυτή η έννοια αποτελεί θεμέλιο λίθο στην καθημερινή διαμόρφωση δυναμικών σχέσεων μεταξύ ετερόκλητων πολιτισμικά ατόμων ή ομάδων ατόμων με αποτέλεσμα να εμφανίζονται θετικές εξελίξεις, τόσο σε επίπεδο επιρροών, όσο και σε επίπεδο ανταλλαγών ιδεών, στάσεων, αξιών και αντιλήψεων.*

Σύστημα. Το περιβάλλον, μέσα στο οποίο κινούμαστε και δρούμε, δηλαδή σε συνδυασμό με το ανθρώπινο στοιχείο, είναι τα μέρη ενός συστήματος, όπου τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του είναι καθολικής και ισομερούς σημασίας.

Χώρος-χρόνος. Το χωροχρονικό πλαίσιο βοηθά να συλλέξουμε πληροφορίες και να εξάγουμε συμπεράσματα, για την ανθρώπινη παρουσία, ή για κάποια ομάδα ανθρώπων με κοινά ή μη πολιτισμικά χαρακτηριστικά σε βάθος χρόνου.

Επικοινωνία. Η διαδικασία προφορικής και γραπτής, αλλά και μη λεκτικής αλληλοσύνδεσης των ανθρώπων και διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Παρέχεται πλήθος επικοινωνιακών τεχνικών και εκφραστικών δυνατοτήτων σε κάθε άτομο ή κοινωνική ομάδα για να διευρύνουν τον ορίζοντα των εμπειριών τους, ως αποτέλεσμα της ανταλλαγής πληροφοριών, γνώσεων, απόψεων και στάσεων με απώτερο σκοπό την ανεμπόδιστη και απροκατάληπτη γνωριμία και προσέγγιση διαφορετικών ανθρώπων και πολιτισμών.

**Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ (ΑΠΣ)**

Ως προς τους ειδικούς σκοπούς

Οι ειδικοί σκοποί του συγκεκριμένου ΑΠΣ που θα επιλέξουμε να προσεγγίσουμε μέσα από μια διαπολιτισμική ματιά είναι οι παρακάτω:

- ✓ **Να κατανοήσουν βασικά στοιχεία και έννοιες της θεωρίας, της μορφολογίας και της ιστορίας της μουσικής. Οι πληροφορίες αυτές θα προσφέρουν μέσα από τον κόσμο της μουσικής, ένα «παράθυρο» ανοιχτό, τόσο σε χρόνο, όσο και σε χώρο στο οικουμενικό τοπίο αυτής της τέχνης.**
- ✓ **Να συνειδητοποιήσουν τη σχέση της μουσικής με τις άλλες Τέχνες και τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο σχολείο. Ο συσχετισμός της μουσικής με τις άλλες τέχνες και τα άλλα γνωστικά αντικείμενα, πέρα από τη συνειδητοποίηση του εύρους της επιρροής της, συντελεί στο να διαμορφώσουν τα παιδιά μια ολιστική και σφαιρική αντίληψη για αυτή τη μορφή τέχνης και τη βαρύνουσα σημασία συνεισφοράς της στον πολιτισμό και τις ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις και σχέσεις.**
- ✓ **Να αναπτύξουν, μέσω της Μουσικής, πνεύμα συνεργασίας, υπευθυνότητας, πειθαρχίας και επικοινωνίας, στοιχείων απαραίτητων για την κοινωνικοποίησή τους. Η συμβολή της**

μουσικής στην κοινωνικοποίηση των ανθρώπων είναι αδιαμφισβήτητη. Οι προαναφερθείσες αξίες μπορούν να ενισχύσουν τους ανθρώπους που ως μέλη μιας κοινωνίας έχουν τη θετική πρόθεση να μικρύνουν τις πολιτισμικές αποστάσεις με άλλες αποστάσεις και να τις προσεγγίσουν ειρηνικά.

Ως προς τους στόχους, τις θεματικές ενότητες και τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

Μέσα από μια λεπτομερή εξέταση του πίνακα του ΑΠΣ της Μουσικής Αγωγής παρατηρούμε ελάχιστες και τυχαίες αναφορές που να υποδηλώνουν διαπολιτισμικής φύσεως παραπομπές. Το ΑΠΣ επικεντρώνεται καθαρά, και στα δύο επίπεδα σε μουσικολογικά και μουσικοτεχνικά στοιχεία που θα πρέπει να ακολουθούνται κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της μουσικής.

Οι εξαιρέσεις, λοιπόν, που θα αναφέρουμε είναι οι εξής:

«Έλεγχος ήχων μέσω δεξιοτήτων στο τραγούδι και στο παίξιμο οργάνων- Δεξιότητες εκτέλεσης»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να τραγουδούν και να παίζουν κομμάτια από διάφορες εποχές, τόπους και πολιτισμούς, με αυξανόμενο έλεγχο των μουσικών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένου και του ηχοχρώματος.

- ✓ Να εκτελούν διάφορα είδη (στυλ) μουσικής, ερμηνεύοντας διάφορα σημεία, σύμβολα και συνθήματα.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Παρουσίαση εκτελέσεων σε κοινό.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες και οδηγίες

- ✓ Μαθαίνουν μια ομάδα τραγουδιών και κομματιών για μια επέτειο που γιορτάζεται στην Ελλάδα ή σε άλλη χώρα.
- ✓ Ακούν αποσπάσματα έργων διαφορετικών περιόδων και περιοχών.
- ✓ Τραγουδούν μέρη τραγουδιών διαφόρων περιοχών και εποχών.

«Ανταπόκριση και αναθεώρηση-Δεξιότητες αξιολόγησης»

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να ακούν μια ποικιλία ειδών μουσικής από διάφορα στυλ και κουλτούρες, του παρελθόντος και του παρόντος και να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά και τα ξεχωριστά τους στοιχεία.
- ✓ Να ξεχωρίζουν διαφορές στον ήχο, την υφή και τα ρυθμικά και μελωδικά πρότυπα σε διάφορα είδη μουσικής.
- ✓ Να αναγνωρίζουν και να δείχνουν γνώση ποικιλίας μουσικών ειδών.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Εξερεύνηση και επεξήγηση ιδεών και συναισθημάτων για τη μουσική, με χρησιμοποίηση χορού, εκφραστικής γλώσσας και μουσικού λεξιλογίου.

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες και οδηγίες

- ✓ Με απλούς όρους συζητούν για τα ιστορικά, κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία της μουσικής που έχουν τραγουδήσει και χορέψει.
- ✓ Ακούν και αναγνωρίζουν διαφορετικά όργανα μέσα από ένα σύνολο κρουστών.
- ✓ Συζητούν την καταλληλότητα της μουσικής που χρησιμοποιείται στα τηλεοπτικά κινούμενα σχέδια.
- ✓ Αναγνωρίζουν μεμονωμένους ρυθμούς σε παίξιμο αφρικανικού τύμπανου.
- ✓ Συζητούν για διασκευές γνωστών τραγουδιών.

➤ Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Παραδοσιακή μουσική της Ελλάδας:

Συλλογή και εκμάθηση παραδοσιακών τραγουδιών και χορών από τα διάφορα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας μας. Σύνδεσή τους με τοπικά έθιμα και με ιστορικά γεγονότα. Συλλογή εικόνων με τις παραδοσιακές στολές κάθε διαμερίσματος. Κατασκευή ενός άλμπουμ με εικόνες από τα διάφορα διαμερίσματα, τις αντίστοιχες τοπικές ενδυμασίες, από τα μουσικά όργανα που

χρησιμοποιούνται στην τοπική παραδοσιακή μουσική και από ηχογραφήσεις των παραδοσιακών τοπικών τραγουδιών. Κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων, που μοιάζουν μ' αυτά της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής και χρησιμοποίησή τους για την εκτέλεση των τραγουδιών.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Ήχος, παράδοση, πολιτισμός, επικοινωνία.

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία

Επιλέχθηκαν δύο μικρά ενδεικτικά αποσπάσματα που μπορούν να προσδώσουν, μεθοδολογικά, διαπολιτισμικό χαρακτήρα στο μάθημα της διδασκαλίας της μουσικής. Τα παραθέτουμε ευθύς αμέσως:

«...βασικός στόχος του προγράμματος είναι η εξοικείωση με τα βασικά χαρακτηριστικά του ήχου, η αντίληψη και η κατανόησή τους από τα παιδιά. Έμφαση, επίσης, δίνεται στην επιδίωξη να αναπτύξουν τα παιδιά την ικανότητά τους ν' ακούν μουσική, ν' αυτοσχεδιάζουν και να δημιουργούν τα δικά τους έργα. Στόχος ακόμα είναι να αποκτήσουν με βιωματικό τρόπο ένα απόθεμα αντιπροσωπευτικών μουσικών εικόνων μέσα από διάφορες δραστηριότητες, όπως τραγούδια, ακρόαση πολλών και διαφορετικών ειδών μουσικής, χρήση μουσικών οργάνων (αυτοσχέδιων ή όχι), μουσικά παιχνίδια κ.ά.»

«...όπου υπάρχουν δάσκαλοι μουσικής, μπορούν, μεταξύ των άλλων, να δημιουργηθούν φωνητικά και ορχηστρικά μουσικά σύνολα και έτσι τα παιδιά ν' ασχολούνται με τη μουσική πιο δημιουργικά. Αν δεν υπάρχει δάσκαλος μουσικής και το μάθημα της μουσικής διδάσκεται από το δάσκαλο της τάξης, σκόπιμο είναι να χρησιμοποιούνται διάφορα οπτικοακουστικά μέσα, όπως προγράμματα τηλεοράσεως ή ραδιοφώνου. Αυτό το υλικό είναι χρήσιμο μόνο και εφόσον εντάσσεται στο πρόγραμμα με προσοχή και μεθοδικότητα. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι μερικά σχολεία έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν στα παιδιά υπολογιστές και ηλεκτρονικά όργανα, ευκαιρία που πρέπει οπωσδήποτε να αξιοποιείται. Βέβαια, χρειάζεται να επισημάνουμε ότι και μερικοί δάσκαλοι της τάξης έχουν την ικανότητα να οργανώνουν χορωδίες και μικρά μουσικά σύνολα για να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες των διαφόρων εκδηλώσεων της σχολικής ζωής. Επιπλέον σήμερα, σε πολλά σχολεία όπου φοιτούν παιδιά από διάφορες χώρες, μπορούν να αναπτυχθούν δραστηριότητες που θα περιλαμβάνουν μουσική από διαφορετικούς πολιτισμούς».

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ως προς το σκοπό της διδασκαλίας της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση δε διδάσκεται ως μάθημα, αλλά εφαρμόζεται με τη μορφή προγραμμάτων στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Οι συντάκτες του μας πληροφορούν ότι ως σκοπό έχει «να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του, να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που συνδέονται με αυτό και να δραστηριοποιηθούν με ειδικά προγράμματα, ώστε να συμβάλουν στη γενικότερη προσπάθεια αντιμετώπισής τους. Ως εκπαιδευτική διαδικασία / δραστηριότητα οδηγεί στη διασαφήνιση εννοιών, την αναγνώριση αξιών, την ανάπτυξη / καλλιέργεια ψυχοκινητικών δεξιοτήτων και στάσεων που είναι απαραίτητες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και στη διαμόρφωση κώδικα συμπεριφοράς γύρω από τα προβλήματα που αφορούν στην ποιότητα του περιβάλλοντος σε ατομικό και στη συνέχεια σε ομαδικό/ κοινωνικό επίπεδο».

Ως προς το διαπολιτισμικό μας ενδιαφέρον, ούτε και εδώ, πέρα από τις γνωστές αναφορές για τις αλληλεπιδράσεις και τις αλληλεξαρτήσεις φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και τον αντίκτυπό τους στον άνθρωπο, τόσο σε ατομικό, όσο και στο κοινωνικό επίπεδο, δεν εντοπίζουμε κάποια σχετική αναφορά.

Ως προς τους άξονες, τους γενικούς στόχους και τις θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης

Στις στήλες του συνοπτικού πίνακα του ΔΕΠΠΣ Μουσικής έχουμε να επισημάνουμε τα παρακάτω:

Ως προς τους άξονες

Οι άξονες που μας ενδιαφέρουν είναι οι «Ανθρώπινες Δραστηριότητες» και οι «Ανθρώπινες Σχέσεις και Αξίες».

Ως προς γενικούς στόχους (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

- ✓ Να αναπτύξουν θετικές στάσεις για την πρόληψη και επίλυση μελλοντικών περιβαλλοντικών προβλημάτων. *Η αγωνία, ο κοινός αγώνας για την επίλυση των κοινών περιβαλλοντικών προβλημάτων μπορεί να αμβλύνει και πολλές φορές να εξαλείψει τυχόν πολιτισμικές διχογνωμίες και διαφορές.*
- ✓ Να συμμετέχουν ενεργά ως υπεύθυνοι πολίτες στη βελτίωση της ποιότητας ζωής. *Η αυτενέργεια και ο σεβασμός στις πανανθρώπινες αξίες και προπάντων η αγάπη για τη φύση εξυψώνει τους ανθρώπους σε επίπεδο προσωπικότητας και πολιτισμού.*

Ως προς τις βασικές αρχές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

- ✓ Από την επιδίωξη του σχεδιασμού και της υλοποίησης των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης «κρατάμε» μόνο τις παρακάτω βασικές αρχές:
- ✓ Η παροχή ίσων ευκαιριών για την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων, αξιών και στάσεων που χρειάζονται για την προστασία του Περιβάλλοντος.
- ✓ Η ανάδειξη συνεργασίας, καλλιέργειας αξιών και δημιουργίας νέων προτύπων, στάσεων και συμπεριφορών ατόμων, ομάδων και κοινωνίας απέναντι στο περιβάλλον.
- ✓ Το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία και τη ζωή.

Ως προς τους στόχους, τις θεματικές ενότητες και τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

Οι δύο μοναδικές θεματικές ενότητες που κατά την προσωπική μου γνώμη μπορούν να ανταποκριθούν στις διαπολιτισμικές απαιτήσεις, είναι οι εξής που θα αναφέρω:

Ανθρώπινες δραστηριότητες

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να εντοπίσουν και να περιγράψουν τις δραστηριότητες και τις σχέσεις/ αλληλεπιδράσεις του ανθρώπου σε ένα τεχνητό δομημένο περιβάλλον διαχρονικά.
- ✓ Να καταγράψουν τα υλικά κατασκευής και τα χαρακτηριστικά λειτουργίας διαφόρων κτιρίων.

- ✓ Να αξιολογούν την ασφάλεια και λειτουργικότητα των κατασκευών σε σχέση με την περιβαλλοντική και αισθητική αντίληψη.
- ✓ Να ενημερωθούν για τις αρχές της δόμησης σε σχέση με την υγεία, την οικονομία και τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος.
- ✓ Να συσχετίζουν το δομημένο/ τεχνητό περιβάλλον με τις φυσικές καταστροφές.
- ✓ Να συνδέουν το Δομημένο / Τεχνητό περιβάλλον με την ποιότητα ζωής.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Ιστορία αστικών τμημάτων και κατασκευών
- ✓ Μελέτη δομημένων χώρων και λειτουργιών που επιτελούνται σε αυτούς
- ✓ Σχεδιασμός κτιρίων, πόλεων, μεγάλων έργων σε σχέση με τα περιβάλλον
- ✓ Ασφάλεια και λειτουργικότητα σε συνδυασμό με την περιβαλλοντική και αισθητική αντίληψη για τις κατασκευές
- ✓ Σχέσεις χρησιμοποιούμενων υλικών-ρύπανσης- οικονομίας
- ✓ Σχέσεις ανάμεσα στη δόμηση-ρύπανση - οικονομία - ποιότητα ζωής
- ✓ Συσχέτιση του δομημένου/τεχνητού περιβάλλοντος με τις φυσικές καταστροφές
- ✓ Σχέσεις Έργων με το Φυσικό και Κοινωνικό Περιβάλλον

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

- ✓ Ανάπτυξη σχεδίου εργασίας με θέμα "Η εξέλιξη της κατοικίας σε σχέση με το περιβάλλον".
- ✓ Ανάπτυξη σχεδίου εργασίας με θέμα "Περιπτώσεις διατάραξης της ισορροπίας της φύσης από έργα που γίνονται στην περιοχή μας: Αιτίες-Συνέπειες-Λύσεις».

Ανθρώπινες σχέσεις και αξίες

Ως προς τους στόχους

- ✓ Να διερευνήσουν, να αναλύσουν και να ερμηνεύσουν τις συνθήκες ανθρώπινης διαβίωσης, το δημογραφικό πρόβλημα, τις ανθρώπινες αξίες.
- ✓ Να καταγράψουν τα κοινωνικά προβλήματα που συναντούν γύρω τους.
- ✓ Να διακρίνουν τους διαφορετικούς πολιτισμούς, τον τρόπο ζωής και τις διαφορετικές αντιλήψεις των άλλων ανθρώπων.
- ✓ Να συνειδητοποιήσουν το ρόλο τους στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και να προτείνουν λύσεις.
- ✓ Να αναπτύξουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές για τους διαφορετικούς λαούς που ζουν και εργάζονται στη χώρα μας.

- ✓ Να καλλιεργήσουν δεξιότητες προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, των ατομικών, ανθρωπινων και κοινωνικών δικαιωμάτων.
- ✓ Να επισημάνουν τους σύγχρονους επικοινωνιακούς τρόπους και να συζητήσουν τις θετικές και αρνητικές επιδράσεις τους.

Ως προς τις θεματικές ενότητες

- ✓ Κοινωνικές και Οικονομικές διαστάσεις του αναπτυξιακού και περιβαλλοντικού προβλήματος
- ✓ Η διεθνής συνεργασία (Βορά-Νότου, Ανατολής -Δύσης)
- ✓ Η φτώχεια και τα μη φιλικά προς το περιβάλλον καταναλωτικά πρότυπα
- ✓ Ο δημογραφικός παράγων και η ανθρώπινη υγεία
- ✓ Οι συνθήκες ανθρώπινης διαβίωσης
- ✓ Η ενίσχυση του ρόλου των μεγάλων κοινωνικών ομάδων: Ο ρόλος των γυναικών, των παιδιών και των νέων στη διαρκή ανάπτυξη
- ✓ Ανθρώπινες αξίες - Ισότητα φύλων -Προβλήματα μειονοτήτων- Κοινωνικά προβλήματα- Αιτίες και αποτελέσματα
- ✓ Κοινωνική οργάνωση: Καλλιέργεια ατομικής και κοινωνικής ευθύνης, αυτοπειθαρχίας, ανάληψης δράσης για τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα
- ✓ Μέσα και κώδικες επικοινωνίας

- ✓ Τουρισμός και αειφορία

Ως προς τις ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες

- ✓ Παιχνίδι ρόλων με θέμα «Οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των παιδιών»
- ✓ Ανάπτυξη σχεδίου εργασίας και έκθεσης με θέμα «Οι διάφορες εθνικότητες της περιοχής - Στοιχεία του πολιτισμού, ήθη και έθιμά τους»
- ✓ Συζήτηση με θέμα «Τα θετικά και αρνητικά στοιχεία του τουρισμού στον τόπο μας».

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ, ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΕΛΙΚΤΗΣ ΖΩΝΗΣ

Για το τέλος αφήσαμε συγκεντρωμένα μεν μαζί τα τρία εναπομείναντα ΔΕΠΠΣ που το κοινό τους σημείο έγκειται ότι έχουν περίπου ανύπαρκτες παραπομπές ή έστω στοιχεία που να μας δίνουν τη δυνατότητα να επιχειρήσουμε μια διαπολιτισμική προσέγγιση, αλλά για διαφορετικούς λόγους δε το καθένα αναλύεται στην εργασία μας.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Το συγκεκριμένο πέρα από τις κλασικές αναφορές περί πανανθρώπινων, οικουμενικών αξιών, παράγοντα που

αναπτύσσει τον πολιτισμό ή που δίνει λύσεις και βελτιώνει τη ζωή των ανθρώπων που μεταδίδει το μάθημα των Θρησκευτικών, δεν προσφέρει τίποτα ουσιώδες και εποικοδομητικό ως προς τη μετάδοση διαπολιτισμικών μηνυμάτων. Και για να επιχειρηματολογήσω και να στηρίξω την άποψή μου, θα ήθελα να σταθώ στα εξής σημεία:

- ❖ Ενώ οι συντάκτες του εν λόγω ΔΕΠΠΣ μιλούν τακτικά για τις πανανθρώπινες και οικουμενικές αξίες, στην πορεία αναλώνονται σε έναν ασταμάτητο προσηλυτισμό στην ελληνορθόδοξη θρησκεία και παράδοση. Η όλη δομή του ΔΕΠΠΣ αντίκειται στις αρχές της διαπολιτισμικής παράδοσης και οδηγεί στη μισαλλοδοξία και σε θρησκευολογικά-πολιτισμικά χάσματα .
- ❖ Ο σεβασμός στο διαφορετικό και στην πολιτισμική ετερότητα και των διαφορετικών εκφράσεων της διαφορετικότητας περνάει πρώτα μέσα από «τη κατανόηση της χριστιανικής πίστης ως μέσου νοηματοδότησης του κόσμου και της ζωής», καθώς επίσης και το «ρόλο που έπαιξε ο χριστιανισμός στον πολιτισμό και στην ιστορία της Ευρώπης.
- ❖ Θεωρώ ότι λόγω και της θεολογικής και όχι επιστημονικής προσέγγισης της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, δεν μπορεί να συγκροτηθεί επιχειρηματολογία στηριγμένη σε επιστημονικώς μεθοδολογικά κριτήρια. Επομένως, οι διατυπώσεις «διαπολιτισμικού τύπου» που διαβάζουμε ανά τακτά διαστήματα στις σελίδες του ΔΕΠΠΣ των

Θρησκευτικών, περισσότερο λειτουργούν ως επιφανειακά ευχολόγια, παρά συμβάλλουν εποικοδομητικά και αποτελεσματικά στην εγκαθίδρυση μιας διαπολιτισμικής νοοτροπίας στο εκπαιδευτικό μας σύστημα.

ΑΓΩΓΗ ΥΓΕΙΑΣ

Το ΔΕΠΠΣ της Αγωγής Υγείας στην σύντομη έκτασή του, δεν έχει να συνεισφέρει κάτι στις διαπολιτισμικές απαιτήσεις της εργασίας μας. Φωτεινές εξαιρέσεις δύο σημεία στο συνοπτικό πίνακα με τους άξονες, τις θεματικές ενότητες και τις θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης, όπου έχουμε αναφορές σε πολιτισμικά, ή καλύτερα διαπολιτισμικά χαρακτηριστικά.

Δεν παραβλέπεται το γεγονός, το οποίο τονίζεται και στο σκοπό της διδασκαλίας του μαθήματος, ότι η Αγωγή Υγείας συμβάλλει στην αναβάθμιση της σχολικής ζωής και στη σύνδεση του σχολείου με την κοινωνική πραγματικότητα.

Τα δύο σημεία, στα οποία έχουμε τις αναφορές είναι τα παρακάτω:

Το πρώτο έχει να κάνει με το παράδειγμα που δίνεται με την εφαρμογή ενός προγράμματος Αγωγής Υγείας για τη Διατροφή. Μέσα στις θεματικές ενότητες αναφέρεται και η εξής:

«Να ερευνήσουν τη σχέση της διατροφής με τον τόπο, το χρόνο, την οικονομία, τη θρησκεία και τον πολιτισμό. Να αξιολογήσουν τις πληροφορίες και να υιοθετούν θετικές στάσεις και

συμπεριφορές». *Η διατροφή είναι πάντα ένα πολύ καλό θέμα για να αμβλυνθούν τυχόν διαπολιτισμικές διαφορές, και στο να κατανοήσει κάποιος μαθητής τις διατροφικές συνήθειες κάποιου άλλου μαθητή, προερχόμενου από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον.*

Ως προς τους άξονες

- ❖ **Να κατανοήσουν βασικές παραμέτρους του τρόπου με τον οποίο οι κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες και τα ΜΜΕ επηρεάζουν και διαμορφώνουν στάσεις και πρότυπα ταύτισης και συμπεριφοράς.** *Ένα πολύ σημαντικό ζήτημα των ημερών μας που έχει αντίκτυπο και στην ψυχολογική υγεία των μαθητών, αλλά και στη διάπλαση του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς τους, μέσα από την υιοθέτηση μη υγιών πολιτισμικών και κοινωνικών προτύπων*

Ως προς τις θεματικές ενότητες

Οι παρακάτω ενότητες είναι προφανείς ως προς το διαπολιτισμικό τους προσανατολισμό.

- ❖ **Κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες, διαφήμιση, ΜΜΕ**
- ❖ **Διαφορετικοί τρόποι ζωής, συνήθειες.**
- ❖ **Παιδιά διαφόρων εθνικοτήτων στο σχολείο.**
- ❖ **Οι διαφορές ως παράγοντας συνύπαρξης.**

- ❖ Η αποδοχή του διαφορετικού γενικότερα.
- ❖ Διαμόρφωση προτύπων και συνηθειών από τα ΜΜΕ (περιοδικά, αφίσες, ραδιόφωνο κλπ.).
- ❖ Τηλεόραση: αρνητικές και θετικές επιδράσεις, τηλεοπτική αγωγή.

Ευέλικτη Ζώνη

Και στην ευέλικτη ζώνη δεν θα μπορούσαμε να πούμε ότι γίνονται σαφείς και άμεσες αναφορές για μια εκπαιδευτική πράξη διαποτισμένη με έναν διαπολιτισμικό άνεμο. Ωστόσο, κάτι άξιο αναφοράς έγκειται στις ενδεικτικές θεματικές περιοχές για την διεξαγωγή της ευέλικτης ζώνης στο δημοτικό σχολείο και πιο συγκεκριμένα στα εξής θέματα:

- ❖ Πολιτισμός - Διαπολιτισμική επικοινωνία και αλληλεπίδραση
- ❖ Δραστηριότητες ομίλων ενδιαφερόντων και μαθητικών συνεταρισμών
- ❖ Εικαστικά - Συλλογική δραστηριότητα και έκφραση

Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με τις βασικές επιδιώξεις των συντακτών του προγράμματος:

«Απώτερος στόχος της Ευέλικτης Ζώνης είναι η παιδαγωγική και διδακτική αυτονόμηση των εκπαιδευτικών υπέρ της δραστηριοποίησης των μαθητών, η προαγωγή της συλλογικής προσπάθειας και η μείωση του γνωσιοκεντρικού χαρακτήρα του σημερινού σχολείου. Επιπρόσθετα, η παρεχόμενη με τον τρόπο που

προαναφέρθηκε γνώση στην Ευέλικτη Ζώνη θα συμβάλλει στην πιο έγκυρη ενημέρωση των μαθητών για ποικίλα θέματα -που πολλές φορές πραγματεύονται και τα Μ.Μ.Ε. - τα οποία με τον τρόπο τους συμβάλλουν στη διαμόρφωση του παιδαγωγικού περιβάλλοντος. Αυτό το παιδαγωγικό περιβάλλον πρέπει να περιφρουρήσει το σχολείο και να το αναβαθμίσει. Η προτεινόμενη καινοτομία συμβάλλει ουσιαστικά προς αυτήν την κατεύθυνση και θα αναδειχθεί πολύ περισσότερο σε ένα σχολείο «Διευρυμένου Ωραρίου», συνθέτουν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα διαθεματικότητας, από το οποίο όμως απουσιάζει η διαπολιτισμικότητα, η οποία μέσω των σχεδίων εργασίας μπορεί άνετα και αβίαστα να καλλιεργηθεί στους μαθητές, αλλά και τον εκπαιδευτικό.

Επίλογος

Μετά από ενδελεχή μελέτη, εξέταση και επισκόπηση όλων των ΑΠΣ και ΔΕΠΠΣ των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στο σύγχρονο ελληνικό δημοτικό σχολείο, καταλήγουμε εύλογα στο συμπέρασμα πως αυτοί οι κατευθυντήριοι προπομποί της διδασκαλίας αποτελούν ένα υπόβαθρο πρακτικής χρησιμότητας, με την έννοια ότι επιδιώκουν να κάνουν τους μαθητές-μετανάστες να αποκτήσουν το ίδιο επίπεδο ακαδημαϊκής μόρφωσης με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους. Αντιμετωπίζονται, δηλαδή, οι ξένοι μαθητές ομοιόμορφα και απερίσκεπτα για να μη νιώσουν λιγότερο ικανοί από τους άλλους συνομηλικούς τους; Για όλα τα παραπάνω είναι πολύ σημαντικό και απαραίτητο να υποβάλλουμε σε κριτική ολόκληρη την εκπαιδευτική πρόθεση και τους τρόπους με τους οποίους αυτή πραγματοποιείται, γιατί πέραν των γνωστικών και μαθησιακών πτυχών της καθημερινής διδασκαλίας και μόρφωσης, πρέπει να μας απασχολεί τόσο η καλή ψυχολογική κατάσταση των μαθητών που προέρχονται από ξένη χώρα, όσο και η βελτίωση του σχολικού κλίματος.

Αυτό που τελικά φαίνεται πρόσφορο και αποτελεσματικό σε περιπτώσεις που η διαπολιτισμικότητα υπεισέρχεται στα στενά όρια του σχολείου και απασχολεί εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς, είναι η κατεύθυνση της εκπαίδευσης (στην περίπτωσή μας της Α' βάθμιας) σε 3 επίπεδα, τα οποία αφορούν τόσο την θεωρία, όσο και την οργάνωση, αλλά και την διδακτική πράξη. Αφενός, ο

θεωρητικός προσανατολισμός της διδασκαλίας ενός μαθήματος θα πρέπει να βασίζεται στη λεγόμενη αντιρατσιστική παιδαγωγική, η οποία ενέχει την χειραφέτηση, την άσκηση και την απόκτηση δύναμης από την πλευρά των μαθητών. Έπειτα, σε επίπεδο οργάνωσης της ύλης και των διδακτικών ενεργειών, η πραγματοποίηση διαφόρων διαπολιτισμικών δραστηριοτήτων σε συνδυασμό με το παγιωμένο σχολικό πρόγραμμα, αποτελεί έναν καλό τρόπο προσέγγισης της διαπολιτισμικότητας σε καθημερινό και αδιάλειπτο επίπεδο. Κάτι τέτοιο γεμίζει τα κενά της εκπαιδευτικής πράξης, ενώνει λαούς και πνεύματα, καλλιεργεί την ανεκτικότητα και κάνει χώρο για την αποδοχή και την αναγνώριση της διαφορετικότητας.

Τέλος, για την ένταξη των παιδιών που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, ο καθένας πρέπει να έχει κατά νου ότι αυτή η επιδίωξη επιδέχεται παραλλαγές, καθώς ο εκάστοτε εκπαιδευτικός είναι αυτός που θα επιλέξει τις διδακτική μεθοδολογία που θα ακολουθήσει. (Α.Α.Pentini, «*Διαπολιτισμικό εργαστήριο*», εκδ. Ατραπός, σελ.56-57)

Σύμφωνα με τους Bukow Laryoga, οι διαφορές ανάμεσα στους πολιτισμούς των ντόπιων και μεταναστών μαθητών είναι τόσο μικρές που δεν δικαιολογούν μια εκπαιδευτική πράξη, η οποία στοχεύει στην ανάδειξη και την πιστοποίηση αυτών. Έτσι, τα προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν τις επίκαιρες κοινωνικές και πολιτικές προϋποθέσεις τους και να επανεξετάσουν τις κεντρικές τους

θέσεις. (Χ.Γκόβαρης, «Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση», εκδ. Ατραπός, σελ.115)

Απαιτείται, λοιπόν, οργανωμένη προσπάθεια, αναθεωρημένη εκπαιδευτική πολιτική, σταθερές διαπολιτισμικές αναφορές και προσεγγίσεις και πάνω απ' όλα ενσυναίσθηση, που θα κάνει τόσο τους εκπαιδευτικούς, όσο και τους ντόπιους μαθητές να στηρίξουν και να ανατροφοδοτήσουν κατάλληλα όλα εκείνα τα παιδιά που ήρθαν στην Ελλάδα και προσπαθούν να προσαρμόσουν τη ζωή και την καθημερινότητά τους στα νέα γλωσσικά, κοινωνικά και πολιτισμικά δεδομένα. Η διαδικασία αυτή πρέπει όμως να γίνεται σε ένα πλαίσιο, στο οποίο οι μετανάστες-μαθητές δεν θα λησμονήσουν τη γενέτειρά τους ή δεν θα την αντιληφθούν ως τροχοπέδη στη νέα προοπτική που τους ανοίγεται για την απόκτηση της ευτυχίας και της ευημερίας τους, αλλά και για την ενσωμάτωσή τους στις ομάδες συνομηλίκων, που δρουν κατασταλτικά στην διαμόρφωση της αυτοεικόνας και προσδίδουν συνοχή και συνέχεια στην ομαλή ατομική και κοινωνική τους ανάπτυξη.

Βιβλιογραφία

1. Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Α.Π.Σ), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2001
2. Διαθεματικό Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2001
3. Γκόβαρης Χρήστος, *«Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση»*, εκδόσεις Ατραπός, Αθήνα 2001
4. Pentini Aluffi Anna, *«Διαπολιτισμικό εργαστήριο»*, εκδόσεις Ατραπός, Αθήνα 2005
5. Θεοφιλίδης Χ., *«Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας»*, εκδόσεις Γρηγόρης, Αθήνα 1997
6. Καρατζιά-Σταυλιώτη Ε., *«Η διαθεματικότητα στα Αναλυτικά Προγράμματα: Παραδείγματα από την ευρωπαϊκή εμπειρία και πρακτική. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων»*, No 7, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2002
7. Μασσαγγούρας Η., *«Διεπιστημονικότητα, διαθεματικότητα και ενιαιοποίηση στα νέα Προγράμματα Σπουδών: Τρόπος οργάνωσης της σχολικής γνώσης. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων»*, No 7, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Αθήνα 2002β
8. Αλαχιώτης, Σ., *«Για ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων»*, No 7, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2002δ,

9. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.), 2003 α
Ιστοσελίδα Π.Ι. (pi-schools.gr)
10. Bernstein B., «*Vertical and Horizontal Discourse: An Essa*, *British Journal of Sociology of Education*», Koller & MacMillan, London 1999

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000091961